

Любен Дилов

Тежестта на скафандъра

Смея да се надявам, че никой не ще се отнесе към тази измислица по-сериозно, отколкото се отнасям към нея самият аз; но тя може да послужи за своего рода алегория, която ще ни помогне да се подготвим за възприемане на не по-малко изненадващи и много по-сложни истини.

Артър Кларк

Деветопръстата ръка

Координаторът обърна глава към мене предпазливо, но без боязън. Навярно само се пазеше да не смути работата на апаратурата. Лицето му беше спокойно с онова негово спокойствие, което приличаше на постоянното, равно и ненатрапчиво светене на индикаторите, когато отчитат в границите на нормалното. Направих му знак да мълчи, защото тъкмо сравнявах картината на ензимните осцилации с данните от последния преглед.

– Усмиваш се, докторе! – рече той.

– Защо не? – отвърнах аз и разширих усмивката си, сякаш завъртях копче на усилвател.

– От една седмица не съм виждал усмивка около себе си.

Помислих, че може би това именно е нарушило биохимичния ритъм в клетките му, но електронният диагностик едва ли щеше да направи такъв извод. Изключих го и запитах с небрежна деловитост:

– Какво сънува?

– Какво може да сънува човек, глупости разни! – измърмори той, навличайки ризата си. Нетърпението като че ли не идеше от неговия суров и мъжествен глас, а от пластичния танц на великолепните мускули, които се разиграха при движението на ръцете му. – Ако имаш да ми казваш нещо, казвай! Нямам време за дълги прегледи.

– Един координатор трябва винаги да бъде по-дълго преглеждан. Та... какво сънувахме този път?

На тоя космически кораб само аз имах удоволствието да виждам първия астропилот и координатор на експедицията смутен. И то всяка сутрин. Защото всяка сутрин му задавах същия въпрос, както го задавах и на останалите членове на екипажа.

– Казах ти: глупости! Някакъв човек, но не беше и човек, някакво същество, много едро и много силно, беше в скафандър, един особен скафандър, такъв не съм виждал. Аз спях и то ме дърпаше за крака. Събудих се и то ми казва: хайде да се преборим. Малко се уплаших, най-вече от скафандъра му, но се хванахме да се борим... Е, борихме се значи и... – Фосфорният цвят на спокойствието му едва забележимо потъмня, стана розов някъде към ушите. – И после изведнъж се оказа някаква жена...

– И не беше в скафандър – вметнах аз, издевателствувайки.

– И... после нещо пак ме дръпна за крака, обръщам се, пак същото същество, в скафандъра, а жената я нямаше, и пак казва да се борим, и аз пак скочих, и то протегна ръка към мене и гледам – ръката му влиза в гърдите ми, в сърцето, влиза като нож. Не ме заболя, но се уплаших и се събудих. – Той си пое дъх и с облекчение изрече: – Това е. Както виждаш, съвсем нормален съм за ситуацията, в която се намираме.

– Точно така! – потвърдих аз. – Един въпрос още: ти наистина ли спеше, когато видя това същество? Имам предвид първия път.

– Разбира се! Тоест, да си призная, не съм съвсем сигурен.

– А още по-точно? Нека не скриваме нищо, особено в ситуацията, в която се намираме! – натъртих аз на думите му.

– Прав си. При второто дръпване, след случая с жената, аз се събудих; отначало само имах чувството, че се събуждам, но не бях буден, сънувах всичко, а после действително се събудих и втората ми борба с неизвестното същество беше съвсем реална, искам да кажа, знаех, че е нереална, че това е може би халюцинация или... как беше... ей... ей...?

– Ейдетическа представа.

– Да, именно! Имах съзнанието за това; бях буден и знаех, че всеки миг мога да се освободя от видението, но, пак съзнателно, исках да видя добре това същество, да го огледам и да премеря силите си с него. То изчезна от само себе си не защото се събудих и не защото се изплаших, просто изчезна в мига, когато ръката му влизаше в гърдите ми, и аз съжалях, че изчезна. Нямаше събуждане след това, аз стоях прав на сред стаята.

– В колко часа беше?

– Забравих да погледна, но трябва да е било между седем и седем и петнадесет.

Аз гледах лявата си ръка и съобразявах колко пръста би имала тя, ако на същото разстояние в свободните полета на дланта се поставеха нови пръсти. Щяха да станат осем или девет. В седем часа и пет минути (бях вече станал от леглото) една ръка с девет пръста се протегна през огледалото на тоалетката и ме хвана за шията. Отбелязал съм рефлексивно точното време, защото при опита ми да откопча деветте пръста от смъртоносната хватка виждах хронометъра на китката си. Две минути трая битката ми на живот и смърт с тая ръка, после тя изчезна. Огледалото показваше само изцъклените ми от ужаса очи. По шията ми деветте червени петна бързо посиняваха. Рони, медицинският психоробот, който неотлъчно следеше моето състояние, ме сграбчи изотзад, трещейки с всичките си звукови сигнализатори, и ми прасна такава доза

електричество, та половин час не можах да се съвзема от шока. „Рони – запитях го, – наистина ли имаше опасност, или просто си направи една шега с мене?“ Запитях го примирително, макар да ми се искаше да стоваря нещо върху металическата му катуна – тоя шок направо ме съсипа, всичко трепереше в мен. Рони отвърна с машинното си равнодушие: „Патологически синдром от типа на хипнотическите халюцинации.“ Трябваше да му имам доверие, никога не ме е подвеждал, пък и от една седмица насам роботите също се проверяваха всеки ден за техническа изправност. Това обаче само засили тревогата ми – какво ставаше с мен, млад, здрав мъж с многократно изпитани лекарски и летателни качества? В края на краищата само преди два месеца сме излетели от звездолета – твърде кратък срок, за да започнат астроневрозите, защото нито пространственото напрежение е било толкова дълго, нито пък можем да се оплачем от сензорна депривация. Това пълно с надежди втурване в една планетна система, близка по устройство до земната, най-малко можеше да предизвика сетивен глад. Успокоих се едва след като завърших прегледа на първите трима от екипажа, но се успокоих само за себе си – не бях единственият, който по това време бе имал подобни видения, – за да се разтревожа още по-силно: масова психоза? Само това ми липсваше!

– Докторе – каза координаторът; беше се облякъл и очевидно не му се разправяше повече с мен. – Стига с тия лекарствени усмивки! Загадките на тая планета са ми предостатъчни. Ако има нещо, казвай!

Да, загадките на тая планета! Разбира се, психофизическото напрежение е обяснимо, когато вече цяла седмица си изправен пред възможен допир с една чужда цивилизация, но отгде тия ужаси у моите стари и калени астронавигатори, толкова стари и калени, че дори въображението им е поотслабнало? Техните сънища си бяха нормалните сънища на хора, които прекарват живота си в Космоса. Ужаси те много рядко сънуваха, защото постоянно са заобиколени от най-големия ужас – пространството и неговата черна пустота.

– Симптоми на стрес – отвърнах аз колкото се може незадължаващо.

– Я не ме стряскай с едри приказки! Разбира се, че ще имам стрес. Цяла седмица се въртим около тая планета като котка около горещо мляко.

– Не говоря само за теб. Целият екипаж! Рязко възбуждане в нервно-емоционалната сфера, функционални изменения в ендокринната система.

– Добре де, не е ли естествено? Още не сме свикнали и на съкратения денонощен цикъл!

Безгрижието му ме предизвика и аз изтърсих онова, което още нямах намерение да съобщавам, преди да съм го установил със сигурност.

– А как ще обясниш например това, че по едно и също време, – ама точно по едно и също време – целият екипаж бива нападат от еднакви видения?

– Не те разбрах какви видения? Как така целият екипаж?

– В момента, когато ти си се борил с онова същество, една деветопръста ръка беше ме хванала за гушата, две ръце разпорили корема на Зонен, извадили му червата, вързали ги около врата му и почнали да го бият, а някакво чудовище пък сдъвкало единия крак на Корел, както си седял най-трезво и прозаично в клозета. И така нататък – с всички във времето от седем без пет до седем и петнайсет.

Координаторът подсвирна леко, но веднага възвърна прочутото си спокойствие, което винаги успокоява и събеседниците му, ако, разбира се, не ги ядоса, както сега мен.

– Днес ли направи това наблюдение?

– Днес установих времето, но то става за трети път. Само че вчера и оня ден никой не посмя да ми каже истината.

– Хъм, да, вчера и аз май те излъгах. Но наистина бях убеден, че съм сънувал. А иначе какво е състоянието на хората?

– Засега върви! – рекох аз и направих свирепа физиономия, за да разбия окончателно спокойствието му. – Но трябва да те предупредя, че при най-малкото влошаване ще наредя връщането на кораба.

Заплахата ми не беше голословна, защото след координатора аз имах най-голямата власт, а в подобни случаи властта ми е дори по-голяма. Вече бях видял във въображението си медицинската тревога номер едно – веднъж ли съм я упражнявал по време на специализацията си: команда към Рони, той поема командването над останалите психороботи, за петдесет секунди целият екипаж лежи натръшкан в биокамерата, в състояние на електросън, а автопилотът вече прави маневрата за излизане на обратния път към звездолета.

– Докторе, а ти добре ли си? – запита ме координаторът така, че не веднага схванах подигравката.

– Питай Рони – отвърнах аз с проташка сериозност, посочвайки робота, който стърчеше до нас като паметник на обективността.

Координаторът се ухили. Кураж ли искаше да ми вдъхва?

– Вярвам ти, докторе. Затова не мисля, че ще допуснеш някое

лекомислие и ще ни лишиш от щастието да бъдем първите.

Трудно ми беше да призная и пред себе си дори, че ако на тая планета имаше някакви висши същества, бих предпочел контактът да е вече установен, ние да сме вторите. Що за страх бе това, не можех да си обясня, обикновен телесен страх или страх от отговорността?

– Да съобщавам ли на звездолета?

– Не бива, докторе. Ще си рекат: глезльовци, уплашиха се от първите трудности. Предполагам, че нямаш още определени предположения, свързани с това явление. Помисли и докладвай после на заседанието.

– На заседанието? – възмути се рефлексът на лекарската тайна в мене.

– Защо не? С хората става нещо необяснимо и за теб, те трябва да го знаят, за да бъдат подготвени. А и проблемът може би не е чисто медицински!...

Той ми говореше не както обикновено, а с кротка вразумителност. Изглежда, заплахата ми сериозно бе го разтревожила. Можех да бъда доволен, пък и... прав беше, разбира се. Напълно прав.

– До заседанието! – рече той на края вместо довиждане...

Започнах разказа си с тази сцена по две причини. Първата е, че тя отразява най-характерната част от моята дейност и началото на всеки наш ден в експедицията ни, а втората – че от нея като че ли почна онзи низ от събития, които съставляват нашия, така наречен, първи контакт с една друга цивилизация. Има и трета причина. Отначало мислех да я премълча, но после реших, че всяка неискреност или недоизказаност ще бъде в противоречие с неприятната задача, възложена ми от астронавигаторския съвет – да допълня научните дневници на експедицията с един разказ за преживяванията ни. Събитието било толкова велико, че непременно се налагало да бъде разказано на поколенията от един пряк участник в него. А понеже сред всичките участници нямаше човек с нужната дарба, тая чест биде стоварена върху мене. Не поради наличието на такава дарба, а поради наличието на... свободно време. И на звездолета ни, когато никой не боледува, се смята, че лекарят е безделник, който трябва да бъде товарен с какво ли не, за да му се отнеме възможността да се шляе насам-натам и да прави досадните си забележки върху санитарното състояние на хората и средата им. И така, третата причина е, че просто трябваше някак си и отнякъде да започна своя разказ. Сигурно вече сте забелязали моята разказваческа несръчност и това ме освобождава от по-нататъшни угризения. За да ми остане само

безпокойството дали целият разказ няма да бъде и за читателя толкова мъчителен, колкото е бил за автора му.

Девет души сме на този разузнавателен кораб от първи звезден клас. Сигурно на Земята междуременно са създадени и още по-съвършени – кой знае докъде е стигнала тя в развитието си през тези петдесет години звездолетно време. Но ние сме далеч от нея, дели ни такова пространство-време, та почти сме се превърнали в една цивилизация за себе си, отделна и различна от земната. Както аз например съм различен от другите астронавти по простата причина, че съм се родил на звездолета.

Девет души. А защо точно девет? Това сега ми прави особено впечатление. Гледам ги. Седят в огромната кръгова зала, на равни разстояния един от друг, всеки пред своя компютър, строги, напрегнати, и изведнъж ми заприличват на деветопръста ръка, която се готви да стисне за гушата тая хубава, безименна още планета.

Тя ни се усмихва радушно откъм лявата ми страна на кръговия екран. Далечко сме от нея и на екрана тя представлява един положен върху синьочерното кадифе на Космоса голям сребърен медальон, леко патиниран в синьо и розово. Той е толкова нежен, толкова крехък изглежда в своята ефирно синя атмосферна обвивка, преминаваща в розово около полюсите, че ти се приисква да го погалиш. Защото ти заприличва и на лице, с тънки и мъдри бръчки, с ведрите скули на континентите, с кротките черни очи на моретата, със седефено бляскавите къдрици на облаците. Доверчивото лице на един свят, който сме решили да прегърнем. Не бойте се, приятели, ако ви има там! Ние също сме добри и кротки, ние също можем да обичаме, ние сме тръгнали към вас с цялата си способност за обич, с целия копнеж на една също така самотна розовосиня топка. Синьото и розовото са цветовете на обичта и копнежа, ние ги носим в сърцата си, повярвайте ни и отворете прегръдките си!

Отново обхождам с поглед осмината. Не, не ни вярвайте, приятели! Не бива да имаш доверие на уплашения! Страх ни е от вас, ужасно ни е страх! Затова не бъдете наивни. Колко е приятно да си наивен, колко е тежко да не си наивен!... Всъщност имам ли право да мисля така за моите астронавигатори? С какво са се показали неподготвени за мисията си? С това, че почнаха да виждат разни ужаси, в които се е събудил инстинктът за самосъхранение? Моите астронавигатори! Как само ги наричам, а всеки един от тях е два пъти по-стар от мене. Но аз нося отговорност за живота им и често имам самочувствието, че аз мога да им бъда баща, не обратното. Навярно съм смешен с това самочувствие, но те са

достатъчно тактични да не ми го показват.

В разширената част на залата-длан, където би трябвало да почва китката на ръката, се възвисява пултът на главния електронен мозък, или Гемо, както го наричаме галено, с инстинктивната благодарност към тая машина, без която нашето съществуване в Космоса би било немислимо.

Дежурен програмист на Гемо днес е шурманът Вейо, а до него седи координаторът. Той казва:

– Как е самочувствието? Нашият лекар се е поизплашил. Заради виденията ни. Аз му казвам: какъв стрес бе, човек? Я ме виж, само една опорна точка ми дай, както е рекъл Архимед, и аз ще отнеса тая планета на гръб чак до нашата майчица Земя...

Явно, решил е кураж да ни вдъхва. Но освен себе си аз не забелязвам друг да се нуждае от кураж. Всички са почти свирепи в своята съсредоточеност. Амбицията е велико нещо, няма да я пречупят никакви си безплътни видения, колкото и страшни да са.

– Мисля, че скоро ще имаме опорна точка – казва Зонен, оня, когато тая сутрин бяха обесили със собствените му черва; измърморва го с небрежна самоувереност и се навежда над компютъра си.

– Страшно си беше! – обажда се Корел. – Както си седиш в клозета, изведнъж да се появи някакво чудовище и да те захапе за крака тъкмо когато си най-беззащитен!

Другите се засмиват. Когато едно явление се окаже всеобщо, по-леко му става на човека, не е като да го криеш в себе си и да се съмняваш в душевното си състояние.

– Да почнем ли? – пита координаторът, решил очевидно, че моментът вече е благоприятен за делова работа.

„Да почнем ли“ означава тука, където са събрани само специалисти от най-висш разред, нещо, което на страничния наблюдател би се сторило почти нечовешко. Хората изведнъж като че ли престават да бъдат хора, сливат се с машините си, заговорват така, че ти е трудно да разбереш кога говори човекът, кога говори специализираният компютър пред него, съобщавайки поисканите сведения или решения, и кога се обажда неговият психоробот, изправен като часовой зад гърба му. Няма хумор, няма емоции, няма я мелодията на специфичната модулация, няма подтекст или двусмислици – всичко това е изчистено от езика на нашите заседания; остава само голата логика със строгата аскетичност на нейните закони, изразена в еднозначни понятия, та да не се допускат никакви недоразумения. Мненията се срещат кротко във въздуха, невидими, но

осезаеми, или се сблъскват със сух репродукторен трясък, но във всички случаи полетяват към пулта на програмиста, за да излязат след малко от изходния отвор на Гемо като завършен алгоритъм или като разрешение на спора.

Това „Да почнем ли“ все още ме стряска и вцепенява. Изглежда, че ми са необходими още не едно десетилетие живот, за да се науча да изключвам в себе си като в автомат своята жива човешка реч, своите млади страсти. Затова моето изказване, което винаги е първо, служи тука за преход и предизвиква последните усмивки по твърдите устни на астронавигаторите, преди те окончателно да се вкоравят, подемайки своята машинна мелодия.

Докладвам. Пак се опитвам да говоря като другите и пак не успявам. Сега обаче това не ги забавлява. Виденията са ги разтревожили, защото не са обикновените космонавтски халюцинации, с които те отлично се справят чрез опита си в автотренинга. Пък и аз редовно проверявам тази им способност и я поддържам със специални упражнения. Сега те ме слушат необикновено внимателно. Зонен дори диктува тихичко на компютъра си данните, които съобщавам – да, не е приятно да те бесят със собствените ти черва! Казвам, че виденията са започнали веднага, след като сме слезли на втора карантинна орбита около планетата, между нея и спътника й. Тая луна – сякаш съм я повикал – изплува на екрана отдясно – една червеникава топка, колкото човешка глава. Още е далеч от нас, иначе никак не е малка. Всички я гледат сега, но оттам нищо не ни застрашава. Значително по-голяма от земната Луна, тя също няма атмосфера, няма нито един вирус на повърхността си. Пространството около нас продължава да е чисто; не е уловена и следа от никакви микроорганизми. Единственото, което още можах да направя преди заседанието, бе да проверя местоположението на кораба през трите сутрини в момента, когато са се появили виденията. Корабът се е намирал в перигея на орбитата си около планетата и точно срещу нейния втори, засега още невидим спътник. Съобщавам координатите и виждам програмистът да ги предава на Гемо.

Както казах вече, тази сутрин програмист е Вейо. Той е най-близкият ми приятел и ми кимва насърчително, в смисъл: Добре си се сетил! Предположения не правя, нека те си ги направят сами, не бива да се бърза и с хипотези, макар че всичките ни неприятности и препятствия по пътя идват, изглежда, от невидимия спътник, не от планетата. Наричаме го така, защото е толкова малък, че от това разстояние не можем да го видим, а сондите, които пускахме досега, необяснимо скоро

онемяваха и ослепяваха. Ако нещо успяваха да ни съобщят за планетата, то бяха няколко радващи, но твърде оскъдни данни и десетина снимки от един и същ твърде малък отрязък. Изобщо нека те сега си поблъскаат главите й компютрите над проблема за виденията. Аз изреждам само своите нови предписания и млъквам с показно равнодушен израз.

– Какво? – възкликва координаторът, забравил да се включи на машинния език, толкова е смаян. – Добре ли чух, докторе, един час бой с юмурици и свободна борба? Извън другите тренировки! Ти с ума ли си си?

– Да – отвръщам аз невъзмутимо. – Вместо да се бориш с онова същество, по-добре се бори с мене! – Казвам го и вече съжалявам, спомнил си внушителната пластика на мускулите му. Налага се пак да поясня: – Простете, че ви принуждавам да се занимавате със спортове, които може би са ви неприятни, но е нужно да посъбудим в себе си някои наши древни инстинкти, да се поозверим. Понякога това е като противоотрова или като имунизация.

– Тъкмо сега да губим един час време, когато дори съкратеният деңонощен цикъл не ни стига? – избухва координаторът и аз познах в него съюзника – беше схванал същината на разпоредбата и го безпокоеше само загубата на време.

– Докато сме в карантинна орбита, ще го правим – казвам аз с нова смелост. – И без това не знаем колко още ще се влачим в нея.

– Може ли да уточним твоите съображения? – заговорва Монида. Първата му специалност е евристиката. Той е най-силният ни теоретик и е най-старият на кораба, но и той сега забравя машинния език. – Зная, че твоите разпореждания обикновено не подлежат на обсъждане, но това няма чисто медицински характер, то има преди всичко философско значение. Очевидно ни предстои контакт с друга високоразвита цивилизация. Каквато и да се окаже тя, ще бъде поставен на небивало изпитание, на проверка и на преценка целият обществен и психически строй на човешкото общество. И именно в такъв един момент ти, докторе, призоваваш към озверяване, към връщане в едно минало на човешката психика? Тъкмо сега, когато ние сме длъжни да задушим всяко зло у себе си, всяко нещо, което би могло да бъде зло за другите, за да улесним контакта?

– Аз нарочно пресилих с това „озверяване“ – рекох. – Имам пред вид едно събуждане на съпротивителните сили в психиката.

– На нашите заседания избягваме да употребяваме неточни понятия – рече той и се приготви да продължи, но аз го прекъснах, ядосан от

забележката му, а ядът ме накара да изтъряся хипотезата си, което нямах намерение да правя още днес:

– Контактът вече е установен, Монида. Ако и ти беше се включил в обичайния тон на нашите заседания, вместо да се вълнуваш от представата за един приятелски бокс, щеше да забележиш от думите ми, че контактът вече е установен. Тези видения са индутирани, внушени отвън, може би с някои от тия лъчения, чиято природа още не можете да установите. Доказателства нямам, но утре, когато отново се изправим срещу невидимия спътник, ще се убедите в това. Навярно искат да ни сплашат, да ни внушат какво ни очаква или да ни разстроят. И това е съвсем естествено. Ако на Земята ѝ се спусне така един кораб отнякъде си, какво ще му речем: елате, приятели, елате и ни донесете всичките си вируси и всичките си смъртоносни оръжия? Нали затова кодексът предвижда тия карантинни орбити...

– Стига емоции, докторе! – прекъсва ме координаторът. – Тия разговори може после да си ги водите, сега заседаваме. – Той се опитваше да вкара заседанието в обичайните му релси, но сам не издържа: – Хъм, ако това е първият контакт... приятен контакт, няма що!

Поисках от своя психоробот чаша тоник и продължих, без да обръщам внимание на забележката. Равнодушните лица на другите космонавти ме вбесяваха. Правят се на равнодушни, но аз знам какво е в душите им и не само знам, но именно аз, най-младият, най-неопитният, съм длъжен поради поста си да ги заразявам с увереност, да не проявам секунда колебание.

– Монида, ти спомена за преоценка на нашия строй. Тогава почни от теорията на контакта и не ни проповядвай никакви древни религии за ненасилие, защото ще те затворя в изолационната камера. Аз нося отговорност за живота ви, ясно ли ти е?

Никога и никому не бях говорил така грубо, а камо ли на нашия евристик, най-умния и най-добросърдечния човек на кораба! Координаторът промени намерението си:

– Какво ще кажете, да продължим ли обсъждането на този въпрос?

Останалите кимнаха.

– Монида, ти ли ще говориш?

– Нека докторът изложи мнението си за теорията на контакта. Изглежда, има ново мнение – отвърна евристикът с любезна усмивка.

Заседанието явно отиваше по дяволите, превръщаше се в обикновен спор, но аз трябваше да издумам най-после всичко онова, което ме безпокоеше от няколко дена.

– Убеден съм, че това мнение не е ново, че то е вече в главите на всички ни – рекох аз, след като бавно, на малки глътки, изпих цялата чашка тоник. – Кога е създадена теорията за контакта? Преди да имаме какъвто и да било контакт с извънземни същества. Кога е създаден кодексът на космическото право? Още по-отдавна. Кой ги е измислил? Чии интереси защитават? На хората. Рони, дай ми още тоник!

– Стига се налива, че ще прегракнеш от патос – обади се Вейо откъм пулта на Гемо, но никой не се засмя.

– Кодексът на космическото право – продължих аз, – този наш кодекс, подчертавам „наш“, е абсолютно нереален. Той е имал някакво значение само в началната ера на космическите изследвания. Тогава, като договор между две конкуриращи помежду си половини на човечеството, той е охранявал техните интереси и интересите на самия Космос, ако може така да се каже. Когато изчезва политическото разделение на Земята, изчезва и правната основа на кодекса. Човечеството е само и се разпорежда както си ще в пространството. Кодексът се превръща в нещо като правилник за движение по улиците. Следователно, докато не се появи една насрещна договаряща сила, нашето космическо право си остава едностранчиво отражение на нашите интереси...

Не само че не говорех с машинния език на нашите заседания, но изобщо нарушавах правилата за общуване по време на експедициите. Педантичната елегантност на фразата и вежливостта бяха задължителни дори при най-обикновения разговор, защото поддържат самодисциплината на духа. И всеки лекар гледа на езиковите прегрешения като на признаци за възможно душевно разстройство. Ако трябваше сам да си определям диагнозата, би трябвало да се поразтревожа.

– Помисли, Монида – викнах на нашия евристик. – Ние си въобразяваме, че сме взели пред вид интересите и на непознатите ни цивилизации, които бихме срещнали някога. Обявяваме принципи за ненамеса в еволюцията на другите, за сътрудничество само в празното пространство, за овладяване само на незаети космически тела, лежащи извън пространствените интереси на определена цивилизация, но... но си запазваме правото да изучаваме всичко и всички. А какво ще рече да изучаваш? Та това е първата стъпка към завладяване. Ето, ние идваме, за да установим контакт, но ако тая цивилизация не се нуждае и не желае такъв контакт? Ще се върнем ли, или ще ги принудим към контакт? Отговорът е излишен, защото е все едно. Самото ни идване тука е вече принуда към контакт. Контактът е установен и никога не ще бъде вече прекъснат, защото нито те, нито ние ще можем да си върнем спокойствието, след

като сме научили за общото ни съществуване в тая част на Галактиката. Но философските въпроси за контакта мен не ме интересуват. Аз съм длъжен засега да виждам само опасностите. Ние не сме нищо друго освен една разузнаваческа торпила, една жива сонда, чието единствено предназначение в случая е с цената на всичко да проучи кой и какво живее на тая планета. Моята задача е това да не стане с цената на всичко. Толкоз!

Млъкнах, без да съм казал и половината от това, което исках още да кажа. Изведнъж ми стана обидно, загдето влагах толкова старание да ги убеждавам в нещо, което те сами трябваше да разберат.

– Ти, Монида? – кимна координаторът към евристика с равнодушието на психоробот.

Главният ни теоретик окончателно ме съсипа:

– Нека докторът не се засяга, но в момента мислех за друго. Ако предположението му, че виденията са индуктирани, се потвърди, аз ще бъда радостен. Засега виждам три варианта. Или те знаят вече в общи линии какво представляваме и затова си служат с такива средства, или ги употребяват наслука, но тогава са способни на нещо, на което сме способни и ние, или – то също е допустимо – това е тяхната тревога при нашето приближаване, която ние телепатично сме възприели. И в трите случая обаче това говори за сходно устройство на тяхната висша нервна система с нашата. Значи... ще се разберем. Ако сме достатъчно умни и деликатни, конфликт няма да има. А по това, което говори докторът, ще помисля. И всички трябва да помислим. Дискусията ни върху теорията на контакта едва сега започва. Само че спокойствието е първото условие, за да бъде тя резултатна.

– Лекарят ни е още твърде млад, затова е така нападателен – обади се Крамер, планетологът.

– Е, да, млад съм, простете – озъбих се аз. – Вие, разбира се, имате по-голям опит в срещи с други цивилизации.

Заяждането ми не беше никак на равнище, дори би могло да се нарече просташко, но този път то предизвика добродушен смях. Координаторът каза:

– Докторът, изглежда, е успял вече да се озвери и без бокса. Ще бъде добър партньор. Избирам те за свой партньор, докторе, съгласен ли си?

И той вдигна над пулта своите свити юмруци, големи колкото сондите-гюлета, с които от няколко дена обстрелвахме планетата. Наистина нямах никакво основание да се радвам, че предложението ми за

този вид спорт се оказа прието. Моята медицина отдавна бе доказала, че именно във възрастта на нашия първи астропилот човекът достига върха на физическата си сила.

– А сега, струва ми се, можем вече да почнем нашето редовно заседание – каза координаторът.

Сами

В седем без пет седах напълно облечен на леглото си в моята мъничка спалня и съзнателно разсейвах мислите си. Не исках чрез инстинктивна концентрация да попреча на ръката да се появи отново. Какво точно очаквах, всъщност сам не знаех. Едно повторение на видението би ме объркало. Досега повторения нямаше, затова бях, общо взето, спокоен за психическото състояние на моите астронавигатори, пък и на моето собствено. Точното повторение би означавало създаден вече комплекс, ако не решим, че на оная синьорозова планета седи някой, който си представя все едно и също и го праща телепатически на един и същ човек – нещо, поне за нашите възможности изключено, когато не съществува предварителна взаимна тренираност на индуктора с перцепиента. Защо тогава гледах в огледалото?

То отразяваше част от стаята и половината от могъщите метални гърди на Рони, който стоеше в своя ъгъл. Тия гърди ми вдъхваха както обикновено чувство за сигурност, макар тази сутрин да бях изключил психоробота. Временно бях го умъртвил, за да си спестя неприятния електрически шок. Разбира се, за това бе необходимо решение на астронавигаторския съвет. Без негово съгласие не можеше да бъде изключен нито един психоробот на кораба, защото те са толкова важни и необходими, колкото и самите хора. Изключването им е равнозначно на убийство на член от екипажа. Отворите на двигателната им апаратура са бронирани и с индивидуални, секретни ключалки, чиито ключове се съхраняват в главния сейф на кораба. Този сейф пък може да бъде отворен само от Гемо, след като той получи съответния сигнал от всичките девет лични компютъра, тоест от целия екипаж. Не бива да мислите, че това е така устроено поради липса на доверие в хората. Психическите разстройства при продължителни полети извън нашия звездолет, който ни предлага почти всички земни условия за живот, са все още твърде чести и тази мярка е само една от хилядите, осигуряващи безопасността – на всеки разузнавателен полет.

Не, не биваше да гледам и в огледалото! Това все пак е някакво, макар и минимално съсредоточаване. Часовникът вече показваше седем и една минута. Какво ли правят сега на звездолета, какво правех аз на звездолета по това време? Два месеца само, откак бяхме излетели, а ми се струваше, че са минали години. С такова напрежение бяха изпълнени

тия месеци, с такова неистово очакване на срещата с петата планета. Защото единствено откъм нея звездолетът бе регистрирал някакво излъчване от неприроден произход. То ставаше все по-силно с приближаването ни, нарастваше и радостта ни, докато влязохме в първата карантинна орбита. Като приветствени салюти полетяха сондите ни към нея, за да изсипят след началните, запалили ни до възторг данни, един поток от неясни сигнали, пълни с тревогата на негостоприемното неизвестно. Беше някаква каша от неразличими звукове и повредени фотоизображения, която изливаха върху радостта ни тия наши сонди. А предавателите им бяха достатъчно мощни, за да се допусне, че незначителното магнитно поле на планетата би могло да им попречи. Очевидно някаква силна станция веднага улавяше дължината на вълната им и се вмесваше със смущаващи сигнали на същата вълна, докато след няколко часа успееше с неизвестни средства да накара сондата изобщо да замлъкне.

Монида казваше, още когато бяхме твърде далеч от планетата: „Имам чувството, че около нея се движи още нещо, че тя не е само с една луна, просто го усещам.“ Координаторът му вярваше, защото знаеше, че нашият евристик никога не се е лъгал в предчувствията си. Или самата му професия бе изострила до невероятност тая негова способност инстинктивно да предугажда феномените, или пък именно тя бе предпоставката за това високо и рядко призвание. Без тая способност евристика-та въпреки най-съвършените математически методи и помощта на конгениалните електронни мозъци би си останала безкрила като наука. Седмица по-късно, когато бяхме толкова наближили, че точността на изследванията ни позволяваше това, апаратите регистрираха присъствието на още едно материално тяло, което обикаляше в променлива кръгова орбита само на около 70 000 километра над планетата. Масата му беше незначителна – от порядъка на половин милион тона – и ние още не можехме да го видим без помощта на сондите, а те като че ли полудяваха, щом го наближеха, и ни пращаха само своя безумен, несвързан брътвеж. Но ние продължавахме да чувствуваме присъствието на това тяло, вече всички до един, и все по-живо и по-осезаемо, така както аз чувствувах сега зад себе си безшумните движения на Рони, без да го гледам в огледалото.

Движения? Та той бе изключен! Огледалото отразяваше неподвижната половина на гърдите му. И все пак нещо се движеше в стаята ми. Завъртях бързо глава наляво, надясно и при всичката си подготвеност не успях да изпусна въздуха от гърдите си, който доста преди това бях поел. Една издължена и сплесната глава, глава на някакво влечуго, но поне

десет пъти по-голяма от моята, се измъкваше между отворените врати на стенния гардероб. Люлееше се, както съм виждал по учебните филми да люлеят главите си големите змии или питоните, и тихо пръхтеше през конските си ноздри. „Аха! – успях да изрека с част от напирания до пръсване в дробовете ми въздух и моментално улових китката на лявата си ръка. Това се казваше пулс, да му се възхитиш! – Спокойно, спокойно! – казах си, а сърцето ми лупаше така, че навярно можеха да го чуят чак на звездолета. – Само не го гледай в очите, ужасни очи, такива очи да имаш, можеш да хипнотизираш цялото население на една планета. Внимавай сега, само внимавай! И не в очите... не ставай смешен де, та това чудовище не съществува, нали преди малко извади дрехите си от гардероба! А затвори ли вратата? Виж, това в такъв момент е трудно да си спомниш, но защо те е страх от автохипнозата, след като бе решил именно с автохипноза да го прогониш. Леле, че врат! Всеки жираф би се спукал от завист!“

Врат ли бе това всъщност, или самото му тяло, нашарено с чернозелени и жълти петна? То се източваше бавно и се извиваше в полуобръч покрай стената, главата продължаваше да се люлее, сякаш душеше стените, а от отворената ѝ паст на светкавични импулси се показваше един огненочервен полуметров език, чийто размит връх приличаше на пламъче от експлозия или на огнена четка. Очите на чудовището въпреки своята неподвижност отново и непрекъснато бяха втрещени в мене, макар самото му движение из стаята, приличащо на опипване и търсене, да показваше, че то още не ме е открило. Но... как така не ме е открило? Та не беше ли то вътре в мене? Стисках китката си до посиняване, виждах я как посинява, мъчех се да закова погледа си в цифрите на хронометъра и с всичко усещах, че чудовището не е в мен, а около мен. Чувах го, чувах го все по-силно – диханието му, пълзенето по стените, приближаването на тая смазващо огромна и плътна маса, която сякаш изместваше въздуха от стаята. Достатъчно е пак да погледна и... не бива да гледам, няма никакво животно в стаята, сам съм, с Рони, с моя верен Рони, стаята е празна, сега ще почнат прегледите, трябва да помисля за... не гледай, не гле... дай... Махай се! Хей, хей!... Майчице!...

Не помня какво още съм крещял, как съм ритал и махал с ръце, как съм се търкалял по пода. Сигурно съм се търкалял, бягайки от чудовището, защото се намерих сврян чак в тясното пространство между стената и изправения до нея психоробот, бях прегърнал в отчаянието си металическите му крака. Продължаваше да ме тресе така, че тялото ми подскочаше по пода. В гърлото ми нещо виеше и скимтеше и се молеше

за пощада. Чудовището беше си отишло, но сега аз го виждах вече вътре в себе си, такова, каквото го запомних в оня миг, когато... когато сигурно съм паднал на пода или съм хукнал да бягам, тоест, когато въпреки всичките ми усилия бях изтървал контрола над съзнанието си. Два гигантски мамутови крака стояха пред стенния гардероб, туловището не бе успяло да излезе, та и как ще се побере в мъничката стая! Шията бе опасала като обръч стените и огнените ноздри се люлееха на педя пред лицето ми. При тая близост би трябвало да не мога да виждам очите му, тия кошмарно безизразни плочи, които ме пробиваха като лазерен лъч, но аз ги виждах – и тях, и трионестата челюст, и сякаш виждах още по-навътре, чак в самата утроба на чудовището, виждах себе си там, сдъвкан и омотан, както съм изглеждал навярно в тоя миг в краката на Рони.

– Рони, помагай!

Треската се уталожва, но нямам сили да се изправя. Опирам долната си челюст върху метала на едното му ходило, за да спра хлопането на зъбите си, и скимтя:

– Рони! Рони!

Той не помръдва. И ужасът отново се връща в мен. Какво е станало с него, с моя непобедим и неумъртвим железен покровител? Изкрещявам още веднъж името му и едва тогава се сещам, че той е изключен. Просвам се по гръб и лежа така няколко минути, докато окончателно дойда на себе си. Изправям се като болник, който не е ставал с години от кревата. Студено ми е, целият треперя. В това треперене почва да се промъква някакъв весел звън, почва някак си да ми става все по-студено и все по-весело, но като че ли са се запазили у мен достатъчно сили, за да съобrazia, че това е опасно. Само една хистерия ми липсва още! Завличам се до автомата за инжекции в кабинета, който е в съседство със стаята ми. Пъхвам вътре оголената си до лакътя ръка и протягам другата към първия бутон, изпречил се пред погледа ми. Едва не сбърках. Очите ми блуждаят и аз дълго се мъча да ги спра върху нужния ми бутон със съответната формула на него. Докосвам го, но студът не ми позволява да усетя проникването на медикамента. Готов съм отново да изпадна в ужас – повреден ли е апаратът? И – аха да натисна втори път – съзирам, че бутонът е променил своя цвят. Без малко да си вкарам двойна доза, която направо би ме направила идиот за няколко часа. Стискам зъби и чакам бутонът отново да възвърне цвета си. Това трае секунди, но на мен ми се струва безкрайно бавно. Най-последно изваждам ръката си и вече съм друг, лекарството е почнало да действа. Още пробягват ледени тръпки по гърба ми като стъпките на закъснели след колоната си

босоноги джудженца, но вече мога да мисля.

Странно! Почти съм сигурен, че не бях позволил на съзнанието ми да ме изостави и все пак не смогнах да затворя вратата към мрачните подземия на мозъка си, откъдето бе изпълзяло това кошмарно чудовище. Що за сила бе това? И откъде тъкмо такова видение? През живота си не съм виждал друго животно освен тия в селекционния парк на звездолета и, разбира се, всичко онова, което съм изучавал заедно с историята на Земята по холограмните филми. Но няма едно холограмно изображение може така дълбоко да заседне в нас? Има ли на тая планета подобни чудовища, та жителите ѝ ни внушават такива представи? Или просто се отключва подсъзнанието ни, все още обитавано от всички зверове, които някога са се подвизавали по Земята?

Сещам се за Рони и ми става страшно, защото без него съм сам, безпощадно сам. Връщам се при него, отварям гръдния щит, главният ключ на двигателя е разположен доста надълбоко, зад още два предпазни клапана. Завъртвам го. Стрелката до него лежи на цифрата IV. Това е нормата на включените функции или, както я наричаме, медицинска готовност номер четири. Премествам стрелката на три. Изкушавам се да я бутна още по-нататък, към две, но нямам право да го извърша без разрешението на астронавигаторския съвет. Но на три имам право. Това означава, че Рони ще придобие още по-голяма самостоятелност за сметка на моята. От този миг нататък той няма да се отделя при никакви обстоятелства от мен, дори да му заповядам. Защото аз вече съм решил, че не мога да гарантирам за умственото си състояние. От този миг той ще ме пази така, както нищо друго не е в състояние да ме пази. Нито аз самият. Но ще трябва да поискам още един робот за лично обслужване, защото при това положение Рони отказва да изпълнява някои предишни задължения.

Заклучвам гръдния щит и толкова ми олеква, че отново се чувствавам слаб. Облягам се неволно на металическия гръден кош, долепям буза до бронята. Ухото ми долавя тихия шум на заработилата апаратура – токовете са тръгнали по умопомрачителните лабиринти на печатните схеми, затоплят ги, оживяват ги. Защо и ние не сме такива печатни схеми? Завиждам на Рони – няма подсъзнание, няма чудовища в мозъка му! Така ми е добре на гърдите му, че ми се иска да му кажа нещо хубаво, нещо, което се казва на майка или на любима жена, но той все едно няма да ме разбере. От нежност той не разбира, нито от признателност. Дори не мога едно човешко изречение да му кажа, ей тъй, импулсивно – на него трябва да се говори така, както говори и той самият, като

машина. Ругал съм го, когато нещо ме е било яд, подигравал съм му се, всъщност така правят и другите със своите психороботи, но за наше щастие те не реагират на това, иначе кой знае как биха се сърдили на глупавата ни неблагодарност.

Продължавам да се притискам като бито дете към него й всичко в мене утихва, защото знам, че сега Рони ме опипва със своите изумителни сетива, всичко в мен опипва – мозъка ми, чувствата ми, биотоковете на мускулите, горещия поток на кръвта ми. Преценява ги, опипва ги, сякаш ги гали, и аз ставам още по-спокоен.

– Рони, как съм? – питам го почти глезено, защото знам, че вече съм добре, и поглеждам отдолу нагоре към неговото „лице“, което не представлява нищо друго освен една равна плоскост с десетина индикаторни лещи по нея.

– Нормално – отвръща той и аз потръпвам от щастие, чул отново гласа му. – Десет минути почивка.

– Не съм изморен. Остави ме! Остави ме, ти казвам, имам си работа! – продължавам аз да се държа като дете, защото също като децата знам, че той, възрастният, по-силният, няма да ме послуша.

Шестте му ръце са ме обхванали нежно – но тая нежност е измамна, от нея не можеш се изтръгна – и ме отнасят към леглото.

– Дай ми тоник! – блажено се протягам аз, но той не помръдва. Стои на половин метър от леглото, невъзмутим, отпуснал, разперил, кръстосал шестте си ръце като древночовешкия бог Шива.

– Аха, на ти готовност номер три! Сега ще трябва сам да се обслужвам. Или да свиквам на още един робот. Ще взема да върна стрелката, докато ключът е още у мен! Какво пък толкова, някакви въображаеми чудовища.

– Почивай! – заповядва Рони, усетил по интензивността на биотоковете ми, че мозъкът ми ще се отплесне нанякъде.

Спускам клепачи и правя „отпускането“ – полека, полека, главата ми почва да тежи на възглавницата, после престава да тежи, дишам бавно и равномерно, виждам съня да изпълзва като облак, като непрозрачна мъгла някъде иззад тилната част на мозъка ми и да се разстила постепенно в целия череп. Но едновременно с това тая мъгла се разрежда, разрежда и аз отварям очи. Сигурно са минали десетте минути. На вратата на кабинета се чука. Като че ли отдавна се чука, но аз едва сега го чувам. Ставам и Рони не ме спира, но тръгва веднага подире ми. Това е досадно и ще става все по-досадно, по дяволите и ония с техните чудовища! Колко ли ще трае тая история! А ако се върнем на предишната

орбита? Там ги нямаше. Вече се блъска на вратата неудържимо. Това може да бъде само координаторът, макар още да не е време за прегледите. След такова чудовище да видиш едно човешко лице е радост, па макар и да е на началника ти.

Той ме огледа изпитателно:

– Защо си заключил кабинета?

– За да не избягам.

Моята веселост го направи подозрителен. Той мина през кабинета, надникна в спалнята ми. Върна се, попипа гърба на Рони, сякаш го потупваше насърчително, и седна зад пулта на диагностичната апаратура.

– И Рони си включил.

– Току-що.

Не казах нищо повече. Той чакаше аз пръв да заговоря за експеримента, аз пък го чаках да издаде нетърпението си или да покаже следите на преживяното от него самия по същото време. С този човек от първия ден на качването ни на кораба влязохме в едно мъчително и напрегнато психическо състезание. То започна, когато научих, че е протестирали, загдето му дават в екипа най-младия лекар на звездолета. Аз, естествено, не се заех да му доказвам, че е сбъркал, че въпреки възрастта си съм достатъчно способен и знаещ – това най-малко приляга на характера ми. Аз чисто и просто започнах да го дебна, за да открия слабите страни в психиката му. Направих го неволно и продължавам да го правя неволно, но съм сигурен, че открия ли ги, при първия подходящ повод ще му ги натрия на мутрата. А той бе достатъчно чувствителен, за да схване това веднага, и също така достатъчно ревнив към координаторския си авторитет, за да приеме състезанието. Ситуацията, в която се намирахме, беше най-неподходяща за тия дребнави дебненици и нервите ни бяха нужни сега за по-важни неща, но аз трябваше да си отмъстя някому за преживяното преди малко.

– Включих го засега на трета – добавих аз чак след като пръстите му започнаха да барабанят по пулта. – Налага се и твоят робот да бъде превключен.

Не зная дали му се е случвало друг път да превключват личния му робот – неговият и моят робот са единствените от най-висока категория, но сега бе готов да избухне, по всичко личеше, че е готов. Та аз направо го обявях за невменяем! Но нали преди това бях обявил и себе си за такъв?

Горкият, трябва да е било много страшно преживяването му, а не искаше да си го признае, за да му олекне. Тая мисъл изведнъж ме смири.

По дяволите, наистина си имавме сега по-важна работа!

– Разбирам, че ти е неприятно да делиш властта си с мен – казвам аз с колкото се може по-безобидно-закачлив тон. – Но обстоятелствата го искат, не аз. Ще поискам от съвета да включим всички лични работи на втора степен.

– Толкова страшно ли беше? – запита ме той и аз виждах как си възвръща нечовешкото спокойствие.

– При тебе не беше ли страшно?

– Кошмарно! Ако не беше роботът, щях да изпочупя всичко около себе си.

Спокойствието му си беше такова, каквото го познавах, но сега като че ли не можех вече да имам предишното доверие в него.

– Ще подкрепиш ли предложението ми за втора степен?

Той помисли малко и кимна. Реших да не го унижавам с разпит за виденията му. Сигурно са били ужасни, за да се съгласи веднага с нещо, което му е органически противно. Втората степен означаваше, че от мига на включването ѝ ще заработят скритите наблюдателни устройства на кораба, че и най-интимното движение на хората ще бъде контролирано от моя Рони, който вече ще е поел командата над всички психороботи, че Рони ще се превърне в един истински диктатор с почти неограничена власт над целия екипаж. Който познава отблизо нашия координатор, веднага би разбрал какво означава неговото съгласие да се постави във властта на роботите.

– Ще ме прегледаш ли?

Отидох докрай във великодушието си, защото отново бях принуден да се възхитя на тая негова воля, която съумяваше да подчини властния му характер на чувството за отговорност. Отвърнах:

– Не е нужно. И така виждам, че всичко е наред.

– Значи не успя да се справиш без Рони – рече той съвсем не като въпрос. – Какво ще правим, докторе? Тия приятели са способни да ни обезвредят, когато си пожелаят, трябва да се измисли нещо!

Беше приел и хипотезата ми, но сега никак не бе подходящ моментът да се чувствавам горд. Върху мене лягаше задължението да намеря противодействие, а как щеше да стане това, един космос знае! Ако се касаеше за страхова психоза, за маниакални или каквито и да било други явления, щях лесно да се справя – имах достатъчно средства под ръка. Но тук се сблъсках с едно внезапно, постигнато от външни сили изключване на съзнанието, за което не знаех нито кой, нито как го прави. Засега го траеше кратко, но щом може да трае кратко, нищо не му пречи

да трае и дълго. С помощта на психороботите ние щяхме да се опазим, разбира се, от психически увреждания. Някаква реална заплаха за здравето на екипажа от това още не съществуваше, но в края на краищата не сме дошли тука, за да се крием в изокамерите и в прегръдките на роботите си!

Цяла нощ не бях мигнал в очакване на срещата си с чудовището. Без да мисля за него, без да мисля за това, което е всъщност пряката ми задача – търсене на средства за борба с това нелепо явление, което изведнъж ни спря по пътя към тая очевидно населена планета. Вместо това бях въздишал, загдето човечеството толкова столетия вече се готви за срещата си с друга цивилизация, а пък се оказва неподготвено. Бях прехвърлял през ума си всички трудове върху възможните опасности при срещите ни с друг органичен свят – трудове, които бях „зубкал“ до видиотвяване и в които бях вярвал. А те не представляваха нищо друго освен предписания, как да се предпазим от някоя болест, за която не знаем съществува ли изобщо. От една седмица непрекъснато преразглеждах целия медицински кодекс и насън мога да го издекламирам, а все повече ми се струваше, че нещо е изпуснато в него, и то – най-важното. И се чувствавах като пред изпит. Ония ужасни минути пред изпита! Вярно, преподавателното устройство ти е наблъскано безотказно всички знания в мозъка, но едно не е в състояние да ти преподаде – увереност в знанията ти. Изправех ли се пред изпитната машина, аз се вцепенявах, защото никога не знаех дали го има в главата ми онова, за което тя ще ме запита. Въпреки че ако светнеше червено, не аз щях да бъда виновният за това. Просто мозъкът ми не е възприел преподаденото му и ще трябва отново да легна в креслото за възприемане. Но сега вече нито аз, нито някой друг от нас можеше просто да се върне и да повтори урока си. Сега, ако „светнеше червено“, щеше да означава гибел за всички ни.

Координаторът очевидно не чакаше отговор на въпроса си; беше го задал просто ей тъй, да смъкне малко градусу на своята тревога, която така и не искаше да допусне до лицето си.

– Звездолетът се изтегля извън планетната система – съобщи ми той неочаквано с равен, почти уморен глас. – Забраняват ни всякакви насочени предавания.

– Ха, миличките! – не се съдържах аз. – Толкова ли са се изплашили?

Той отмина ироничното ми възмущение:

– Пращат ни на помощ „Плутон“, който си бил свършил работата около деветата планета. Всички други се прибират.

– Чудесно!

– Но „Плутон“ няма да пристигне по-рано от три седмици, защото ще се движи с изключени двигатели, по орбитален път, и ще остане в далечен тил. Не ни се разрешава друга връзка с него освен пеленгаторен сигнал през дълги интервали. И, разбира се, в случай че сме реално застрасани от нещо.

– Точно така! Засега нищо не ни застрашава!

В гнева си аз не забелязах, че всичко това потвърждаваше възгледите ми, които вчера бях изложил толкова разпалено на съвета. Всъщност не се бе случило нищо друго освен спазване на инструкцията за среща с друга цивилизация. Звездолетът се готвеше преди всичко за конфликт. Ние можем да загинем, но той няма право да загине, той трябва да си остане незабелязан. Затова ни предоставя сами на себе си. Сега цялата отговорност за първия контакт лягаше върху нас.

Координаторът стана от креслото, а аз все още не можех да преглътна нито съобщението му, нито това, че го прави най-напред пред мене, а не пред съвета.

– Ти май не си съгласен! – рече той без подигравка, по-скоро добродушно. – Все пак, след като се самопоканихме на планетата им, не бива да създаваме у нашите бъдещи домакини впечатлението за масирано нападение, не мислиш ли?

– И... и... какво ще правим сега? – проломтих аз все още объркан.

– Свършвай прегледите и ела да се боксираме! – рече той на излизане.

И аз видях, че е доволен, съвсем не разтревожен, а доволен, проклетникът, загдето го изоставяха, загдето ни казваха направо, че ще ни пожертвуват, без да им мигне окото. Дори и от тия дяволски видения като че ли беше доволен. Заради бъдещия паметник ли, който се надяваше да му издигнат? Ще види той един паметник!

Да станеш отново човек

В тренажерната зала координаторът ми пошепна, за да не чуят другите – очевидно бе отгатнал предишното ми недоумение:

– Докторе – рече той, – още ли се възмущаваш, загдето ни оставят сами срещу планетата? Ето сега ние ще застанем един срещу друг и единият от нас трябва да победи. Но ако някой поиска да ти помага да ми смажеш носа, ти сам няма да му позволиш, нали? Нали това се наричаше „спортният дух“, за който разговаряхме наскоро?

Аз се занимавах с тренажерния гравитатор, а координаторът стоеше зад мене редом с Рони. Всеки ден ние прекарвахме по няколко задължителни часа тука, създавайки си условията на планетата, която се готвехме да посетим. И все не можехме да им свикнем. Особено аз – моите клетки и мускули не помнеха други гравитационни сили освен тия на звездолета, където съм се родил. И сега знаех добре какво ме очаква, щом включа локалното гравитационно поле, та няхах никакво желание да се впускам в дискусии за спортния дух. За мене спортът беше една работа като всяка друга, свързана с програмата за физическата и психическата подготовка на екипажа, но в този ден ми предстоеше вече и едно чисто физическо сблъскване с координатора. То сигурно щеше да бъде доста по-различно от досегашното ни състезание на нерви, а от това, че го споменавах „спортният дух“ съвсем не се събуждаше в мен. Защото бях повече от виновен пред тоя дух – малко преди да дойда в тренажерната, аз още веднъж бях напъхал ръката си в апарата за инжекции, натискайки този път едно съвсем друго копче.

Тая ръка, рязко превъртяла регулатора, изведнъж падна от него. Започнах да падам и аз – да падам в себе си и едновременно с това надолу, надолу, сякаш някаква могъща вакуумна тръба ме всмукваше към центъра на кораба. Сърцето ми се превърна в оловно гюлле, което едва-едва помръдваше. Дробовете ми увиснаха в диафрагмата като камъни в торба, стомахът, червата, всичко в мене бе тръгнало да напуска мястото си. Облегнах се на Рони, не можех дъх да си поема. Координаторът се усмихваше насреща ми през синьооранжевата мъгла, запълнила изведнъж цялата тренажерна. Сред нея, сгърбени, смачкани, изкривени като влечуги, плуваха останалите седмина от екипажа. Исках да вдигна клепачите си, да ги размърдам по-енергично, та да развеят мъглата, но още не успях да го направя. Всичките ми усилия отиваха в опита да започна

по-равномерно и по-нагоре да вдигам тия дяволски камъни в гръдния си кош. Навярно това бяха твърде шумни усилия, но аз не ги чувах, защото сред мъглата пред очите ми като древна корабна сирена виеше ужасеният ми вестибуларен апарат. Никога не бих могъл да определя колко трае това състояние без помощта на часовника, но този път то трая осезаемо малко. Втората инжекция си бе казала думата. Поизправих се, напуснах прегръдката на Рони, разтърках с длан очите си. Мъглата се оттегляше в ъглите зад спортните съоръжения. Воят в ушите ми престана и чух координаторът да пшшка:

– Докторе, не биваше така изведнъж...

Устата му беше изкривена като от паралич, защото гравитацията теглеше ъглите ѝ надолу.

– Време е да свикваме – рекох аз с показна небрежност, но за един незасегнат в момента от гравитацията слушател това сигурно би прозвучало твърде комично, защото езикът ми едва се обръщаше, надебелял и безчувствен като от отравяне с опиати.

Останалите също вече се изправяха, мъчеха се да заемат предишните си стойки. Вейо влачеше краката си към мен, сякаш бе обул оловни обувки, невидими оловни обувки, защото и той беше бос като всички.

– Аз съм без партньор – изломоти той с оловния си език. – Монида отказа.

Представляваше жалка картина, а само преди малко въпреки видеията още можеше да се шегува. По време на прегледа бях дал и на него една таблетка:

– Опитай утре с това. Може би чудовището няма да се яви.

– А как да му я дам? – запита той с невинно изражение на лицето. – Преди ядене или след?

Беше между най-добрите спортисти на звездолета, но сега никак не съжаляваше, че е останал без партньор, и си позволи дори едно самоунижение:

– Слушай, защо ни измъчваш с тая дивашка гравитация? Та нали, ако изобщо слезем на планетата, ще слезем със специалните скафандри?

Изговори го като агонизиращ, който миг преди смъртта си е решил да изкаже последното си желание. Не го слушах, защото се опитвах да завъртя оловните си топчета-очи към оловните очи на координатора, да срещна погледа им. Монида отказал! Ето ти и първото нарушение на дисциплината на кораба! Какво означаваше то – начало на разложение или той бе само последователен във възгледите си? По време на прегледа той мълча, нищо не спомена за намерението си, дори съобщението

му, че боксовите ръкавици са готови, говореше обратното. На него бяхме възложили да програмира изработването на девет чифта ръкавици, защото никой от нас вече не помнеше устройството им. Както всички други, бе приел без възражение и инструкцията по бокс и борба, която им раздавах за изучаване. Тая инструкция, разбира се, трябваше и аз да изучавам, защото само бях я извадил от медицинския колектор.

Координаторът още бе погълнат от усилието си да се нагоди към гравитацията и с нищо не показваше, че се готви да даде отговор на мълчаливото ми запитване. Това ме вбеси – да не би само аз да носех отговорност за дисциплината на тоя кораб! Миг преди това у мене бе възпламнало едно подло желанийце да изправа Вейо срещу него, а аз да заема ролята на рефер. Съзряната възможност да избягна по този начин физическия сблъсък с координатора размърда натежалите ми вътрешности в инстинктивна радост, но гневът сега я отпъди и заедно с това сякаш издуха последните оловни парчета от тялото ми. Изпънах се, решителен и почти яростен.

– Добре. Ще говорим на съвета за това. Сега бъди рефер – казах аз на Вейо. – А на борбата ще ти бъда аз партньор.

Рекох го и учудването на двамата се разля като тоник в жилите ми.

– Готови! – извиках, гледайки към Монида, който стоеше с гръб към нас при педалния уред.

Евристикът послушно се обърна както всички останали към мене и нашата редовна тренировка започна. Бягане, скачане, земна гимнастика, лост, тежести... От един месец упорито ги измъчвах с най-древните, най-примитивните и най-скупните упражнения. Сложните и остроумни гимнастически уреди, които увличаха тялото в една забавна игра, стояха забравени по местата си – който искаше, можеше после да си се занимава сам. Ако са му останали още сили и желание за тях. Но това все порядко се случваше, защото аз просто им „изваждах душата“, както се изразяваше Вейо.

Движенията на моите другари бяха тромави, непохватни, усилията, които трябваше да полагат, бяха нечовешки и забравил за незаконната инжекция, която бях си впръснал, аз с гордост усещах, че правя всичко по-леко и по-красиво от тях. Ставаше ми все по-приятно със загръването на мускулите, но свирепото ми желание да стоваря юмруците си върху лицето на нашия координатор не изчезваше, превръщаше се в горещо нетърпение. То дори ме накара да прекратя упражненията по-рано от установената норма, но аз имах и оправдание за това – въвеждах два нови спорта. И ето ме най-после срещу него.

– Докторе – рече той с напрегната усмивка, – днес си някак особен...

– Спортният дух! – отвърнах аз весело, а всичко в мене трепереше и звънеше. – Спортният дух, дето толкова го обичаш!

Другите вече се биеха с изключение на Монида и Вейо, който сияеше от щастие в ролята си на рефер. Нищо не бях казал на евристика и той сега седеше на педалния уред, лениво движеше краката си, демонстративно не гледаше към боксиращите се. А гледката не беше за пренебрегване. Тия сериозни възрастни премъдри мъже се биеха като хлапаци, които предпочитат да разрешат спора помежду си с една-две закани и само да размахат юмруци вместо да действуват с тях. Реферът, задължен да внимава за непозволените удари, беше напълно излишен. Удари изобщо нямаше. Те сякаш се милваха с тежките ръкавици, превърнали ръцете им в нещо уродливо и лениво. Почакайте, приятели, рекох си, ще ви науча аз, един по един ще ви разбивам носовете, да видим дали няма да ви се разиграе добродетелната и възпитана кръвчица!

– Стойка! – викнах аз на противника си, който още стоеше изправен пред мене, повече съзерцателно настроен, отколкото готов за бой.

Координаторът, подражавайки ми, зае същата стойка. Гравитацията още тежеше в ставите му, това беше повече от очевидно.

– Да покажем на тия мързеливци един истински бокс! – рекох аз.

– Ти виждал ли си истински?

– На филм. Преди десет години.

– А аз още по-отдавна – рече той.

– Няма значение. Никой не иска от нас да се боксираме по всички правила. Иска се да се бием. И то сериозно!

– Така ли? – вдигна той озадачено вежди и аз едва удържах ръкавицата си да не полети към лицето му.

Опитах с лявата, предпазливо, леко и успях да го жулна в областта над сърцето. Бялата изнежена кожа мигновено почервения. Ударих втори път. Пак там. И пак успях, защото координаторът още не смогваше да подчини рефлексите си към прикритие. Разлятото кърваво петно на гърдите му ме накара едновременно да възликувам и да подскоча от нетърпение. Навярно това е оная сладост и оная необясним инстинкт, който е превръщал някога кротките мечки в стръвници, когато случайно са опитвали вкуса на кръвта.

Недоумението на координатора растеше. Вчерашната му закана е била значи само импулсивна, несвързана с действителна нужда да употреби силата на тялото си в нанасяне на удари. Той плахо се бранеше,

още не намираше в себе си решителност сам да посегне и аз засилвах атаките си, използвайки неговото неумение и парализираните му от гравитацията стави. Сега вече пуснах в ход и дясната – по-силната, по-нетърпеливата. Ръкавицата изпляска така върху ухото му, че останалите веднага прекратиха своите пародии на бокс и се скупчиха около нас.

Координаторът отпусна ръце. Ухото му бе станало кървавочервено и се подуваше.

– Докторе – опита се да каже нещо той, но аз го изпреварих:

– Предупредих, че не се шегувам. Боят трябва да бъде сериозен.

Той смръщи вежди, приведе се и плещите му сякаш станаха два пъти по-широки. В сравнение с него аз изглеждах хилав. Но аз имах едно велико предимство: яростта си! И... инжекцията, разбира се. Очакването на екипажа обаче явно действа като допинг на честолюбието му. Лицето му, преобразило се изведнъж, ме накара сам да осъзная сериозността на положението. Дръпнах се две крачки назад и се блъснах в Рони, който все така зорко ме пазеше.

– Проклетата машина! – изръмжах аз. – Махнете я! – и почти ослепял, се хвърлих напред.

Гърдите ми срещнаха и двете му ръкавици, но аз бях направил един хубав подскок и успях да стоваря юмука си върху челото му. Дръпнах се пъргаво назад. На такава пъргавост никой сега в залата не бе способен, тя бе незаконна, но то малко ме интересуваше. Изотдолу, повтарях си аз, изотдолу, спомнил си някакво правило. Парливата болка, която запали кожата на гърдите ми, ме накара да си го припомня. Всъщност със скока си аз само бях усилил непохватния удар на координатора. Трябваше да го изчаквам, сега той явно се готвеше да си отмъсти за ударите. И да използвавам преимуществото на пъргавината си. Той се засили и аз посрещнах удара му в двете си ръкавици, сякаш улавях топка. Беше се напълно открил, просто защото не знаеше, че трябва едновременно и да се пази. А аз, вече на практика, усвоявах с изострените си сетива правилата на бокса, съзирах всички места, където можех и трябваше веднага да ударя. Но не бързах. Нека да му дам да се порадва, да побие още малко ръкавиците ми и въздуха, да порадва очите и на екипажа със своята гневна и мощна красота. А красив беше, това не можеше да му се отрече, красив и мъжествен, като статуя на дъвен атлет. В мига, когато отново забелязах красотата му, аз видях като в някакво внезапно просветление и къде трябва да го ударя. Той сви ръце в лактите, за да ги приготви за нова атака, но раздалечени така, че целият му торс остана открит. Мигновено забих лявата ръкавица в диафрагмата му, той се

прегъна напред и тогава десният ми юмрук, събирал ярост и сила през всичките тия минути, се отправи мълниеносно към челюстта му.

Когато прогледнах, координаторът седеше на пода, подпрян с две ръце. Мъчеше се да стане, но ръкавиците се плъзгаха и той все не намираще опора.

– Ей, ей, звяр такъв! – крещеше Вейо, който също като нашия бокс представляваше пародия на съдия. – Какво правиш? Как може така? Това позволено ли е?

Останалите бяха така слисани, че не знаеха дали трябва да помагат на командира си да се изправи или не. Монида беше се обърнал от своята педална машина и лицето му изразяваше истинско страдание. Опитах се да скръстя ръце в позата на победител, очакващ решението на съдиите, но ръкавиците ми пречеха. Опитах и да се усмихна, но бях изплашен от собствената си постъпка. Беше ме изплашило това опиянение от удара и тая сладост, която сега се разливаше в мен. Дори не се сещах, че съм длъжен пръв да проверя дали координаторът не е пострадал сериозно.

Вместо да се изправи, той се отпусна на лакти и главата му клюмна. Сътресението от удара плюс гравитацията бяха размътили съзнанието му, но това не ме смили, жестокостта продължаваше да кипи в мене. Казах:

– Рони, прегледай го!

Роботът размърда шестте си ръце, взе го като бебе в прегръдките си и също като на бебе една от ръцете хвана главата му, притисна я към гърдите на робота, към определено място, откъдето под налягане няколко милиграма живителна течност щяха да проникнат в капилярната система на слепоочията.

– Как е? – запитах с небрежна деловитост, която трябваше да покаже на зяпналите космонавти, че всичко е съвсем в реда на нещата.

Рони отвърна с роботското си равнодушие:

– Леко мозъчно сътресение. Вече минава. Един час почивка.

– Отнеси го в кабинета!

Но той не помръдна. Все забравях, че съм превъртял стрелката му на три. Рекох:

– Пусни го тогава!

Координаторът застана твърдо на краката си и дори се усмихна. Сигурно го болеше, защото и устните му се бяха подули от едната страна.

– Ще продължим ли? – запитах го с неприлично демонстративно

превъзходство.

– Аз не разрешавам! – обади се Вейо.

– Докторе, ти... ти ме изненадваш – рече с мъка координаторът.

– Защо? Какво има тука за изненаждане? Решихме да се бием и се бихме. Аз исках да те победа и победих. Ако не се смяташ за победен, да продължим. Роботът не те намира за негоден да продължиш боя.

– Победи ме – отвърна тихо той и пак изкриви подутите си устни. – Нали утре...

– Утре ще се бия с друг партньор – прекъснах го аз. – Чак след една седмица ще ти дойде редът.

– Но защо, нали?...

– Ще бия всекиго поотделно, докато се научите, че когато човек е принуден да се бие, той трябва да се бие, а не да разиграва великодушие.

Бях горд, но исках да се покажа гневен с възпитателна цел. Огледах ги назидателно и едва скривах ликуването си, защото ги виждах потиснати и отсега победени, тия красиви и умни мъже, всеки от които беше с една глава по-висок, два пъти по-стар, но и с два пъти по-голяма мускулна сила от мене, хилавата рожба на звездолетните размножителни експерименти.

– А сега да минем към борбата! – заповядах им аз, като подадох на Вейо да ми смъкне ръкавиците. – И с малко повече спортен дух, другари! Иначе няма никаква полза.

Пръстите на Вейо трепереха, докато ми развързваха ръкавиците. Навярно той се виждаше вече в положението на командира с мозъчно сътресение, жалък и смешен. И не сбърка. Защото няколко минути по-късно той така се преметна, че кокалите му изтрополиха като разсипани по пода. Мозъчно сътресение, разбира се, нямаше, но ударените места сигурно щяха да го болят поне няколко дена.

Заряха го и отидох при Монида.

– И от борбата ли се отказваш? Хайде, ела да си премерим силите!

Той ме гледеше с възмущение:

– Момче, наистина не те разбирам! Какво искаш от нас?

– Искам да станете човеци! – отвърнах му аз сурово.

– Сега какво сме?

– Сега сте... сега сте високоорганизирана материя, която се е размекнала от самоумиление пред сивата каша, дето се кламбучка в мозъчната й кутия. Интелектуални баби, това сте сега!

Без малко да отпратя десния си юмрук към челюстта му. Толкова

бях гневен, бях все още жаден за бой и за победи, и за демонстрация на превъзходството си. Монида го усети и се изпъна уязвен:

– Всеки един от екипажа е по-силен от теб, докторе. И аз съм по-силен, макар вече да старея.

– Така е – отвърнах надменно. – И всеки един аз мога за няколко секунди да пребия до смърт.

– Отървете ме от тая недостойна гледка! – помоли той. – Моля те искрено, не е страх, разбери!

– Това съветът ще реши, не аз.

– Докторе, ти май си представяш нашия контакт с другата цивилизация като боксов мач.

– Точно така си го представям – викнах му. – Само че без рефери, които да санкционират забранените удари. Представи си го и ти така, ако искаш да бъдеш с нещо полезен на мисията ни!

И напуснах тренажерната. А по пътя към кабинета си, следван от Рони, аз се запитах, вече поразколебан, защо обидих стария човек, тоя умен и добър човек, защо наистина принуждавам целия екипаж към нещо, което явно му е противно, защото е просто някаква отживелица. Но отживелица ли е наистина? Откъде се взе тогава у мене тая чудна ярост, това изумително удоволствие да понесеш удара и да нанесеш удара, да победиш, да разгромиш, да надвиеш със себе си другия, само със себе си, с юмруците си, с ловкостта си, с умението си да измамиш? Не го ли правех, защото тия неща си лежаха в мен още от ембрионалното ми състояние, въпреки че моят ембрион е създаден на много светлинни години от Земята? И защото те ме тласкаха да покажа най-сетне на всички тия, които ме превъзхождат, че аз съм повече от тях, че мога повече от тях. Не ме ли накараха те да си послужи дори с подлостта на оная инжекция? Нали координаторът иначе щеше да ме смаже като насекомо?

Не, не, не, мъчех се да отбия аз собствените си укори, никой друг освен мен не е в състояние да предизвика останалите, а е нужно да бъдат предизвикани. Човекът наистина трябва отново да стане човек, когато се е изправил пред възможната среща с друго подобно същество. Това не беше само ефектна реплика, това е една истина. Ако ние не се върнем към някои основни биологични закони на тялото и духа си, как ще се представим в истинския си вид пред другите? Четиридесет години живот в изкуствените условия на звездолета са ни превърнали в благообразни интелектуални машини, чиито главни алгоритми на поведение са любезността, великодушieto, строгото зачитане правата на другите, добросърдечieto, любовта към всичко, що е създала природата. И това е

било необходимо за звездолета, необходимо е и занаят, когато трябва да се осигури съжителството на група хора в затворено пространство. Но сега? Сега ние трябва да станем човеци, такива човеци, каквито са били древните завоеватели и откриватели на нови земи и континенти. Трябва отново да можем да приклякаме и да отскачаме назад, и да правим лъжливи движения с тялото си, зорко търсейки уязвимото място, хитро подготвяйки съкрушителния удар. Галактико, майчице тъмна! Разбирам това, разбирам го... но защо ми се услажда толкова тоя бокс, когато едва понасям всякакъв вид спортни игри?

Осмисляйки по този начин, вероятно и за собствено оправдание, своята жестока демонстрация, аз отидох при координатора и му признах греховната инжекция. Възможно е да съм имал някакви угризения на съвестта, но целта ми бе той и емоционално да възприеме моята идея, не само разсъдъчно, както предишния ден на съвета. Защото и той, и всички други именно емоционално се оказваха най-неподготвени за предстоящата схватка с неизвестните същества.

Първото, което направи той, бе да обяви, че тазсутрешният съвет се отлага с половин час. Направи го спокойно, но да наруши графика на деня той си позволяваше само в изключителни случаи. Предполагам, че то веднага бе разтревожило целия екипаж. После координаторът каза:

– Това не е ли своето рода подлост спрямо другите?

Изрече го с трогателна предпазливост. А аз така се засмях, че той с право би се усъмнил в психическото ми равновесие. В този миг си спомних и как майка ми веднъж като че ли със същия глас, със същото зле скривано трагическо недоумение бе ми рекла: „Не зная, момчето ми, може би не трябваше да се съгласявам да те родя без контролирана наследственост. Но съветът така реши.“ Кой знае какъв изрод съм й се сторил аз, който бе се родил на звездолета, без нашите генетици да бърникат в структурата на хромозомите ми! Отвърнах му с най-ухиленото нахалство:

– Значи трябваше да се оставя да ме смажеш от бой, за да си остана честен? Вие всички, първо, сте по-силни от мен, и, второ, десет пъти по-леко се нагаждате към гравитацията, защото Земята е още в клетките ви.

– Мислиш ли, че това те оправдава?

– Разбира се. Но ти знаеш, че не го върша заради себе си, нали? И затова ще те помоля да не издаваш секрета ми, поне докато не съм разбил на всички по веднъж носовете.

– Мисля, че те разбирам – промълви той след кратка пауза. – Но не съм сигурен дали ще те оправдая.

В този момент ми се стори, че обичам този човек. Може би, защото ме трогнаха чистотата и загрижеността му, които го правеха безпомощен и объркан. В мълчаливата схватка между двамата ни той, въпреки че му бях нанесъл такава обида пред всички, предпочете да се опита да ме разбере, за да не злоупотреби с властта си. Налагаше се пак да повтори своята теза.

– То е, защото си емоционално неподготвен. Не забравяй, аз не съм употребил никакви противострахови или възбуждащи средства. Инжекцията ми бе нужна, за да овладее малкото физическа сила, която притежавам. Яростта и жаждата за победа си бяха мои. Ако не ги придобие целият екипаж, не гарантирам за успеха на мисията ни. Само с кротката амбиция на любознателния си мозък нищо няма да постигнем. Тя е полезна пред компютрите и в лабораториите, но не и при среща на две живи същества. Ние така се размекнахме от щастие и доброжелателност, като открихме тая планета, че ставаме направо незащитни. Защото у нас продължава да лежи в психиката ни убеждението-надежда, че тези висши същества няма да са по-висши от нас, щом ние сме съумели да дойдем при тях, а не – те при нас. Ти също беше сигурен, че аз съм послабият, и ти беше приятно да си представиш как бащински ще ме плеснеш веднъж-дваж, за да поохладиш младежката ми жар. Видя какво се получи! Сега си представи, че тия същества са по-силни от нас! Какво трябва да направим? Да отидем и да паднем на колена пред тях? Ами ако те не разберат нашия жест и ни откъснат главите, преди да сме успели да им докажем миролюбието си?

– Искаш да кажеш, че трябва да започнем с подлост?

– С хитрост! А ако стане нужда от подлостта, ще употребим и нея. Не се ужасявай така лекомислено от понятията! Когато битката е на живот и смърт, когато тя се води не между човеци, а между различни видове...

– Но няма още битка.

– Сигурен ли си?

Той стана и се поразходи из кабинета. Подутата устна и подутото, все още синкавочервено ухо го загрозяваха. Може би тъкмо затова той ми беше сега по-близък. Наистина настъпваше време да изоставя момчешките си амбиции спрямо него, да му стана искрен и добър помощник!

– Тезата ти е доста стройна – рече той замислено. – Предполагам, че не си я развивал само в етичен план.

И с усмивка заопипва челюстта си. Окончателно се разкаях, загдето

бях го ударил с такава сила.

– Предлагам да слезем веднага на трета орбита! – Почаках да възрази, защото предложението ми нарушаваше план-графика за изследванията дори на необитаеми планети, но той навярно отново бе отгатнал хода на мисълта ми и вече го проучваше. Видях как вътрешното напрежение изостри чертите му и побързах да променя предложението си, което сам очевидно не бях дообмислил. – Пускаме аварийната ракета право срещу невидимия спътник за отвлечане на вниманието, а ние слизаме на трета карантинна. Не бива повече да чакаме те да отговорят най-после на позивните ни. Имаха достатъчно време за това.

– Но нали смяташе, че ние самите още не сме готови за схватката? – запита предпазливо координаторът.

– Аз също не бях готов, преди да застанеш срещу мен. Ние трябва да ги предизвикаме, трябва да ги заплашим, за да ги заставим да приемат контакта. Така само им даваме време да се опомнят и да се подготвят за боя, ако не разполагат с готови отбранителни средства. Моментът на изненадата е важен! Ето кое не отчита теорията на контакта, защото главният стълб, върху който е изградена, е демонстрацията на добра воля. Трябваше да усетя сладостта на победата в бокса, за да разбере колко погрешно е това.

– Боя се да не загубим аварийната ракета – въздъхна той и аз окончателно познах, че само координаторският пост го караше непрекъснато да се въздържа от рискове, че по дух той е толкова млад, колкото съм и аз, че нетърпението и жаждата за схватки и победи бушуват със същата сила в душата му.

– Тя ще бъде празна – рекох и ми се искаше да го прегърна.

– Това не намалява стойността на загубата й.

Аварийната ракета представляваше умалено копие на кораба и единствена можеше да ни върне вкупом на звездолета в случай на непоправима катастрофа с кораба. Наистина щеше да бъде твърде висока цена за една такава хитрост! Затова рекох примирено:

– Планът подлежи на разработка.

– Именно! Но и аз мисля, докторе, че е крайно време да рискуваме. Още повече след като сме предоставени вече сами на себе си. Да обявим ли съвета? Хайде, че много работа ни чака!

– А с Монида какво ще правим?

Очаквах да чуя: Да оставим стареца на мира, а? Но той изведнъж помрачня:

– Ще му обявя предупреждение!

А и на самото заседание се показа друг. Още при откриването му, още от първите му думи към екипажа пролича, че той е решил постепенно, но непоколебимо да установи единоначалие в провеждането на по-нататъшните операции, твърдо ограничавайки демокрацията на борда. Навлизахме в бойна обстановка, както биха се изразили древните жители на Земята, и това бе необходимо. Уставът също го предвиждаше, но четиридесетте мирни години на звездолета бяха отучили населението му от някои полезни неща. Можех да бъда доволен, защото ми се струваше, че имам дял в превръщането на нашия първи астропилот от обикновен координатор в действителен командир на кораба. В края на краищата такава е основната задача на лекаря – да осигурява и повишава физиологическата и психическата готовност на астронавтите за най-резултатна дейност.

Координаторът не започна както в други дни: „Другари, има едно предложение... да го обсъдим!“ Той каза:

– Другари, налага се да въведем втора степен на психороботите. Колкото и неприятно да ни е това, от днес нашият доктор ще ни наблюдава дори когато сме в клозета. А сега ни предстои да разработим план за слизване на следващата карантинна орбита!...

Но най-голямата изненада за мен бе, че Монида, след като изслуша мъмрението, без дори да трепне, кимна небрежно в знак на съгласие, а след това пръв и преди да се бе докоснал до компютъра си, изложи един вече готов проект за трета карантинна орбита. Проектът му също така нарушаваше устава и се покриваше почти изцяло с моята идея, що се касаеше до използването на лъжливи маневри и изненадата. Само че беше по-умно и по-детайлно изработен.

Нима все пак бе наблюдавал нашия трагикомичен боксов мач?

Сваляне на ръкавицата

На астронавтическия съвет ние наричахме нашето минаване от орбита на орбита към изследвания обект „свиване на обръча“ около него. Но когато бяхме насаме със себе си, то ни се струваше като едно слизание стъпало по стъпало, слепешката, в непрозирния мрак на някаква преизподня, на чието дъно не знаехме какво ни очаква.

Мракът около нас мълчеше. Звездолетът бе изчезнал в невъобразимите далечини на окологвездната орбита, „Плутон“ навярно още се рееше някъде между деветата и десетата планета, а ние слизахме към петата, към тая пета планета, която толкова бе ни зарадвала, а сега ни караше да чувствуваме, че слизаме постепенно в бъдещия си гроб. Бяхме ослепели за красотата ѝ, защото оглушахме от нейната тишина. Антените ни не улавяха нищо друго освен истеричните писъци на оптичeskото ехо от собствените ни сигнали, които денонощно изпращахме към планетата и невидимия ѝ спътник – онова тайнствено джудже, въртящо се около нея като змея от древните приказки пред пещерата със съкровищата. Бяхме опитали всичките петдесет звукови и изобразителни системи на позивни сигнали към неизвестна цивилизация, съставени от най-добрите умове на човечеството, и продължавахме да ги повтаряме с нарастваща тревога. Ако една цивилизация можеше да си позволи да създаде изкуствен спътник с такъв размер, би трябвало да е способна за един месец да разшифрова нашите сигнали и съответно да ни отговори, ако, разбира се, тя желае това.

Но тя като че ли не го желаше, като че ли ни показваше, че ние трябва да си вървим.

Понякога се питах защо всъщност не можем да си отидем. Ей тъй, да си отидем и толкоз! За какво толкова ни е притрябвал този контакт? Кое ни кара безразсъдно да се втурваме към него, треперейки от страх, да отиваме към него? Жаждата за знание? Глупости! Милиони неща не знаем за тая планетна система, но веднага заряхахме всичко, щом уловихме признаците на висша органична дейност около една от седемнайсетте ѝ планети. Спортният дух, както го нарича координаторът? Хазартният дух, както го наричат други? Онова начало в нас, карашо ни всеки миг да търсим нещо, с което да се преборим, за да утвърдим себе си и неизвестния смисъл на своето собствено съществуване? Или може би самотата? Не шетаха ли нашите звездолети из галактиката поради

назрялата потребност да срещнем най-после другите, да видим дали те не са открили един по-правилен път? Защото ако няма други, ние трябва отново и окончателно или да повярваме в „богоизбраничеството“ си, или да приемем, че сме някакво случайно белтъчно образуване на материята, случаен клон в еволюцията ѝ, който неминуемо ще загине, както са загинали заврите, станали с мегаломанските си размери непригодни за условията на нашата планета. Защото колкото повече летяхме из Космоса, толкова повече се убеждавахме в непригодността си да живеем в него. В Космоса ние се превръщяхме само в жалки придатъци на своите машини.

И треперехме за тях, както сега ние, деветимата, треперехме за съдбата на своята аварийна ракета.

Тя летеше в едно сложно зигзагообразно движение, готова всеки миг да пусне защитните си устройства към невидимия спътник, а ние с изключени двигатели се изнасяхме на следващата орбита. И чакахме. Така чакахме, че се наложи на повечето от хората да впръсквам успокоителни средства. Защото дори на боксовите занимания и на свободната борба те бяха станали неузнаваеми – от нетърпение и напрежение едва не се пребиваха един друг, отреагирвайки си всичките комплекси на чакането. А ракетата още мълчеше. Ние не я управлявахме, за да не издадем точното си местонахождение, но движението ѝ беше така програмирано, че щом тя улови насрещни сигнали или регистрира приближаващо се към нея тяло, веднага да избяга по друго космическо трасе. Освен това бяхме пръснали из цялото орбитално пространство множество миниатюрни преподавателни станцийки, за да не пропуснем нито един сигнал. Но всичко около нас мълчеше и това мълчание ставаше все по-зловещо.

Монида, Даал и Вейо дори спяха зад компютрите си в промеждутъците между дългите часове на очакването и главоблъсканиците какво може да означава мълчанието. Клопка? Проучване, което ние не усещяхме как става? Или може би те вече опитват да влязат във връзка с нас, само че със средства, които не сме в състояние да възприемем?

Тримата едва ли не всеки час разработваха нова хипотеза за вероятното поведение на нашия мълчалив противник. Но колкото и налудничави да бяха тия хипотези, те си оставаха, естествено, човешки хипотези, от човешки мозък родени. А ние, останалите, непрекъснато проверявахме всички системи на кораба, мъчехме се още да си гледаме работата в собствените сектори, търсехме да уловим нови, неуловени досега явления в пространството около нас, не ги улавяхме и чакахме. До полуда.

Чакахме, докато на втория ден след започването на нашата предизвикателна маневра – бяхме вече направили няколко обиколки по новата орбита – най-после затреща цялата сигнална уредба на кораба.

Аз тъкмо казвах на Рони, който стоеше до мене, скръстил шестте си ръце в невъзмутимата древноиндийска поза, казвах му, без да чакам отговор, разбира се, защото на такива въпроси той не дава отговор: „Рони, не ти ли се ще да се сменим? Знаеш ли как предпочитам сега да съм един такъв железен човек като тебе, умен и спокоен. Не ти ли се ще да станеш един глупав и неспокоен човек?“ Тъкмо му казвах това, когато завиха сирените на сигналната уредба.

Те виеха, както се вие пред гибел, защото така бяхме преустроили сигнализацията да реагира дори на най-безобидната радиовълна, пристигаща от другаде. Сигналят можеше да означава наистина смъртна опасност, а на нас ни се стори, че сирените виеха ликуващо. Стори ни се, че крещяха, обезумели като нас: „Най-после! Най-последеее!“ Макар да е абсолютно невъзможно да оприличиш с ликуващ възглас тоя всяващ иначе ужас вой.

Чак когато пристигнах в залата на управлението, в нашата съвещателна и главна работна зала, аз усетих болките по тялото си. Да тичаш в тесните коридори, когато корабът е с изключени двигатели, съвсем не е безопасно – бях си здравата очукал лактите, раменете, коленете, главата. Пристигнах последен и никой не обърна внимание нито на вида ми, нито на трескавите ми въпроси. Стояха втренчени в една точка на кръговия екран, който предаваше околното пространство с илюзорните цветове на един синьослънчев ден. Сред тоя несъществуващ ден се носеше лъскавото куршумче на нашата аварийна ракета. Достигнала на около два̀сет хиляди километра от „невидимия спътник“, тя бе прекратила своята лъжлива атака, спряна от някакви сигнали. Автопилотът ѝ я изнасяше сега с пълна мощност на реакторите в обратна посока. Не към нас, разбира се. Програмата ѝ предвиждаше едно отдалечаване на определено място в третата карантинна орбита, откъдето по-късно щяхме да си я приберем.

– Престанаха! – каза координаторът. – Странна история!

Погледнах алтиметровите данни на ракетата. Повреда ли имаше в ракетата, или ония отново бяха замлъкнали? Изключено е тя да не може да приеме на трѝсет хиляди километра един сигнал, който бе приела на два̀сет хиляди.

– Дай сигнала! – заповяда тихо координаторът.

– Нищо! – обади се Вейо откъм главния радар. – Абсолютно нищо!

Искаше да каже, че никакво материално тяло не бе излетяло от планетата към аварийната ракета или към нас, че пространството около планетата, както и преди, е празно. Но то не ни се виждаше такова, вече то бе пронизано веднъж, макар и за кратко време, от някакви лъчи. И вече не беше пусто! И не беше безгласно.

– Сигнала дай! – повтори нервно координаторът.

Координаторе, не се вълнувай, пази си мозъка, рекох му на ум, защото роботът ти ей сега ще те грабне в ръцете си, виждам го как вече те дебне!

Вейо, вторият астропилот, шурман и свързочник на експедицията, пусна записката апаратура. Тънки, пискливи, твърде еднообразни сигнали – едно уплашено пилешко писукане в репродуктора, което трая около пет минути.

– Дай ги на екрана! – каза Монида, който беше се надвесил над Вейо.

Струпахме се около телерекординга. Тънки мълнийки засвяткаха безразборно по млечносинята плоча.

– Няма изображение – рече Монида. – Но система като че ли има.

Не забелязах никаква систематичност в подредбата на мълнийките, но щом Монида го казваше, поне аз нямах основание да не му вярвам.

– Обикновени радиовълни – въздъхна координаторът и не можа да се разбере разочарование ли бе това, или облекчение.

– Най-просташки дециметрови вълни – рече Вейо. – Ако ги пращаха от планетата, щеше да е обяснимо, те най-добре преодоляват атмосферата...

– Не може ли да повторим номера?

Беше Крамер, планетологът. Обърнахме се и известно време го гледахме така, че той се смути:

– Искам да кажа... интересно е да се види дали ще се повторят? И дали ще бъдат същите?

Просто и разумно предложение, но ние не веднага го схванахме, защото бяхме се готвили само за две възможности – че или нещо ще излезе срещу нашата ракета откъм планетата или от невидимия и спътник, или ще започне един техен опит за кореспонденция с нас. Но... само няколко сигнала и после пак нищо? За това не бяхме подготвени.

Вейо изключи телерекординга и пръв се обади:

– Това е идея!

Другите мълчаха като психороботите, които стояха зад гърбовете им. Координаторът ни обходи с поглед. Не съм сигурен дали не питаше

или просто размишляваше. На края рече колебливо:

– Какво смятате?

Наистина беше по-добре да се опита още веднъж, преди да почнем да си блъскаме главите какво могат да означават тия сигнали! Координаторът почти отплува към телеуправлението. Седна зад пулта, ръцете му трескаво зашариха по него. Сега корабът хвърляше своето радиоласо към аварийната ракета, за да изключи автопилота ѝ, да я спре в нейния автоматичен бяг и изстреля отново към „невидимия“. Рискът за нея се увеличаваше. Трябваше вече ние сами да я управляваме, ако пред нея се изпречеше опасността. А реакцията ни щеше да бъде по-бавна – най-малкото щеше да се забави с удвоеното време на приемането на първите сигнали. Освен това вече издавахме и новото си местоположение, ако „ония“ бяха способни да уловят нашите предавания към ракетата.

Куршумчето-ракета описа твърде остър завой и се понесе по обратния си път. Погледнах към алтиметровите ѝ данни – сега реакторите на ракетата не бяха изключени както при първия ѝ полет и тя само след няколко минути щеше отново да се озове на границата на мистериозните двайсет хиляди километра. Бяхме се вдървили от напрежението. Не говорехме, не дишахме. И тая граница отново се обади по същия начин, както преди, със същите сигнали. Само че този път те траяха значително по-дълго, защото поради забавената ни реакция ракетата извървя още няколко хиляди километра навътре в очевидно забраненото за нас пространство.

– Няма да я връщам на програмираното място – обяви координаторът високо през рамото си. – Ще я оставя да им виси като бомба над главите!

Сигналите си бяха същите, само дето ги възприемахме малко по-дълго отпреди. Но от това не станаха по-разбираеми.

– Извади ми копия! – помоли тихо Монида, но гласът му прозвуча необикновено рязко сред тишината.

Вейо се размърда на стола си и от изходния отвор на записната апаратура с тихо шумолене се заизмъква лентата-змия. Евристикът побърза да я хване. Откъсна веднъж, откъсна втори път и като повлече из въздуха двете дълги ленти, той се отправи към своето място.

– Сядайте, момчета! – рече почти весело координаторът. – Сядайте и мислете!

– Повторението е велико нещо! – обади се в същия тон Монида.

Той се бе изтегнал вече като почиващ старец в креслото, разстлал фотолентите на коленете си.

– Да, то е майка на знанието! – подигра го Вейо.

Евристикът не се засегна:

– Именно! Но ти, шурмане, си запомнил тая поговорка само в сми-
съла ѝ на заучаване. А тя съдържа и друга елементарна мъдрост: чове-
кът е способен да изучи само ония явления, които се повтарят.

Напъвах мозъка си да роди някакво предположение, но както обик-
новено, когато искаме да се заставим да мислим, той решително отказ-
ваше. Лицето ми запламтя от напрежение. Имах чувството, че ей сега
ще ме запитат какво ми е мнението, а аз като че ли никога нямаше да
имам някакво мнение. Само се питах безпомощно: защо престанаха? За-
що не се обадиха по-рано? Цял месец ги бомбардирахме с позивните си
системи, а сега ни пращат по за няколко минути някакви звуци, които
един космос знае какво означават. Та щом могат да излъчват дециметро-
ви вълни, те са могли и да приемат ония наши позивни, които изпращах-
ме към планетата в дециметровия диапазон една октава над и една окта-
ва под вълновото излъчване на неутралния водород, за да избегнем сму-
щенията от неговите шумове? От всички астронавти на кораба аз имах
най-тясната специалност, – освен за душевното и физическото здраве на
хората отговарях пряко само за регенерационната система, за въздуха,
водата, храната и за контрола на психороботите... Едва след като се
срещнихме пряко с другите представители на Космоса, щеше да започне
и моята изследователска дейност. Засега думата имаха другите, но аз
чувствах, че нося същия дял отговорност и безпомощността ми ме из-
мъчваше. А малкото надеждица, която мъждукаше в мене, бе насочена
към Монида. Въпреки конфликта ни инстинктивно от него чаках сега да
излезе първият отговор.

Другите също попоглеждаха от време на време към евристика и
очевидно също така чакаха и също така недоумяваха заради неоправда-
ния оптимизъм, който той демонстрираше. Евристикът бе се излегнал
още по-удобно в креслото си, шумолеше с фотолентите някак твърде
небрежно и сякаш ей сега щеше да започне да си подсвирква весело. А
при това вече ни бе заинтригувал с възклицанието си, бе предизвикал
нашето очакване.

Крамер каза някак си ядосано, сигурно се ядосваше на мълчанието
на Монида:

– Още не съм убеден, че тъкмо нашият кораб трябваше да бъде
комплектуван без жени. Жените винаги са били по-изобретателни в слу-
чаите, когато трябва да се установява контакт. Един женски мозък
сега...

– Ти едва сега ли почна да съжالياваш, че няма жени на кораба? – прекъсна го координаторът.

Координаторът се шегуваше?! Това бе толкова необичайно, че не успяхме да се засмеем. Засмяхме се по рефлекс, когато се обади Вейо, защото обикновено той ни размиваше на кораба.

– Крамер е готов дори жена си да им предложи, само и само да ги склони към разговор!

„Им“, „ги“, „ония“, „те“ – така се изразявахме за „тях“, отдавна приели, че „те“ съществуват, а нито веднъж в разговорите ни не се подхвърли въпросът, как ли изглеждат! Едва ли някой си го задаваше и мислено, защото съзнателно се пазехме да фантазираме, но в тия обикновени човешки лични местоимения, които пръкваша неволно между думите ни, като че ли се съдържаха прастарото убеждение – надежда, че колкото и да са различни от нас, „те“ все пак са като нас. Неумъртвими си оставаха изконният човешки егоцентризъм и теоретически смешното, но засега още неосмяно високо човешко самомнение.

Отначало ми се видя направо чудовищна тая несериозност в нашата строга зала, свикнала да отеква само на машинния език на логиката. Моите мъдри и мъжествени астронавти сякаш бяха забравили, че седят пред компютрите си, че главният електронен мозък, зад който този път седеше самият координатор, очаква от тях условията, за да почне да търси алгоритъма на следващите ни действия. Всичко като че ли бяха забравили в надпреварата си да съчиняват разни пикантни варианти на срещи и разговори с „ония“ от петата планета. Неочакваният спомен за жените ни, останали на звездолета, като че ли даде импулс за това – толкова време бяхме отбягвали да мислим за тях! А координаторът вместо да спре тези непристойни шегги, оскверняващи залата на главното управление на кораба, участвуваше със същото хлапашко увлечение в тях.

Първото запознанство между двама, все едно дали са от един и същи или от различен пол, винаги било вид флирт, каза някой. Сега вече не помня кой кое казваше в този странен разговор. Друг се възпротиви с комична надменност – отгде накъде ние да сме им предлагали жените си? Нека те ни предложат своите! Може пък вече да били стигнали и те до тая мисъл на Крамер; ако притежавали неговия интелект, трябвало вече също да са стигнали до нея. А сигналите им сигурно означават: не идвайте тука, съобщете ни само колко души сте, ние ще ви пратим от нашите жени, за да установите контакта; на нашата територия, пред очите ни не е толкова удобно това, нали разбирате! После се впуснаха да си представят как биха изглеждали жените им. Не подозирах, че

моите строги космонавти притежават такова разюздано въображение. Зонен, нашият художник, даже нахвърли няколко портрета, непрекъснато допълвани с нови подробности, които астронавтите изстрелваха иззад компютрите си към него. Бяха от такъв характер, че дори аз, медикът, не се решавам да говоря за тях. Искаше ми се да им викна: Стига, засрамете се! – но неусетно и против волята си бях обхванат от тяхното настроение. И едва тогава осъзнах, че то се дължеше всъщност на облекчението – нищо опасно не бе излетяло срещу нас, нищо не ни застрашаваше, а на тая планета все пак имаше някакви същества, които можеха да говорят на простите дециметрови вълни. Тия същества ние отдавна сме очаквали да срещнем, копнели сме за тях и естествено сега не ни беше възможно да говорим и размишляваме на проклетия машинен език. Сега ни се искаше най-после да си побъбрем с тях и помежду си по човешки, по приятелски.

Единствен Монида, евристикът, не участвуваше в разговора. Но не участвуваше с думи. Колкото пъти хвърлах поглед към него, за да видя дали старецът няма най-после да се възмути от тия непристойности, се убеждавах, че те му доставят същото удоволствие, макар той да ги слушаше разсеяно, вирайки се в своите фотоленти. Цял час вече, вместо да предприемем нещо, вместо поне уредите да следим, ние дърдорехме глупости и се чувствувахме така великолепно, както от години не бяхме се чувствували. И кой знае колко още щеше да продължи това, ако все пак Монида не бе ни върнал към действителността.

Той скочи от креслото си сред всеобщия смях, избухнал след поеднатата шега, и също засмян вдигна ръка, за да ни усмири:

– Знаете ли, момчета, че от всичките тия смехории, които тука изпонаприказвахме (така каза, не се отдели от нас чрез глаголната форма!), че тия чудесни глупости родиха една велика идея, една идея, която електронните мозъци нямаше да могат да родят!... Идеята за флирта!

Шегата не беше особено сполучлива, но ние все пак се засмяхме – повече от стареца не можеше и да се очаква!

– Но аз не се шегувам! – викна той. – Вие сами казахте, че първото запознаване с някого винаги било флирт. Та това е истина. Прастара истина, която ние просто сме забравили.

– Четиридесет години в Космоса и името си чак ще забравиш, не само как се флиртува – обади се Вейо.

– Именно! – поде евристикът все така вдъхновено, а ние го гледахме учудени: няма наистина не се шегуваше? – С кого ще флиртуваш на звездолета, когато всеки ти познава и флората в червата? Флиртува се

между непознати. Налага се да си припомним какво е това и как става. Кога флиртуваш? Когато искаш да спечелиш другия? С какво искаш да го спечелиш? Като показваш само най-доброто от себе си. Ако го нямаш, измисляш го, но пак го показваш. Изобщо – един несъзнателен блъф с добродетели. Показваш се по-умен, по-силен, по-великодушен и така нататък, целия списък на добродетелите. Така ли е?

Пое си дъх от поредицата риторични въпроси, за да продължи, но преди това Вейо вметна:

– Не е забравил старецът как се флиртува, само се преструваше. Ще го видите, като му се връцне някоя от ония, дето ги нарисува Зонен!

Монида пръв се захла, но после стана съвсем, съвсем сериозен.

– Момчета, моля ви за малко внимание! И така, предстои ни едно запознанство, в което ние искаме да накараме другите да се влюбят в нас. Ерго, налага се да пофлиртуваме.

Видях как всички се съсредоточиха в думите му и в себе си, и как лицата им не загубиха своята проясненост, защото те бяха влезли в хода на мислите на нашия евристик, а този ход на мисли беше толкова прост, толкова човешки.

– Трябва да им покажем, че сме по-силни – изреждаше Монида. – Че имаме по-големи възможности, отколкото са в действителност, че сме добри и че идваме при тях с обич и желание за разбирателство. Но... това си мислех преди малко, като ви слушах... могат ли машините да ни научат как се флиртува? Не могат, защото те не умеят да лъжат, а в основата на флирта лежи една лъжа. Без зла умисъл, но лъжа. И забележете: инстинктивна! Това е инстинктът на общуването, на спечелването на другия. Машините нямат инстинкти, само натрупани знания, които използват за оптимални решения. Не можем да се опираме на тях в осъществяването на контакта, ето до тоя извод стигнах, като ви слушах! Не машините ще ни подсказат какво трябва по-нататък да правим, а сърцата ни. Нашите прости човешки сърца, които жадуват в този миг взаимност...

Можеше да ни спести тая колкото старомодно поетична, толкова и елементарно-нравоучителна реч, защото от самото ѝ начало ние бяхме вече разбрали какво иска да ни каже.

– Долу машините, да живеят сърцата! – довърши Вейо неговата реч и ние пак се засмяхме.

Смеяхме се с облекчение, с неизпитвана радост, с едно чудно упование и с изумителна вяра, чиято наивност не съзнавахме. Както не бяхме в състояние и да усетим, че тогава се смеяхме не ние, а нашият

комплекс на потиснатост пред машините, който бе създал в нас измисленото от нас металическо пространство на звездолета. И не само не можехме, но не се и опитвахме да осъзнаем защо нашата първа среща с друга цивилизация започваше с бунт против машините.

Сега си спомням колко прост и ясен беше този наш „бунт“. Приличаше на оня жест, с който някога хората, срещайки се през зимата на улицата, са сваляли ръкавиците си, преди да се ръкуват. Но аз и тогава, когато за пръв път видях това в един от старите земни филми, по същия начин се удивих на този чуден обичай.

Нарекохме ги хора

Отказвайки се от студената разсъдъчност на електронните мозъци, ние изтълкувахме сигналите като най-елементарна реакция на един организъм – защитната. Присъдихме им човешко съдържание с условия смисъл: не се приближавайте, ще ви унищожим! Та и какво друго можеше да означава един сигнал, който бива повтарян при едно и също заплашващо го действие? Нашият кибернетик-лингвист Корел си поблъска главата над своя програмиран за бъдещ преводач компютър, разчлени сигналите, определи схемата на разположението им, сто пъти ги подрежда, за да открие някакво изобразително решение, но нищо не излезе от това, въпреки че му помагаша най-големите ни умове Монида и Даал. Системата беше проста, ала в случая пък именно точното ѝ повторение не даваше възможност да се отиде по-нататък в тълкуването на знаците. И ние приехме, че „онези“ постъпват така, както бихме постъпили и ние, ако към Земята се насочи пратеник на чужда цивилизация. Бихме му казали да не се приближава, докато не установим кой е, за какво иде и какво ни носи, да стои по-далеч, а ние ще излезем да го посрещнем, първата среща трябва да стане в Космоса.

Вейо пак прояви своя нрав, като нарисува една твърде точна картина на положението: два малчугана стоят един срещу друг, те са от различни махали и навярно ще се сбият, но може и да не се сбият. По-дръзкия ще направи една крачка към другия, а той ще му рече: „Не се закачай, че ще ти светна един!“ Тогава първият ще рече: „А светни ми де!“ Но вторият ще отвърне: „Зъбките ти ще изкъртя, само ако направиш още една крачка!“ „Брей – ще каже първият, – много се фукаш! Я гледай бе, фукльо!“ И ще почне да си показва или мускулите, или джобното ножче. Тогава вторият ще се заозърта за помощ, ако бъде респектиран от джобното ножче, или ще заплашва с по-големия си брат, но и първият няма да направи кой знае какво, защото се намира в чужда махала, а освен това малчуганите все пак предпочитат да играят заедно.

Ние и те бяхме двама самотни малчугани в Космоса и все пак твърде често дружбата между малчуганите започва със сбиване. Но... де да се касаеше в случая само за първо и безобидно малчуганско сбиване! Гемо ни съобщаваше в оптимални варианти толкова възможни опасности, че ако го слушаше човек, най-добре би било бързо-бързо да се върне там, откъдето е дошъл. Между другото и затова бяхме решили да не го

слушаме повече. Разбира се, без него не можехме да минем, но и той се забунтува против нас, когато изведнъж почнахме да му тикаме в клетките съвсем необичайни за него съображения и представи като предварителни условия за някакъв алгоритъм, който всъщност беше наше си човешко очакване и желание. Просто изведнъж бяхме забравили да говорим на неговия език и си фантазирахме, както ни се искаше, а той или се объркваше, или отказваше изобщо да дава отговор.

На втория ден се омърлушихме от безрезултатните усилия на лингвистите, но Монида си остана все така весел и настъпателен. Пригласяше му в това настроение само координаторът, чийто характер си беше войнствено-настъпателен. Той като че ли търсеше само още един подобен на себе си да пооблекчи бремето на командирската отговорност върху плещите му, та да се втурне в най-рисковани авантюри. А след случая с бокса аз не можех да не се присъединя към тях. Останалите не бяха в състояние да ни противопоставят по-убедителен проект. Спряхме се на изострения вариант на „малчуганското опознаване“, когато и двамата повтарят една и съща закана: „Ха, удари ме де!“ „Не, ти ме удари пръв, че да видиш после какво ще стане!“ С оглед да се стигне дори до „кюскането“ с рамо и после да се отстъпи. Според Монида и координатора не биваше да им даваме възможност да се опомнят или „да повикат големия си брат“.

Най-напред потегли аварийната ракета след един краткотраен тласък на двигателите си. Тя трябваше да стигне до забранената граница и да остане там, предавайки на същата вълна „предупредителния сигнал“ на Невидимия ту в точния вид, в който го приехме, ту в различни обърнати варианти, надявайки се, че някой от тях може би ще бъде разтълкуван като: „Няма да се приближаваме, не ни унищожавайте!“ След нея тръгнахме и ние, също с изключени двигатели. Това ни правеше опасно неповратливи и рискът изостряше нервите ни до краен предел. Всички съобщителни средства на кораба излъчваха като бесни освен нашите предишни позиви и изображения и техния предупредителен сигнал, придружен от хипотетичен превод и една система от символни изображения на планетата с приближаващите я кораб и ракета. В тая изобразителна схема вложихме най-различни знаци, показващи възможния конфликт и нашата готовност веднага да се върнем, ако те не пожелаят да ни приемат. Една отделна система от дълги и кратки сигнали, подобна на морзовата азбука, предаваше тези изображения още в цифрови стойности, които, разложени по квадратния принцип и разгърнати върху плоскост, отново даваха същото пиктографско писмо.

„Невидимият“ не беше повече невидим. На втория ден по обед толкова го приближихме, че той цъфна най-после на главния ни екран – една, топчица колкото човешки юмрук, удивително гладка, с метално отразяване на вълните. Но лъчевият анализ ни доказа само, че наистина е орбитална станция, а не естествен спътник. Тя пламваше като джобно фенерче, щом излезеше иззад сянката на планетата си, но продължаваше да плува в своето загадъчно мълчание. Всеки път затаявахме дъх, когато я видехме да се появява иззад планетата или да изчезва в сянката ѝ – какво щеше да предприеме против нас след поредната си обиколка?

Тя не предприемаше нищо. Дори престана да ни плаши с видения. На втората сутрин, още преди да я съзрем на екрана, ние не бяхме посетени от нашите чудовища. Това направо ни изхвърли от релсите, защото всеки от нас, охраняван от своя психоробот, чакаше в определено време да се явят тия проклетни видения. Към многото въпроси се прибави още един: бяха ли разбрали от действията ни, че не могат да ни уплашат, или виденията си бяха чисто наша, психическа история?

Последното отново ме разтревожи, след като бях си изградил вече някаква теория. Но не за дълго. Рони спокойно регистрираше всяко движение на екипажа, все по-спокойно го наблюдавах и аз. Намирайки се във върховно напрежение, хората на кораба изглеждаха както никога нормални. Пряката цел, която бе подчинила всичките ни действия, избистри психиката им и окончателно я уравнилеси. Засега те нападаха, а нападението е най-простото и най-цялостното действие на мъжката психика.

На около трийсетхилядния километър направихме малка маневра. Заявихме звуково и изобразително, че се връщаме – да не ни нападнат, върнахме се с петдесетина хиляди километра, после отново поехме към станцията. Но този път останахме на трийсетхилядния километър, като изравнихме нашата скорост със скоростта ѝ. Така започнахме да се движим едновременно с нея около планетата, висейки непрекъснато над главата им. Същото, само че в още по-ниска орбита, направи и аварийната ракета. Сега металическата топчица беше непрестанно пред очите ни. Крамер, планетологът, я просветваше със своята апаратура и се мъчеше да установи състава на метала, от който бе изработена. Топчицата тежеше половин милион тона, а съотношението на масата към диаметъра ѝ говореше, че в нея има кухни. В природата такива тела не се срещаха.

Ако беше орбитална станция с научно предназначение, сигурно не притежаваше защитни средства срещу евентуално нападение отвън.

Значи, напразно се страхувахме. Но щом са стигнали до такъв етап в космическите проучвания, тия планетни жители едва ли биха се задоволили само с една станция! А освен това липсваха и веществените доказателства за достигането на този етап. Къде се намираха всичките ония пробни малки спътници, остатъци от носители и прочее железен боклук, който би се носил на различни височини над планетата? Пространството около нея смущаваше със своята девствена чистота – сякаш никога нищо не бе изстрелвано от планетата навън. Тогава откъде беше се взела тая орбитална станция? Не е ли тя звездолет или по-голям от нашия кораб, пристигнал тука преди нас, за да завладява една хубава, но ниско развита или изобщо необитавана планета? Тогава той би бил много опасен, ако заемеше враждебна позиция спрямо нас, защото такъв междузвезден кораб – междупланетен не можеше да бъде, тъй като не бяхме установили живот по другите планети на тая слънчева система, – такъв един междузвезден кораб сигурно притежава могъщи средства за нападение и отбрана. Но, щом ни допускаше толкова близо до себе си, без да проявява враждебност, защо не използваше също така могъщите си средства за съобщения да установи връзка с нас? Авария ли е претърпял? Уплашил ли се бе? Изобщо имаше ли живот на него, или някоя автоматична радиостанция отново бе заработила онзи ден за няколко минути, изчерпвайки последния си заряд енергия?

На тия въпроси ние вече не търсехме хипотетични отговори, защото ни се струваше, че много скоро станцията сама ще ни отговори. Щяхме да почакаме още ден-два, след което... Това „след което“ още не бе уточнено в нашия план, защото съществуваше и една друга възможност: станцията не притежава средства да проведе боя в далечина, тя иска да ни накара да се приближим или да абордираме. Но тя скоро щеше да разбере, че ние не сме толкова глупави да рискуваме кораба си – имяхме достатъчно ракети и сонди за това.

Първата изстреляхме пет часа, след като бяхме влезли в орбитата над станцията; Монида, координаторът и Вейо нямаха търпение да чакат ден-два. Те приличаха сега на боксьори, които пускат серия от удари, за да зашеметят противника и го подготвят за нокаута. Бързата автоматична сонда с огромна скорост описа една елегантна осморка около станцията. Разстоянието беше почетно и все пак ни позволи да разгледаме доста добре повърхността ѝ. А когато сондата пое пътя към кораба, координаторът изведнъж погледна към Монида и след кимване-то му викна:

– Ще ви погъделичкаме още веднъж, приятели! – и я върна

обратно.

Този път сондата трябваше така да свие осморката си, че на най-тясното ѝ място да мине на около пет километра над станцията. На екрана, който приемаше снимките ѝ, осветената от слънчевите лъчи повърхност на станцията ставаше все по-тъмна. Тук-таме се забелязваха вече някакви малки издатини, капаци или кръпки с по-черен и по-светъл цвят. Още малко и щяхме може би да разберем какво точно представляват – от пет километра разстояние ние бяхме в състояние да виждаме добре петсантиметрови детайли, но изведнъж екранът пламна в зеленооранжева светлина, сякаш нещо го взриви отвътре, и угасна. Превърна се в предишното синкавобяло стъкло. В първия миг се спогледахме разочаровани, помислили най-напред за повреда в телевизионното устройство. Но Вейо, който следеше движението на сондата по нейните пеленгаторни сигнали, извика почти възторжено:

– Аха! Ето ги, миличките!

В екранчето на пеленгаторния приемник също бе угаснало изображението.

– Ааа, стрелят значи! – зарадва се и Монида, сякаш той изстрел не бе унищожил една от скъпите ни сонди, а беше някакъв приветствен салют.

– Стрелят, и то доста точно – отзова се координаторът със същото странно задоволство. – Такава бърза сонда да простреляш, вече говори нещо. Даже не разбрахме с какво!

Всички се струпаха около телерекординга, който репродуцираше заснетата от сондата повърхност на станцията. Не ми се отиваше при тях. Гледах на кръговия екран позлатената от слънцето топчица, която си висеше там, сякаш нищо не бе се случило, и някакво озлобление се надигаше в мене. Та не бяха ли помислили, че в нашата сонда може да има човек? Вярно, тя е прекалено малка, но нали те не знаят как изглеждаме и колко сме големи! Изобщо не ми идваше наум, че навярно и ние не бихме се поколебали да унищожим един предмет с неизвестно предназначение, ако той така недвусмислено се насочеше към кораба ни.

– Не са глупави! Никак не са глупави! – мърмореше координаторът, връщайки се към командния пулт.

– Ако и сега не се обадят, може и ние да им гръмнем една бомбичка край ушите – рече войнствено Монида, а следващите му думи гласяха тъкмо обратното: – Дай сега малко назад!

Подът под краката ни всъщност бе започнал вече да вибрира – двигателите работеха. Ние се оттегляхме, оттегляше се и аварийната ракета,

за да покажем волята си за разбирателство. Но за да не помислят „ония“, че бягаме или че сме уплашени, се оттеглихме само с хиляда километра.

Вейо бе поискал помощ, защото се безпокоеше да не пропусне техните сигнали сред огромното оптическо ехо, което се образуваше по цялата вълнова скала от екранизирането на нашите собствени предавания. Помагаше му Даал и той именно пръв улови „гласа“ на станцията. Даал само това изкрещя: „Втори телевизионен!“ Но никой не се усъмни какво означава то и координаторът викна откъм пулта си:

– Изключете всичко! Освен главния радар.

Вторият телевизионен канал спокойно и равномерно ни връщаше нашия собствен сигнал, но сега към всяко едно от рисуваните изображения бе добавен някакъв непознат знак. Думи ли бяха това? Названията на символично нарисуваните от нас космически обекти?

Една всеобща и внезапна умора ни залепи на местата ни. Стягали се през цялото време за най-лошото, телата и душите ни така се отпуснаха, че просто се разплухме в меките седалки. Само Монида сновеше насамнатам, подмладен и сдържано енергичен, сякаш бе се случило тъкмо това, което е трябвало да се случи.

– Я колко щедри станаха изведнъж! Такава сговорчивост... – мърмореше си той самодоволно, обмисляйки навярно вече следващия наш ход.

Аз не откривах кой знае каква щедрост в тия десетина примитивни като пещерни рисунки знаци, неосъзнавайки своята разглезеност от лазерните и холограмните предавания, но като за начало това наистина беше все пак нещо.

– Такааа, такааа – мърмореше си Монида, драскайки по табличката за писане на пулта на своя компютър, наведен над него и стъпил с коляното си на седалката.

Той беше три пъти по-стар от мене и аз се питам сега никак ли не му се искаше тогава да поседне малко, след като опасността очевидно бе отминала, след като бе настъпил историческият миг? Да изпусне една мъничка въздишка поне, да си почине, да се остави няколко секунди на радостта си. Отгде толкова спокойна енергия и толкова спокойно нетърпение да продължи веднага работата си? Не ли за това, че три пъти по-дълго бе очаквал този миг и може би си е мислил, че никога не ще го дочака!

– Няма ли нещо по-сериозно тия хора бе! – възмути се най-неочаквано Вейо. – Дециметрова радиовълна, най-примитивно телевизионно предаване!...

В смешното си недоволство на свързочен специалист той несъзнателно нарече онези „хора“ – нещо, което никой досега не бе се изпуснал да направи. Но никой не се засмя, дори в мене тая думичка отекна съвсем естествено.

Даал му възрази с кротка ирония, с умората, която все още лежеше и в мене:

– А ти какво искаш? Веднага да ти пратят холограмни снимки на цялото устройство на станцията си? Па може и да нямат лазер хората!

Той също произнесе думичката, без да осъзнае значението ѝ. А в последвалото наше „съживяване“, преминало в един законен празник за душите ни, тая думичка звучеше все по-често и по-често. Никой не ѝ се учудваше, никой не я намери за неуместна, никой изобщо не отбеляза поне гласно нейното внезапно и странно повторно раждане в Космоса, на толкова светлинни години разстояние от Земята. И в това, че ние така просто и естествено признахме тия същества за хора, като че ли се съдържаше най-голямото, най-истинското величие на този миг.

Малчуганите бяха се кюснали по веднъж с раменете си, но самотата и скуката на звездната улица веднага бе протегнала ръцете им едва към друга и ето че пустата улица ще бъде вече огласяна от виковете и жизнерадостния шум на тяхната обща игра.

– А сега да започваме с флирта! – обяви весело Монида, този неуморим и влюбен старец.

Теория и практика на флирта

В последвалите дни аз може би единствен на кораба продължавах да осмислям в себе си този миг. Другите нямаха време за това или той прекалено бързо се превърна за тях в история. След като бях се зарадвал на естествеността, с която моите космонавти нарекоха другите „хора“, аз твърде скоро се обезпокоих. Да, екипажът, за чиято готовност да изпълни мисията си аз отговарях, бе се оказал досега на необходимата психическа и нравствена висота! Сигурно и звездолетът, когато се реши да дойде тука, ще продължи тая линия на поведение. Но... хората на звездолета не са хората от Земята. Всеки един от тях е избран между милиони земни жители. Жителите на звездолета са съвсем различни същества от тия милиони, от които някога са били избирани, а междувременно на Земята са минали толкова години, че ние вече имахме само твърде смътна представа за хората там. И аз се питах: Какво ще стане, когато Земята като цяло влезе във връзка с откритата от нас цивилизация? Когато човечеството започне една бурна и безпрепятствена инвазия насам? Няма ли това, което ние започнахме с мир и с обич, да завърши с унищожение?

На какви други същества бихме изцяло и безрезервно признали правата да съществуват свободно, независими от нас? – питах се в тия дни. Човешкият законник се е утаил и в последния ни ген – ние сме най-висшите, ние сме господарите, ние единствени имаме право да се разпореждаме и да налагаме законите си. За да признаем на друга цивилизация пълните права на самостоятелно съществуване, трябва да я оценим поне като равна на нас. А за да направим това, трябва да сме се уплашили от нея. Та бихме ли ги нарекли дори ние, умните избраници на човечеството, така бързо хора, ако толкова ефикасно и загадъчно не бяха простреляли нашата сонда?

Ето в тия дни, когато нашият специалист Корел с помощта на Мониди и Даал възторжено съставяше дума по дума езика, на който щяхме да говорим с другите хора в Космоса, инженерите Велидо и Зонен по заповед на координатора грижливо проверяваха и доразвиваха всички възможни защитни системи на кораба, всичките му бойни средства. Координаторът продължаваше да си се готви за бой. Та и аз самият се подготвих душевно за едно насилствено действие! Постоянно виждах във въображението си как изследвам един от тия други човеци, без нито

веднъж да ми хрумне, че моята апаратура и изследователските ми методи биха му причинявали болка и обида.

Страданието – този неизбежен спътник при завоюването и на най-незначителното познание! Защо нито един от мъдреците на човечеството досега не е установил неговата разумна и позволена граница?

Аз страдах в тези дни заради собствената си мисловна обърканост и отново се изпълвах с недоверие към своите другари. И колкото по-щастливо оживени ги виждах, толкова по-силно ставаше моето безпокойство за по-нататъшната съдба на тая наша връзка с другата цивилизация.

А иначе тя се развиваше забавно като решаването на някоя наглед сложна, но всъщност само остроумно обърната задача-игра, с каквито на звездолета развивахме съобразителните способности на децата. Първите изречения бяха вече разменени, бяха възприети недвусмислено ясно. Те гласяха: „Не се приближавайте, ще ви унищожим!“ „Не ни унищожавайте, няма да се приближаваме!“ и „Пращайте (пращаме) знаци за установяване на език“.

След това обаче последва цяло денонощие с недоразумения, докато най-после разбрахме, че те искат да диктуват съставянето на езика и отказват да дават отговор на някои наши запитвания. Тогава ние обявихме „почивка“ и седнахме да умуваме. Сега видяхме, че работата не е толкова проста, както бе потръгнала отначало, и че преставаше да бъде забавна.

Какво бе се запечатало в паметта на преводаческия кибер? Ние бяхме прашали изображения с нашите названия, те бяха връщали нашите изображения с добавени към тях символни знаци, които съставяха гръбнака на един твърде примитивен писмен език. През цялото време те не бяха ни пратили нито едно свое изображение, а към по-голямата част от нашите не бяха сложили никакви названия. Какво можеше да означава това? Че нямат думи за тях, защото са им непознати? Та ние все още се движехме в твърде елементарните сфери на познанието за материята!

Сега вече не помня кой се сети да подреди всички наши изображения, на които не бяхме получили отговор. Навярно е бил Монида – обикновено той пръв се сещаше за такива прости наглед, но откриващи новите пътища неща. И вече лесно установихме, че тия наши изображения-въпроси съдържаха възможността да получим едновременно с тяхното название и по-точни сведения за равнището на цивилизацията им. Значи те, приемайки чрез тях достатъчно информация за нас, отказваха да ни дават информация за себе си. „Флиртът“ си оставаше едностранен.

– Тарикати! – рече Вейо уж шеговито, но си беше истински ядосан.

– А ние сме едни добродушни наивници – обади се Корел. – Прав беше докторът...

– Не мислите ли, че те имат право на такава предпазливост? – запита Даал.

Неговата овчедушна философска обективност можеше да вбеси човека.

– Да, те имат, а ние нямаме! – озъбих му се аз.

– Момчета, та нашите въпроси, както са подредени, направо приличат на тест за интелигентност – намеси се и Монида на страната на своя събрат в науките Даал. – Не всекиму е приятно да го изпитват, нали?

– Но в случая те нас изпитват, и то по най-баламски начин – рече Вейо, употребявайки своите древни жаргонни изрази, с които обикновено ни размиваше.

Евристикът се съгласи спокойно и добродушно:

– Така е. Ще трябва значи да отстъпим малко. Хем ще бъдем предпазливи, хем ще им покажем още веднъж добрата си воля.

Координаторът, който ни слушаше дотогава, без да се намеси, рипна от мястото си, забравил навярно, че лежим в орбита, но импулсивната му потребност да направи една гневна разходка из залата се превърна в елегантен отскок, който го отпрати чак на отсрещната стена. Щеше да си разбие носа, ако не бе протегнал навреме ръце. Извъртя се и засрамено се облегна на стената.

– Към спътника ли беше тръгнал? – изкиска се Вейо. – Вратата е на другата страна.

– Вейо, седнали сме работа да вършим! – смъмрах го аз, защото ми стана неловко заради командира ни. В последните дни все повече се привързвах към него. Но с тоя мой приятел винаги е по-добре да не се закачаш.

– Щом сме седнали, той защо става? Като е координатор, всичко ли му е позволено?

Зад детинската му шега обаче прозираше недоволството от ограничаването на демокрацията на кораба и желанието мъничко да си отмъсти. Откъде се вземаше толкова детинщина у тоя суперинтелектуалец? Самозащита на организма ли беше някаква или самораздаването на родения шегобиец? Простих му в себе си, защото все пак благодарение на неговите шеги на кораба се живееше мъничко по-леко, и подхванах разговора, за да дам възможност на координатора да се опомни.

– Добре, Монида – рекох, – но това ще рече да си останем в

някакви най-елементарни граници на езиково общуване. Каква полза от това?

– Ще чакаме – отвърна кротко евристикът. – И ще се опитваме постепенно да ги разширяваме. Търпението и упоритостта са главното качество за един сериозен ухажьор.

– Наполеон е казал, че жените се превземат както крепостите – ношем и чрез изненада – продължаваше да се хили Вейо.

Кой беше тоя Наполеон? А, да! Някакъв древен владетел! Мисълта бе ми харесала и аз отново се възхитих над натъпкания със знания и остроумия мозък на моя приятел.

– Не беше ли обратното? – поправи го Даал сериозно. – Крепостите като жените...

Откъм стената изведнъж долетя предрезгавелият глас на координатора:

– Предлагам да млъкнем. И да мълчим, докато направят те следващия ход.

– Откъде извади толкова търпение изведнъж? – запита го Вейо. – Преди малко едва не проби стената...

Координаторът отмина закачката на своя заместник:

– Ще ги поставим в положение на цугцванг!

Евристикът замислено гледаше към тавана и замислено рече:

– Идеята не е лоша, но нека не бързаме! Да поработим няколко дни с абстрактни понятия. И без това ще стигнем до тях, а те, както знаете, са най-трудното при тоя начин на установяване на език. После може да им се разсъдим и да млъкнем.

Сега пък Даал го подкрепи:

– Не мисля, че рискуваме прекалено. Който напада, винаги разкрива повече своите позиции от отбраняващите се, такъв е законът на битката, която и ние водим. Монида е прав, може би няма да се плашат толкова от абстрактните понятия.

Съгласихме се с предложението и следващите дни протекоха в напрегната и мъчителна работа за тройката, занимаваща се с конструирането на езика. Станцията стана по-словоохотлива в отговорите си, но все пак отговаряше средно на едно от сто наши запитвания. Костелив орех бяха тия абстрактни понятия наистина! Всеки получен отговор се анализираше и се връщаше по десетки начини в станцията, докато се установеше дали правилно сме разбрали значението му. Тия прости неща: живот и смърт, близко и далече, мой и твой... тия прости неща, неотделими от всеки мислещ организъм, се превръщаха пред мене в чудовищни

загадки, чието разрешение изглеждаше невъзможно. Колко лесни бяха формулировките, наблъскани още в детската ми памет от робота преподавател! Живот – това е способността на материята да асимилира веществата от околната среда и да се самовъзпроизвежда. Обич, болка, страх – био-електрохимически процеси в главния мозък, които аз самият мога твърде леко да управлявам в медицинския си кабинет. Мой и твой, враг и приятел, да и не – има ли нещо, което да е по-малко ясно от това? Но в тия дни трябваше да извървим отново целия път на човека от неговото осъзнаване като индивид до днешните наши прозрения за тия думи, които са толкова естествени, ако не мислиш за тях, но моментално се размиват в една непрозрачна необятност, решиш ли отново да обясниш някому тяхното точно съдържание.

Казвам „ние“, но аз го извървах, разбира се, само наблюдавайки със запаянковско вълнение сложните и хитроумни ходове на тия колосални мозъци Корел, Монида и Даал. Тяхната работа представляваше едно колкото великолепно, толкова и мъчително зрелище. Увлекателно и пикантно като някое логическо състезание – трагично тъжно, запиташ ли се защо е нужно изобщо. Защо трябва, дебнейки се, да изкопчваме една по една думите от себе си, вместо да тръгнем един срещу друг с разтворени обятия? Защо трябва да се измъчваме над думата „радост“, щом радостта е в нас и прелива в такъв изблик, че би могла да залее цялата галактика, да я разтърси, да накара и мъртвата материя да усети какво означава, когато две живи същества се срещнат в безкрая? Когато радостта беше... беше? Да, нямаше я вече радостта. У нас повече я нямаше, изместена от хладнокръвното подозрение, от едва съдържаната досада, от болезнения размисъл. А у „ония“ изобщо не я почувствувахме.

– Ще отида при тях! – заканваше се Вейо и този път като че ли не се шегуваше. – Колко е разстоянието, в скафандър ще го мина! Ще отида и ще им кажа: Стига сте се превземали, ето ме, правете с мен каквото си щете, разберете най-после, че идваме с добро!

– Не си подходящ парламентър – отвърнах му и успях да разсмее другите. – Ще си помислят, че главното качество на земните хора е несериозността.

А защо му казах това? Нима в древността и най-заклето воюващите помежду си сили не са си разменяли заложници, когато са искали да се споразумеят по някой въпрос? Но те не знаят как изглеждаме ние и скафандърът, очертаващ човешкото тяло, нищо не ще им говори, няма да им се види по-малко подозрителен и опасен от сондата, която бяха унищожили. Колко лесно е било някога на враждуващите сили – едно бяло

знаме, показване на празните ръце и толкоз!

Единствен Даал подхвана идеята на Вейо, която ние веднага бяхме отхвърлили като абсурдна, въпреки че ни измъчваше със своята проста логичност. Той предпазливо я върна като въпрос:

– Толкова ли много рискуваме, ако им пратим снимката на един от нас с необходимите означения и разяснения? Ние сме длъжни да предприемаме първите стъпки, да бъдем по-великодушни и жертвоготовни, да им покажем...

Вейо не го изчака да довърши и едва сега разбрахме, че той все пак бе се шегувал – с една от ония комплицирани шеги, в които не можеш да отделиш истинността на желанието от подигравката с неговата неосъществимост.

– Вариантът не струва – прекъсна го той. – Според законите на флирта ще трябва да пратим снимка на най-красивия от нас и ще се изпокараме кой да бъде.

– Момчета, стига празни приказки! – помоли ги координаторът. – И аз не мога повече. Предлагам да гласуваме за „мълчанието“. Хем ще ги помъчим, хем ще свършим някоя и друга работа на кораба. Хайде, който ще си вдига ръката, да я вдига!

Беше неузнаваем в тоя миг нашият координатор. Наистина трябваше ужасно да се е измъчил в своето нетърпение, за да ни се моли за нещо, което би могло да се свърши с една кратка заповед.

Монида и лингвистът Корел направо му обърнаха гръб. Дватама инженери не направиха никакво движение.

Даал се колебаеше под погледите на останалите четирима, които решително бяхме вдигнали ръка. „Даал! – виках му аз в себе си и събирах всичко в себе си, и го заострях в своите зеници. – Даал! Бъди разумен. Даал, вдигни ръка, Даал!...“

Той вдигна ръка и всички видяха с какво нежелание. Всички видяха, че всъщност някой друг бе вдигнал ръката му. Но защо трябваше да си служи отново с нечисти средства, за да осигурявам мнозинство за мнението на координатора? И то именно спрямо Даал, този най-фин и най-артистичен наш другар, чиято мекота и добросърдечие озонираха като климатична инсталация атмосферата на кораба!

– Пет на четири! – обяви координаторът с облекчение, но преди това бе хвърлил един убийствен поглед към мен. – Край на предаването! Всичко освен главния радар да се остави на приемане.

– Като че ли не се радваш много на победата си! – обади се язвително Корел, ставайки иззад пулта на лингвистичния кибер.

– Тъкмо работехме над думата „радост“ – подметна и Монида, който обикновено се пазеше да обижда хората. – Жалко! Не успяхме да я установим!

Бях разгневен на себе си, а си го излях по непочтителен начин отново на евристика:

– Те не ти отговориха на най-елементарния въпрос, от какъв произход са – биогенен или абиогенен, ти искаш да им обясниш колко си радостен от срещата! И да им пратиш снимка за спомен.

– Наистина ли мислиш, че това е най-безопасният въпрос? – отвърна ми кротко Монида.

Разбира се, че не мислех така, но гневът си е гняв. И от него можеш само да се засрамиш.

Вейо се опита да разпръсне тягостното настроение:

– Е, какво? Преминаваме към флирта с погледи... – но не успя и също млъкна.

Мълчанието

Не зная дали „тях“ плашихме, но себе си измъчвахме по най-жесток начин, защото, обявявайки „им“ тая блокада на мълчание, ние сякаш я обявихме и помежду си. Престаняхме да разговаряме за каквото и да било освен за най-необходимите неща. Хората се изпокриха в стаите и кабинетите си. Настъпи нещо, което приличаше на всеобща и взаимна сръдня. Проучванията ми се сблъскаха с нежеланието дори да отговорят на въпросите ми. – „Какво искаш, докторе, нали трябва да мълчим? Да мълчим и да чакаме...“ – По самопринудата, с която се мъчех нещо да направя, за да възстановя психическото статукво на кораба, познах колко много сме си дотегнали един на друг. Това омръзване нямаше да се прояви още дълго, ако не бяхме се пренастроили за съвсем друг разговор. Какво да разговаряме помежду си, когато всичко вече е изприказвано през тия месеци! Сега ни се разговаря с другите, а вие ни го забранявате. Това обвинение изпълваше помещенията, сякаш бе настъпила повреда в климатизаторите и те насищаха въздуха със студ.

Вейо най-точно и по своя си начин изрази онова, което би ми казал всеки от старите астронавти:

- Мълча. Това права. – Беше загубил чувството си за хумор.
- Мълчиш ли, или разговаряш с ония?
- Ти не разговаряш ли с тях?
- Разговарям – признах си. – И какво им казваш?
- Сигурно същото.
- Защо ми се сърдиш?
- Има си хас да не знаеш!

Знаех го, разбира се. Всички вече ми се сърдеха заради моята хипнотична принуда над Даал, макар да не можеха да я докажат. Дори ония, които първи гласуваха за мълчанието, сега хвърляха вината върху мен. Като гледах лицата им, меланхоличните им движения, аз все повече осъзнавах вината си. Психороботите им екранизираха в моя кабинет непрекъсвания филм на тяхното денонощие. Гледах тия филми и страдах заради тях – хората вяло извършваха ония неща, които бяха длъжни да извършат в своите си работни сектори, хранеха се сами, без апетит, лежах, загледани към ниските тавани на спалните си, стояха с часове пред своите екрани-прозорци, които им показваха в естествена видимост космическото пространство около кораба. От време на време някой

от тях ще се упъти, уж ей така, по някаква своя си работа към главното управление, ще мине покрай регистриращите уреди да провери дали не е записано нещо. Но „ония“ също мълчаха и аз нямаше нужда да се осведомявам специално за това, защото го прочитях в болезнения спазъм върху лицата на тия, които наблюдавах.

Единствен Даал се поотпусна на малък разговор с мен. Той имаше най-голямо основание да ми се сърди, а дори не ме запита защо съм го направил. Рече:

– Докторе, никога не ме е потискало толкова много мълчанието. Помня при оная катастрофа, ти трябва да си бил дете тогава... прекарах четири месеца в единичен аварияен патрон, докато ме прибраха, и пак не ми беше толкова тежко както сега.

– Това е двумилиардогодишното мълчание на земния белтък, което ни връхлетя изведнъж – рекох аз дълбокомислено, отбягвайки да спирам виновните си очи върху мекото му лице на древен мъдрец. – Тогава си разговарял със себе си, а сега ние, земните хора, вече престаняхме да бъдем способни да разговаряме със себе си, защото разбрахме, че има и други.

– Да, да, наистина, това трябва да е – измърмори той и побърза да си тръгне, отблъснат от моите момчешки нравоучения.

„Добре, мили приятели – казвах им аз; не на другарите си, а на ония, които продължаваха да се носят в своята метална топка долу под нас. – Добре, очевидно вие не сте по-глупави от нас, може би не сте така силни, макар и то да не е сигурно, но глупави не сте. Тогава защо не дойдете насреща ни в нашите опити да излезем от задънената улица на тоя първи контакт? С общи усилия все ще намерим някакъв изход, приемлив и за двете страни. Или вашият страх е оня наш страх, за който някога ми говореше баща ми!“

Питах го някога, много отдавна беше, а пък помнех отговорите му, сякаш преди час бяхме разговаряли. Татко, питах го с досадната за възрастния детска настойчивост, какво ще стане, ако срещнем други хора като нас? Той ми отвръщаше търпеливо: Ще се съберем, ще се учим един от друг и заедно, като си помагаме, ще живеем по-леко във Всемира, ще пътуваме по-далеч, заедно с тях ще станем още по-силни. Татко, питах го аз, а ако те нямат звездолети и не могат да летят? Той въздишаше, но аз тогава още не можех да тълкувам въздишките му: Тогава ние ще ги научим да си строят звездолети и да летят, и на всичко ще ги научим, което ние знаем, а те не знаят... Какво друго да ми отговори, когато е баща и трябва едновременно с това да ме възпитава? Но аз

продължавах да му досаждам: Татко, ами ако пък те са по-силни от нас, ако са еййй толкова по-силни и знаят много, много повече от нас? Тогава... – отвръщаше баща ми, – тогава ще трябва да се пазим от тях. Не винаги този, който е по-силен, е и по-добър, момчето ми, запомни го това. Нас трябва да ни е страх от тях. Ние няма да бягаме, защото ще се опитваме да научим нещо повече за Космоса, но ще трябва да се опитаме да ги сдобрим, да им докажем, че ние също имаме право на живот, да не ни унищожават. Или пък просто да ги накараме да ни обърнат внимание. Може да се случи те да са толкова напред, милиони години пред нас, че ние за тях да представляваме само някакви мушици. А пък ние няма да знаем как да говорим с тях, както и мушиците не знаят да говорят с нас...

Той беше се поувлъкъл и ми каза тогава неща, които аз не разбирах, но сигурно все пак съм ги усетил инстинктивно, защото няколко часа по-късно ме завари да плача в своя си тъгъл. „Защото... защото... сме мушици... – заревах аз още по-силно, мъчейки се да му обясня болката си. – И те хич не искат да знаят за нас!“

Той обаче бързо ме утеши именно с това, с което може да бъде утешено едно дете: Ние не сме мушици, детето ми, няма по-силни от нас, ние сме най-силните в целия, в целия Космос!

Но кой нормално мислещ астронавт можеше да бъде утешен по този начин?

Когато се изморявах да следя на екрана тъжните действия или състояния на другарите си, аз също гледах през своя екран-прозорец. И ми се струваше, че черното мълчание отвъд стените на кораба е пълно със същите въпроси. Че тия невидими потоци от енергийни частици, които го пронизваха, са пулсиращите от болка вопли на звездите една към друга: Аз по-силна ли съм от тебе? А аз по-силна ли съм? Ти си по-голяма и по-стара си, но аз съм най-силната тука. Защото ти не можеш да дойдеш и аз си оставам най-силната. Ела при мене, за да не бъда повече най-силната! Защо не можеш да дойдеш? Защо аз не мога да дойда при тебе? Защо е това безсмислено пространство между нас, което ни осъжда да бъдем най-силните, да бъдем единствените, да бъдем сами, да си задаваме въпроси, на които никога не ще получим отговори?

Безгласната топка си стоеше под нас като положен върху синьосиво или черно кадифе едър скъпоценен камък. Скоростите ни бяха абсолютно изравнени, така че висяхме над една постоянна точка над планетата и сякаш нямаше вече никакво движение – нито на планетата, нито на тайнствения ѝ спътник, нито на кораба. Само мракът, който настъпваше

периодически, ни показваше, че заедно с планетата сме обърнали гръб на слънцето. А станцията засияваше тогава още по-ярко върху черното кадифе на планетната нощ, улавяйки от височината си разсеяните слънчеви лъчи. Този блясък беше ярък, но много по-нежен, отколкото когато слънцето пряко го изтръгваше от металната ѝ повърхност. И в тая нежност имаше толкова мир и спокойствие, че тогава ние още повече изтърпвахме от болката заради безсмислието на това наше и тяхно мълчание.

Координаторът също бе се затворил в ядовитостта си. Не ми поиска обяснение за случая с Даал, а трябваше или да ми благодари, или – още по-справедливо – да ме накаже за своеволието. Но той се опитваше да се скрие в една непрекъсната и излишна деятелност. Проверяваше механизми, които само преди час бе проверил, занимаваше се с дублиращите системи на кораба, а те си бяха в изправност, тъй като изобщо досега не бяха влизали в действие. Застояваше се пред командния лост за силовото поле, сякаш ей сега щеше да го пусне, за да обгради кораба с невидимата, но непрстъпна стена, непрстъпна и за позивните сигнали, които с такава жажда очаквахме. Може би искаше с тая деятелност да даде пример на другите как да се борят с мълчанието, но никой не последва примера му. Всички бяхме излезли от релсите на нашето корабно ежедневие, въпреки че външно се спазваше, както и преди, строгата програма на деня. Сега сякаш всеки употребяваше цялата си умствена енергия за това, да намери скрити вратички, та да излезе от разписанието, да събере неконтролираните минутки и се отдаде с мазохистична свирепост на своето мълчание.

Сега, когато съм принуден да възпроизвеждам в някаква убедителна последователност нашата експедиция, аз още усещам това мълчание, траяло две денонощия и половина, като най-тежкия неин момент, въпреки че по-късно имаше и истински нещастни случаи.

Беше към 14 часа бордово време, когато аз, излизайки от кабинета към спалното си помещение, за да полегна малко, неволно хвърлих един последен и незаинтересуван вече поглед към разделения на девет квадратчета екран, в който се движеше или седеше, или лежеше по едно мъничко човече – екранът, наблюдаващ непрекъснато хората на кораба. Всред общата вялост и статичност на деветте картинки изведнъж някакво рязко движение ме закова в рамката на вратата. Едно от човечетата беше внезапно полудяло, виеше се насам-натам, размахваше ръце и крещеше нещо. Толкова бързо правеше тия движения, че не успях да различа физиономията му и само номерът на квадратчето ми каза, че това е

моят приятел Вейо. Миг след това познах, че той се намира в залата на главното управление, а още по-късно репродукторът над главата ми затрещя:

– Говораят! Говораят! Обадиха се! Ето ги! Чува те ли ги? Включил съм, чувате ли ги, еййй!

Но никой не ги чуваше, както не ги чувах и аз, защото никой не бе намерил сили да остане в стаята си и да слуша по репродуктора.

Вейо лежеше обезсилен в пневматичното кресло. Навярно така бе се тръшнал в него, че бе повредил клапаните му и то още изпускаше въздуха от възглавниците на страничните облегалки. Сега той седеше почти на пода, облегнал се върху останалата издута част, дишаше тежко към тавана и се хилеше с разширени и бляскави очи.

Струпахме се около лингвистичния кибер, но Корел доста грубо ни разблъска с лактите си и го обсеби. Дори ни изрева:

– Я се дръпнете, че ще повредите нещо!

Пръстите му заиграха нервно по клавиатурата, не успяха веднага да налучкат верните места, залата се изпълни с писукания и електрически пукот, после той отметна с една ръка падналата над челото му коса, притвори за миг очи и отново се наведе над апарата. Тихият шум на записаното шейсетчасово мълчание изтичаше като пясъка в пясъчен часовник.

– Ускори го де! – викна му някой, но Корел бе скръстил ръце на гърдите си и не помръдна.

– Спокойно! – обадих се аз строго. – Я се съвземете, баби такива! Може и да не е толкова приятно това, което ще чуем.

Компютърът на Корел беше така преустроен, че да трансформира изображенията, които получаваше от втория телевизионен канал в човешки говор. Думите, вложени в него, бяха още отчайващо малко, но сега все пак щяхме да ги чуем може би в нещо свързано. И ето след пясъчния шум на магнитната струна се появи първата, след нея – втората, третата, четвъртата. Четири думи, само четири, в един сякаш безкраен ред:

– Какво, какво, какво, какво – заповтаря машинният глас зад решетчицата на репродуктора – искате, искате, искате, искате... – съскаше и стържеше този металически глас – от, от, от, от... нас, нас, нас, нас... – И пак отначало: – Какво, какво, какво... искате, искате... от, от... нас, нас... – И пак: – Какво, какво, какво...

Слушахме го с упоение, без никой още да съзнава смисъла на тия четири думи. После един се обади:

– Само това ли?

– Като ти е малко, поискай си още! – отвърна му Вейо от своето смачкано кресло.

И изведнъж избухна в смях, в такъв идиотски смях, че ние се втрещихме ужасени в него. Но не беше той, той само се хилеше както преди към тавана. Беше Даал!

– Даал! – изкрещях му и видях как неговият психоробот се приближава бавно към него, бавно и колебливо, как колебливо размърдва шесте си ръце, готови да го сграбчат. – Даал, престани!

– Момчетааа! – превиваше се той в своя смях и се изправяше и размахваше дългите си ръце. – Момчетааа, те... те... те ни питат... питат ни... какво искаме от тях! Разбирате ли, те ни питат...

– Спри това кречетало! – избухна и координаторът, но викът му се отнасяше за Корел и неговата продължаваща да повтаря четирите си думи машина. – Сядайте по местата си!

Психороботът на Даал се отдръпна от него, сякаш съжеляваше, че се е лишил от удоволствието да посмачка своя господар. Даал бършеше сълзите си, но вече не крещеше, а шепнеше:

– Чухте ли ги? Сладките! Питат ни какво искаме от тях! Може ли някой да ми каже какво всъщност искаме от тях? Ха да ви видя как ще им отговорите!

– Стига, Даал! – помолих го, а той погледна насреща ми с мокрите си очи и примига, сякаш се чудеше защо съм тук.

– А, докторе! Ти сигурно знаеш отговора, ти всичко знаеш! Нали ще ни позволиш сега да го чуем?...

Дали не беше се добрал до някакъв опият? Не, вървежът му беше спокоен и уравновесен, доколкото можеше да бъде в тая минимална гравитация. Движенията на краката и ръцете му не се отличаваха от движенията на останалите астронавти. Изведнъж помръкнали, те заемаха без желание местата си зад компютрите. Къде беше останала радостта им? Идиотският смях на Даал ли я прогони, или тия четири думички? Един въпрос стоеше пред нас, студен като метала, който го произнасяше, и всепроникващ като донеслите го вълни. А какъв щеше да бъде отговорът?

– Дзъннн – каза мелодично сигналът за приканване към внимание под пръстите на координатора, а след него той рече: – Както виждате, поработили са през това време, не са си губили времето като нас.

Да, те бяха извършвали своята езикова конструкторска работа, без да ни уведомяват. Въпросът бе съставен по закона на нашия език.

– По-хубаво от това не може и да искаме – възкликна Монида. –

Значи мълчанието ни все пак донесе някаква полза. Извини ме, че гласувах против него.

– Извини се пред доктора – отвърна му координаторът, но това беше закачка, не язвителност или отмъщение.

И евристикът, този най-умен мъж на нашия кораб, почтително кимна към мене. Би трябвало да го взема за подигравка, ако не знаех, че той никога не се подиграваше на хората. Сигурно съм се изчервил, защото той побърза да се обърне към другите:

– Извинете ме още, че ще започна със смеха на нашия уважаван другар Даал! Той ни озадачаваше до момента, когато ние най-после сами осъзнахме действителните граници на зададения въпрос...

Сериозността, с която той започна да анализира реакцията на Даал и съдържанието на въпроса, сега вече наистина приличаше на тънка подигравка или на маниера на Вейо, който умееше с погребална физиономия да разказва най-смешните неща. Но Монида не беше Вейо и аз си помислих, че той просто е оглупял от неочаквания въпрос, че това е неговата пък реакция на върховния трагикомизъм на положението.

– Монида – прекъснах го, – изправени сме пред избора или да се смеем, или да си отидем разплакани. Не предрешавай проблема!

Аз не съм от остроумните, но когато на човек му се ще да избяга от някой въпрос или да поотложи отговора, може дори и остроумен да стане. Евристикът примига объркано – колкото беше бърз аналитичният му ум, толкова ставаше безпомощен пред някой обикновен виц. Това развесели всички и аз можех вече да си припиша заслугата, че съм помогнал на хората да преодолеят своята стъписаност.

И така... какво трябваше да им отговорим? От една страна, въпросът граничеше с вицовата нелепост на оная известна ситуация, в която жената пита мъжа какво иска от нея. От друга страна, зададен, когато за пръв път се срещат две цивилизации, освен своята нелепост той съдържа и всички въпроси, отправени към смисъла на съществуването изобщо. Примерният устав за нашите космически пътешествия отговаряше по всеизвестния начин: Ние сме друга цивилизация, ние искаме да проумеем Космоса, за това ни е нужна и вашата помощ. За да разберем себе си, трябва да опознаем вас и вашия произход, и вашия път на развитие. Ние сме готови да ви предоставим всички наши знания срещу всички ваши знания. Ние ви предлагаме нашата дружба, за да можем и ние, и вие още по-успешно да се развиваме по своя си специфичен път...

Но в тази си точка нашият примерен устав засягаше нещо... *безпримерно*. Това всъщност не беше никакъв отговор; той само поставяше

нашите изконни човешки питання към Вселената, пред другата цивилизация, която се е надявал да срещне. Но ако тая друга цивилизация, вместо да се зарадва на появяването ни – това би било вече отговор поне на част от нашите въпроси към Космоса, – ако тя още в първите мигове ни отправя този най-безграничен и същевременно най-глупав въпрос, то означава, че тя няма намерение да търси от нас отговорите на собствените си въпроси.

Около такова едно предположение се въртеше нашата дискусия тогава. Тя също е протоколирана, та нищо не налага да я излагам тук цялата. Координаторът я прекрати с предложението да им отговорим по устава и да изчакаме след това как ще се развие диалогът. Разбира се, отговорът ни стана ужасно примитивен поради малкото думи в нашия вече общ речник, но все пак електронният мозък ги разположи в оптималния вариант, така че се надявахме той да бъде разбран.

След около три часа лингвистичният кибер ни каза със своя нечовешки глас:

– Вървете си!

Очаквахме тези думи – съдържана се още във въпроса им, – но стократно повторени от машината, те ни пронизаха като картечния импулс на ядрен пистолет.

Наивни ли бяха тези „хора“? Глупави ли бяха? Та и ние, и те се намирахме вече в онова положение, което нашите прадеди са изразявали твърде духовито със сравнението „да хванеш тигъра за опашката“ – нямаш сили да го удържиш, а не бива да я пускаш, защото ще те изяде! Предложихме им три цикъла време на завъртане на тяхната планета за дообогатяване на оная част от речника, необходима да изясним позициите си. През този период се задължавахме да не предприемаме никакви действия, а, за да демонстрираме още веднъж нашето миролюбие, веднага след сложна обходна маневра прибрахме аварийната ракета на кораба. И те приеха.

Корел, Монида и Даал отново потънаха до гуша в работа. Тя напрягаше и нашите нерви до скъсване поради своята изкуствена усложненост, защото, както и преди, станцията се пазеше да не изтърве някоя дума, която би могла да ни издаде нещо по-съществено за цивилизацията ѝ. А още преди да изтече напълно определеното време, тя обяви край на размяната и ни заяви, вече с оная свобода, която позволяваше обогатеният с още стотина понятия речник:

– Вървете си! Няма да правим нищо, за да научим местоположението на вашата цивилизация.

Какво друго ни оставаше, освен да стискаме опашката на тигъра?

– Не сте в състояние да ни дадете гаранция. Ние не познаваме вашите възможности, да проследите нашия обратен път.

– Ако не си отидете, ще ви унищожим.

– Вашето местоположение е съобщено на нашата цивилизация. Ако ни унищожите, ще дойдат други.

– Съобщете й, че не желаем контакта!

– Той е установен и вече не може да бъде прекъснат.

Продължаваха ли да се правят на глупави, за да печелят време, или наистина не разбираха, че след като знаем вече за съществуването на другите, и те, и ние никога вече не ще бъдем спокойни и сигурни за себе си? Че в това неспокойствие лежи оная неунищожимост на контакта, за която им говорим?

– Вашата намеса – отвърнаха ни те – ще наруши естествения ход на еволюцията ни.

Казахме им по устава:

– Няма да се намесваме във вашата еволюция. Търсим само размяна на познания. А тя е полезна и за вас.

Те ни възразиха така, както преди бяхме им възразили ние:

– Не можете да ни дадете гаранция за ненамеса в бъдещето.

Навярно се налага още веднъж да напомня, че начинът, по който тук предавам нашия първи диалог с непознатата цивилизация, не съвпада по форма с протоколите. Там той е много по-опростен, в кибернетичен вид, а сега за нас е важно съдържанието му.

И така ние наистина също не бяхме в състояние да дадем подобна гаранция. Та кой би могъл изобщо да гарантира за действията на поколенията след него? Но тигърът ръмжеше и ние още по-силно стискахме опашката му:

– Тъкмо формата, която ще дадем на нашия контакт, ще бъде гаранцията за бъдещето.

– Принципите на нашата еволюция – заявиха те – не позволяват размяна на информация.

Навярно искаха да кажат, че техният светоглед не допуска това. И то бе напълно естествено. Всеки втори мислещ човек на Земята също би отговорил, че ползата от полученото не по собствения еволюционен път знание е твърде съмнителна за развитието на всяка цивилизация. Че може да стане гибелно, ако попадне в злосторни ръце. Но нима, след като две цивилизации са научили за съществуването си, е възможно да се зазидат в собствената си еволюция, отбягвайки и най-елементарната

среща?

На това електронният преводач отвърна с равнодушния си металически тембър:

– Край на контакта! Вървете си!

Седяхме, отпуснали ръце на компютрите – обезсилени, смазани, незнаещи какво да предприемем по-нататък. А Даал отново се смееше. Този път беззвучно и ако човек гледаше само ситното тресене на раменете му, можеше да помисли, че това е плач. Но той се смееше, смееше, смееше и аз, събуждайки се от вцепенението си, казах, че Даал не е добре, че трябва да внимавам за Даал.

Монида стана от надуваемото кресло край лингвистичния кибер, отиде до кранчето за вода – движеше се съвсем бавно, с омекнали крайници, – изцеди една след друга две огромни порции в гърлото си и въздъхна съкрушено:

– Е, какво... ще мълчим и ние тогава. Ще мълчим, докато ги накараме пак да проговорят или докато се сбием.

Координаторът избухна:

– А защо да не повикаме „Плутон“? Да им демонстрираме малко сила?

– „Плутон“ няма да дойде – обясни тъжно Вейо нещо, което бе известно на всички ни. – Няма да дойде без разрешение на звездолета, а връзката с него му е забранена. Не можем да обявим опасност, защото нищо още не ни заплашва.

– Да опитаме пак с мълчанието – настоя Монида за оня вариант, против който преди бе гласувал. – Запаси имаме достатъчно.

– Запаси имаме – изпъшка координаторът. – Но сили и нерви откъде да вземем?

И гледаше към мен. Сигурно беше случайно, а на мен тогава ми се стори, че ме питаше дали ще мога да им доставя нужните сили и нерви.

Даал

Вече трета седмица висяхме неподвижно над планетата, тоест въртахме се с нейната скорост около оста ѝ. Координаторът настоя да изменим режима си съобразно денонощния ѝ цикъл – това щяло да ни държи подготвени за евентулни изненади. Не зная дали ни правеше подготвени, но към душевните ни мъки сега се прибави и една постоянна сънливост. Защото „нощта“ си траеше за нас толкова, колкото и преди – не можеш изведнъж току-така да почнеш да спиш по-дълго, а „денят“ ни стана близо два пъти по-дълъг поради голямата ни височина над планетната повърхност. През нашите прозорци-екрани за пряко наблюдение можехме да се любуваме за твърде кратко време на изгрева и на залеза на тукашното слънце. Един грамаден плазмен балон без лъчи и протуберанси се изтъркулваше зад кръглата плоча на планетата, като само за няколко минути запалваше нейния край, който лумваше с могъщото очарование на гигантски пожар. В същото време от другия край сякаш някой тичешком дърпаше черна завеса, която, още неуспяла да покрие изцяло плочата, лумваше там, дето бе започнала да се разгъва. Този нов пожар отново се превръщаше в кървавочервения балон, който бързо се понасяше сред звездите, променяйки цвета и големината си. А планетата под нас засияваше с безброй великолепни дъги, но съществата на нея сигурно не ги виждаха, защото си спяха спокойно, неподозирайки нашето присъствие, и защото небето над тях си оставаше нощно черно.

Но наистина ли не подозираха нашето присъствие, или техните нощи бяха станали също такива кошмарни като нашите? Някога Земята след дълги спорове бе отхвърлила значително по-евтината възможност да търси връзка с другите цивилизации, като изпраща сигнали-призиви. Бе поискала да запази спокойствието на своето небе, криейки неговия адрес. Вместо това скъпо струващи звездолети бавно обхождаха сферата от трийсет светлинни години около нашето слънце и по сложни необходими пътища с голямо закъснение ѝ съобщаваха своите открития. Въпреки смъртната опасност, която човечеството виждаше за себе си от един възможен контакт с друга цивилизация, то не бе се отказало да го търси. Защо тогава тази хубава планета се отказваше от него? Тя ли се отказваше изобщо, или тая странна станция около нея? Възможно ли бе на планетата да няма живот, той да е концентриран или останал само на станцията ѝ?

Стояхме пред нашите прозорци-екрани и се питахме. Не се питаше като че ли само Крамер, нашият планетолог. През цялото време на експедицията той сякаш нито веднъж не се развълнува от нещо. Нито веднъж не го видях да стои без работа. Отначало изучаваше луната-спътник на планетата, докато напълни стотици касетки със сведения за нея и състави подробната ѝ карта. После се зае със самата планета. Станцията като изкуствено тяло сякаш не съществуваше за него. И ако за нещо се ядосваше, то бе, че от тая височина трябваше да си служи само с телескопи и радарни средства. Наистина, те бяха достатъчни, за да направи една добра карта на континентите и океаните, да изучи метеорологичните условия и тектоничния живот на нейната кора. Но друг живот – органичен – освен широките зелени площи без нашите сонди не можеше да бъде установен.

Питахме го често какво мисли, той само вдигаше рамене:

– Като слезем, ще видим. Ако бързате, пуснете сонди!

И ние стояхме пред нашите екрани-прозорци и питахме планетата – нейните многоцветни дъги, облаците ѝ, нейния ден и нейната нощ. Прекалено дълго стояхме пред тия „прозорци“, които всъщност не служеха за нищо друго освен за развлечение на екипажа. Те представляваха обикновени екрани, само че едно мъничко кристалче в обвивката на кораба посредством система от остроумно разположени лещи прожектираше върху тях точно такъв откъс от околното пространство, какъвто се вижда с просто око през прозореца с размери трийсет на шейсет сантиметра.

Подхвърлих на координатора, че е необходимо да закрием тия прозорци. Сигурно съм го направил по-скоро в пристъп на гняв към самия себе си, отколкото от осъзнати лекарски мотиви. Но той ми се изсмя ядосано:

– За толкова вредни ли ги смяташ? Човек има нужда понякога да си възобрази, че вижда нещата със собствените си очи.

Това не ми беше съвсем понятно, защото не познавах нищо друго освен звездолета, където съм се родил, и още от рождение разглеждах Космоса само с могъщите изкуствени сетива на неговите уреди. В жилищата на звездолета също има такива прозорци, дори са по-големи, но те никога не бяха ме удовлетворявали като наблюдателно място. Най-много да погледна през тях ей тъй, за куриоз, както обръщаме понякога ръчния далекоглед от обратната му страна, за да видим нещата стократно по-малки.

– Хората са отчаяни – възразих аз настойчиво, сякаш отчаянието им

се дължеше на тия глупави прозорци.

– Мислиш ли? – вяло се усмихна той.

– Убеден съм.

– Да ти направя ли едно признание? И аз съм отчаян.

Очевидно той искаше да се пошегува, но аз чувствавах какво се крие зад тая шега и му отвърнах съвършено сериозно:

– Знам. И се боя да не направяш някоя глупост.

– Нали това ти е работата, да ме предпазваш – рече той с неприсъща за него злоба и ми обърна гръб.

Безпокойството ми за настроението на хората за щастие ми прече-ше сам да потъна окончателно в нашето общо униние. Или по-скоро аз несъзнателно изострях това свое безпокойство, за да нямам време за собствени преживявания и размисли. Предписвах поголовно двойни дози възбуждащи средства и разигравах пред другарите си безгрижие и оптимизъм. Така е, лекарят в космоса по-често е принуден да се държи като палячо вместо като лекар. Навярно съм играл ролята си доста добре или пък те просто не си правеха труда да ме наблюдават, потънали в оная всепоглъщаща резигнация, обхванала кораба, защото, вместо да ми се изсмеят направо или да ме обявят за луд, те реагираха с она коктейл от снизхождение и завист, с който възрастните черпят децата: „Той е малък още, затова така, той още не разбира истински нещата...“ Даал направо ми го каза:

– Завиждам ти, докторе, че си толкова млад и че не познаваш Земята...

– Да не мислиш, че като съм се родил на звездолета, съм се родил идиот, за когото най-голямото щастие е да гледа онези все едни и същи мутри, които го заобикалят от рождението му? – отвърнах аз.

Той ми се извини, но пак не беше съвсем убеден, че аз изживявам нещата с такава сила, както другите.

Това стана, когато ние все пак решихме, ей тъй за провокация, да пратим отново сонда към планетата. Пратихме я през нощта, наблюдавайки как ще реагира станцията-пазителка. Но тя все не реагираше и изведнъж на холограмния екран в главната зала за управление потекоха реки, в които се отразяваше луната, запискаха се черносребърни морски вълни, прелетя връх, който изригваше огън. Никакъв признак на живот не зърнахме, но някой шумно изпъшка:

– Съвсем като Земята!

Огледах поред осмината и не познах кой беше – лицата им светеха в еднакво мъчително напрежение и очите им с ненормална острота се

забиваха в екрана.

Тъй като не искахме да жертвуваме сондата, не бяхме я програмирали за повече обиколки и тя се върна. Всички бурно настояха да се пратят нови. Аз ги надвих:

– Какво пък толкова видяхте? Съвсем като Земята била! Не съм бил на Земята, но всичките филми за нея съм гледал и за щастие тя съвсем не прилича на тая планета. Може Земята да е била такава преди много хилядолетия, но трябва да ви кажа, че никак не ми е интересна една планета, която само ще ми покаже нашето далечно минало. Имаме си достатъчно материали за него.

Така бяха сащисани, че дълго никой не се реши да ми възрази. Пръв Вейо, моят най-добър приятел, подхвърли в своя си стил:

– Странно, че Рони още не го е замъкнал в изолационната! Да не е повреден?

– Повредени сте вие – разкрех се аз наистина като луд. – Сега да си отвлечате вниманието с някакви сантиментални изгледи от планетата, когато ония от станцията сигурно ни дебнат, за да ни анимилират както предишната сонда!

– Той се е уплашил – пошепна някому Велидо.

– Не съм се уплашил. Просто забранявам да се праща втора сонда! – рекох аз и гласът ми се пречупи, мъчейки се да стане авторитетно нисък. – Като лекар имам право на това.

– Лекарят има само обикновен глас при определянето на научните задачи – заяви координаторът. – Но...

– Единствената ни задача сега е да установим мирен контакт със станцията! – озъбих се и нему аз.

Той спокойно продължи:

– Докторе, ти ме прекъсна. Точно това щях да кажа и аз.

Той улови най-последно погледа ми, който дотогава упорито криех от всички, за да не издам истинските си мотиви, и аз прочетох в станалите му прозрачни очи: „Разбирам те много добре, само че по-спокойничко, защото току-виж дигнали бунт!“

– Нека не се увличаме, момчета – рече координаторът, след като дълго-дълго и, струва ми се, като че ли с известна признателност бе ме гледал. – Представете си, че тая свобода, която ни дадоха сега, е някаква уловка! Забравихте ли, те ни заявиха твърде недвусмислено, че ще ни унищожат? Нека да си гледаме работата, както досега, нямаме нито време, нито нерви за излишни дискусии...

– Време имаме – прекъсна го насмешливо Вейо.

Координаторът реши, че е уместно да се засмее, за да успокои атмосферата. Но смехът му излезе твърде изкуствен:

– Вярно, драги шурмане, време имаме дяволски много! Дайте тогава по-добре да помислим с какво друго да го запълним!

– С какво по-добре, отколкото с изучаването на планетата – измърмори Крамер.

– Крамер, аз разбирам мъките ти – повиши леко тон координаторът. – Но ще ви кажа на всички: дори лекарят да няма право на тая забрана, аз съм готов да ѝ се подчиня.

Думите му означаваха всъщност, че той издава тая забрана и просто моли да не го принуждават да я изрича в грубата ѝ форма. Корел и Велидо се размърдаха едновременно, готвейки се да кажат нещо, и той побърза да добави:

– И на една забрана да се дискутира по въпроса също бих се подчинил. Съвземете се, момчета! Ние не предвидихме в изработената оня ден програма пращането на сонди към планетата, въпреки че обсъждахме и тоя въпрос. Направихме го по изключение. Но единодушно сме гласували за програма на поведение без тия сонди и нямаме основание сега да я променяме.

Тази програма беше резултат на една свирепа многочасова дискусия, в която всеки бързаше да излее яда си от повторното прекъсване на контакта със станцията. И яда си и... своя страх! Някой предложи, по моему твърде разумната идея, да се изтеглим на по-далечно разстояние, за да не ни изненада някой внезапен удар. Монида беше съставил вече математически модел на унищожението на нашата сонда и ни доказваше, че това е станало навярно със стабилизирани поток антиматерия. Друго обяснение не би могъл да даде. А ако те са в състояние да пращат такъв плътен лъч антиматерия на осем-десет километра... Зонен възрази, че разликата в енергийната мощ, нужна за тия две разстояния, била гигантска. „Ето, изчислил съм я! – разпали се старецът. – За нашите представи наистина е невероятно да имат на станцията такива мощности, но ние не знаем на какъв принцип стабилизират антиматерията. Едва ли е като нашия!“

Тогава аз бях изцяло на страната на Монида. Нашият кораб, колкото и голям и съвършен да бе, не можеше да си позволи лукса да има оръдие, стрелящо с античастици. Дори бойният ни лазер изискваше толкова енергия, че винаги бихме се сериозно замислили дали да го употребим. Ако в продължение на следващите няколко месеца нямаше да имаме възможността да попълним енергийните си запаси, щяхме да

заприличахме на пчелата, която, ужилвайки врага си, е обречена да умре. Звездолетът притежаваше едно-единствено аниhilационно оръдие, но и неговата поразяваща мощ се простираше на не повече от хиляда километра разстояние. Разбира се, аз тука нямам предвид онова чудовищно оръжие, което представляваха главните двигатели на звездолета. Избълваната от тях отработена материя можеше да подпали цяла планета. Но те обикновено прикриваха само гърба ни, бяха толкова неповратливи, колкото самия звездолет, и аз не зная при какви случаи бихме ги употребили като оръжие. Навярно само ако една цяла цивилизация хукнеше да гони звездолета ни, за да стигне подир него до Земята. А тази станция тук беше порядъчно голяма и достатъчно близо до своите енергийни източници, за да може да притежава подобен аниhilатор като звездолетния.

Координаторът отсече:

– Не вярвам. Биха го употребили досега. Ще си останем тук, близостта действа не само на нас. Ние сме предизвикващите и сме длъжни да имаме по-здравите нерви!

Отново му се възхищавах въпреки съзнанието, че той се намираще в положение като моето – постът и отговорността бяха именно ония фактори, които поддържаха сега активния му дух, бяха възвърнали причината му разсъдливост и спокойствие.

– А ако те изобщо нямат? – рече тогава Вейо. – За нервите става дума. Може не само аниhilаторите им да са изградени на друг принцип, нали?

– Вейо, остави тия твои вечни шеги! – ядоса се координаторът. – Ако имаш някакво друго предложение, казвай!

Теоретиците ни Монида и Даал тогава вече разработваха в няколко варианта модели на нашите тайнствени противници, изхождайки от твърде оскъдните данни, получени главно при съставянето на езика. Тези модели ги определяха като същества от хуманоиден тип, но забележката на Вейо би могла и да не бъде шега – едно действие, което прилича на човешко, не е задължително да произхожда непременно от същество, устроено като човека.

Спомням си, че тогава Вейо направи едно предложение, което също отначало ни се видя много разумно, а после отхвърлихме. Той предложи да извикаме „Плутон“ и заедно с него да се установим на естествения спътник. Да се укрепим там вече за неограничено време и оттам да оказваме натиск на планетата и нейната станция-страж. Даал тогава пръв възрази и с една настойчивост, в която аз за съжаление не видях нищо

подозрително по простата причина, че той имаше право: Това щеше да представлява обявяване на война. Луната си беше тяхна, въпреки че не са я заселили...

Сега си въобразявам, че ако още тогава бях обърнал внимание на начина, по който Даал оспори предложението, ако още тогава бях предприел някакво лечение, той може би нямаше да доразвие в себе си тая налудничавата идея. Но и угризенията ми са неясни и неоформени, тъй като аз все още не знам какви мерки е трябвало да взема.

Много невъздържан бях в тоя спор около изпращането на нови сонди към планетата, въпреки че координаторът така категорично ме подкрепи. И едва репликата ми към Даал за моето раждане на звездолета и за мутрите, които ми е омръзнало да гледам, ме стресна. Та аз обиждах всички и едновременно назовавах нещо, което най-малкото аз биваше да си позволя като лекар пръв да назова открито – омръзването. Но тая злобно-хаплива реплика стресна и другите. Може би и те разбраха, че ме обиждат, като ме отделят от себе си. Настъпиха няколко мига тишина. Всички навярно мислеха повече за мене и за моята реакция, отколкото за поставения от координатора въпрос, как да запълним излишното време. И в тая тишина Даал каза:

– Аз смятам, че ние просто трябва да си вървим.

Сякаш хвърли бомба в средата на залата и ние я гледахме вцепени, и чакахме тя да избухне най-сетне, осъзнали с рефлексите си безсмислието на всякакъв опит да се скрием от нея. Дори не свързахме думите му с темата на нашия разговор.

– Толкова ли страшно ви се вижда? – продължи Даал малко стеснително. – Заявиха ни го хората, не искат контакт и толкоз! Нима нашият морал ни позволява да им се натрапваме? Помолиха ни за това, на мене поне като молба ми прозвуча, и то твърде убедителна: моментът на тяхната еволюция не позволявал външна намеса. Какво повече искате? Представете си, че на Земята ѝ се случи нещо подобно!...

Бомбата бе вече избухнала в душите на всички ни – никой до този момент не бе допускал в себе си тая възможност! Та как ще си отидем? Ей тъй да си отидем, без нищо да сме разбрали, без да сме ги видели дори? След като толкова сме копнели за тях, след като на този наш мъничък кораб е събран целият хилядолетен копнеж на човечеството за тая среща?

Координаторът каза с изумителна кротост и несигурност:

– Но, Даал, ти знаеш, че ние няма да си позволим никаква намеса! Ние търсим само интелектуалната връзка, не материалната, не

близостната... – не можеше той да намери точната дума. – Само един интелектуален обмен на определени знания...

– Нито ние, нито те – повиши по-уверено глас Даал – сме сигурни, че тази интелектуална връзка няма да послужи за едно поробване. Тъй като те засега нямат възможността да покорят Земята, която не знаят дори къде е, значи опасността произтича единствено от нас. Щом не можем и пред себе си да дадем гаранция за това, какво ще предприеме понататък Земята спрямо тия същества, то сме длъжни да се оттеглим и да се освободим от отговорността. Аз не се решавам да поема отговорността за една евентуална гибел на тая цивилизация...

Не зная как бихме отвърнали на такива доводи, ако моят проклет приятел Вейо не бе събудил навреме своята хапливост:

– Май че засега става дума само за нашата евентуална гибел.

– Именно! – подхвана с подозрително облекчение координаторът и бързо-бързо заизлага някакви нови съображения по програмата на нашето сегашно поведение спрямо станцията и по защитата на кораба.

А само преди малко бе отхвърлил всякакъв опит да бъде променена установената програма! Ние с не по-малко подозрителна жар се впуснахме да обсъждаме неговите предложения, сякаш никои никога не бе споменавал нещо за връщане. Дори когато Даал с наведена глава напусна залата, ние се направихме, че не сме възприели това като демонстрация, че той просто излиза по някаква своя си неотложна работа. И едва няколко минути по-късно аз хукнах да го търся, осъзнал цялата пагубност на случилото се. Даал трябваше на всяка цена да бъде обезвреден. И то веднага! Ония от станцията не биха могли да си пожелаят по-ефикасно оръжие против нас от едно морално разложение.

Рони шляпаше подире ми из коридорите и по стълбищата с пластмасовите си ходила и аз си мислех, че така неотстъпно ще трябва да вървя подир душата на Даал, за да я избавя от собствената ѝ слабост. Потърсих го най-напред в библиотеката – сам не зная защо там, макар че той наистина напоследък киснеше все в нея. А в кабинета си щях веднага да го открия чрез екрана за наблюдения. Библиотеката беше празна, но нещо ме накара да поседна в креслото пред справочника. Тук всичко беше красиво направено. Малкото кръгло помещение представляваше един свят на ювелирно изкуство, нелишен от известно разточителство сред конструктивния практицизъм на всички други помещения. Дори хилядите касетки, вградени в стените чак до тавана и съдържащи микрозаписите на такова количество научни и художествени произведения, за които два живота не биха стигнали да им се насладиш, бяха

оформени като кутии за скъпоценности. Портретите на човешките гении те караха да се чувствуваш тук като в пантеон. И седнал сред него, аз изведнъж се усетих много слаб, за пръв път се запитах имам ли право да налагам волята си над другия. Кой съм аз, какво съм аз? Потомък на тези великани? Или една жалка тяхна издънка, пръкнала се на светлинни години разстояние от мястото, където те са творили? Имам ли изобщо нещо общо с тях? Не съм ли рожба на някоя тяхна случайна заблуда в търсенето на истините?

От историята знаех как някога хората са коленичили в своите храмове, как са се молили на боговете си да им пратят знание и помощ. Прищя ми се да направя същото – да падна на колене върху тъмночервения килим, да вдигна ръцете си към кристалния таван... Но присъствието на Рони ми напомни, че в моето квадратче на екрана в кабинета ми щеше да се отрази и странната ми молитва. „Даал – казах му тогава в себе си, – нямам сили, приятелю мой, да те превърна в пациент, но може би моята слабост ще те убеди, че не си прав. Ще си поговорим, нали? Ще си поговорим като приятели и човеци, които са еднакво безпомощни и смутени. Ето тука, тука ще дойдем! Ще седим, ще гледаме спокойните лица на земните мъдреци, ще четем мъдрите мисли под портретите им... Виж какво е казал някога тоя древен поет: «Открий пространствата за милиони хора, макар в несигурност, свободно трудейки се да живеят.»¹ Виж преди колко века го е изпял, а как още...“

По пътя за кабинета се мъчех да съставя оня план за психическо въздействие, който чрез приятелско събеседване трябваше неусетно да изведе пациента до най-дълбокия смисъл на неговото поведение, до смисъла на живота му изобщо, в който той се е обезверил или който е загубил. И търсех място за тия думи на Гьотевия Фауст, изстрадани като никоя друга човешка истина. Правех го, макар да знаех отнапред, че нямаше да ми стигне умението да придобия онова лично очарование, задължително за психиатъра при този вид терапия. Даал не беше само два пъти по-стар от мен, той беше и двайсет пъти по-умен, повече знаещ. А аз съм се упражнявал само над ония младоци на звездолета, на които трябваше да помагам да намерят себе си в тая загубила се сред звездите микроскопична метална черупка, съществуваща единствено благодарение на смешното си упорство да вярва в своята правота и непобедимост.

За да отложи още малко срещата, аз се залисвах из кабинета си –

1. Преводът (от нем.) е на автора. В българското издание на „Фауст“ заради спазване на метриката и римуването точното съдържание на стиховете е променено.

подреждах го, донапомпах двете кресла, поставих ги едно срещу друго и все поглеждах към екрана за наблюдения на екипажа. Другите още спореха в главната зала за управление. Даал седеше в своето квадратче с гръб към мене, наведен напред, навярно подпрял лакти на коленете си и захлупил лице в отчаяние или размисъл. Изведнъж без всякакъв повод си спомних, че неговият психоробот е от по-ниска класа, а защо на него именно бе разпределен такъв психоробот, не можах да си спомня, макар сам да участвах в разпределението им още преди отлитането ни от звездолета. Трябваше да проверя мотивите в дневника на експедицията, но сега няхах време, а отново пламналата ми тревога ме накара да го повикам веднага. Наложих се няколко пъти да извиквам името му към визиофона.

– Даал – казах му, – много те моля да ми отделиш малко време! Ако обичаш, ела при мен!

Той се усмихна с меланхолична ирония:

– За болен ли ме обяви? Не съм болен, бъди спокоен! И нищо няма да направя, за да преча на намеренията ви, в това също можеш да бъдеш уверен.

На устата ми бе да му кажа, че едно дезертъорство в такъв момент е предостатъчна пречка, но аз отпуснах лице вече в искрена безпомощност, защото окончателно разбрах, че едва ли ще постигна нещо. „Никаква дискусия! – повтарях си аз. – Никаква дискусия!“, а към визиофона рекох:

– Ние всички сме болни, Даал, вече всички сме болни. А аз може би най-много, защото съм по-млад и по-незнаещ от вас. Имам нужда от помощта ти, за да оформя и аз позицията си.

– Тъкмо от моята помощ ли? – засмя се недоверчиво той, но се хвана на вдицата ми, а когато влезе в кабинета, когато седна в бухналото кресло, което в старанието си бях пренапомпал, аз му казах:

– Нима ме смяташ за свой противник? Не видя ли, че аз пръв се обявих против пращането на нови сонди, против нашата груба намеса в живота на тая цивилизация?

– Не го ли направи, защото се боеше тия изгледи да не деморализират екипажа? – учуди се той.

Аз преспокойно излъгах, но неговата доверчивост ме трогна и отново обърка. А планът ми съвсем отиде по дяволите, защото не с такъв въпрос мислех да започна:

– Какво възнамеряваш да предприемеш по-нататък?

– Не зная – отвърна той съвършено откровено; въпрочем аз изобщо

не помня да съм улавял в него дори и нотка на неискреност. – Не зная още. Но в едно съм сигурен: ще направя всичко възможно да снема поне от себе си отговорността.

– Отговорността за какво?

– За цялата тая история.

– Когато тръгнахме за насам, не допускаше ли такъв вариант на тая „история“?

– Нима не помниш ентузиазма, с който хукнахме от звездолета? Кой е допускал...

– Чак толкова наивни не бяхме, Даал.

– Разбира се, отчитахме задължителния период на взаимно недоверие, но...

– И само защото тоя период трае по-дълго, отколкото ни се иска ли? – прекъснах го отново аз.

Той разтърка с длани лицето си, сякаш за да се разсъни, а аз още веднъж си напомних: „Никаква дискусия, внимавай, разговорът тръгва натам!“

– Не, докторе, не затова. Просто междуременно видях нещата откъм другата им страна. Очевидно ние сме по-силните; щом сме тука, щом те са само на тая своя планета, значи ние сме по-силните. А аз винаги съм вземал страната на по-слабите, такова е възпитанието ми.

– Виж, Даал, въпросът, който сега ще ти задам, не означава, че не одобрявам твоята позиция към по-слабия. Но нали тя е била валидна на Земята и на звездолета, тя е човешка позиция за сред човеци? А в случая ти се отвърщаш от човечеството, за да застанеш на страната на нещо, което дори не ни е известно какво е.

Благородните черти на лицето му леко се втвърдиха:

– Докторе, отношението Човек-Космос не е само общ за човечеството проблем, то е и проблем за всяка личност поотделно. То е както някогашният религиозен проблем – и нравствен, и философски, и въпрос на вътрешна необходимост.

– Но все пак частно отражение на общото! – настоях аз, леко загубвайки търпение.

– И степента на това отражение е индивидуален въпрос. Зная, че най-силното, което може да ми бъде противопоставено сега, е нашият земен патриотизъм. Но нека да ми бъде позволено да преразгледам за себе си поне стойността на тоя патриотизъм в момента, когато се е появила една друга страна, имаща същото право на патриотизъм, а нашият патриотизъм се превръща в акт на агресия!

– Даал, мене са ме учили, че без агресивността на белтъка спрямо околната среда нямаше да има изобщо живи организми.

– Нека не си четем примитивни нравоучения! – каза той, усетил навярно промяната в държанието ми. – Както виждаш, аз също не правя нищо, за да те убеждавам в моите позиции.

Извиних му се и бях ядосан на себе си, че не успях да дам на разговора планираната насока, че не намирах място за Гьотевия цитат.

– Но ако сега се оттеглим, Даал, и звездолетът дори ако се оттегли, това няма нищо да означава. Самото съществуване на тая планета ще бъде едно вечно предизвикателство към човечеството.

Той отново омегна и рече с безкрайно тъжната си и уморена усмивка:

– Именно! Виждаш ли колко добре го каза! Вечно предизвикателство! Сам съзнаваш неизбежността на конфликта. Ето, аз просто не искам да участвувам в него, не искам да чувствавам съществуването на другите като предизвикателство към себе си.

Загледах се в неговия робот, който стоеше като неподвижен часовой зад креслото му, и отново си спомних, че този психоробот е от пониска класа. Но замяната сега би била лична обида за Даал.

– Даал – запитах го все още с безпокойството в себе си. – Какво би направил, ако можеше да действуваш от името на цялото човечество?

– Бих им съобщил местонахождението на Земята, бих им казал още: когато почувствувате нужда от нас, заповядайте, ще ви се зарадваме! След което бих си отишъл.

Нямаше нищо ненормално в този отговор. В края на краищата една среща в Космоса е действително полезна и безопасна само когато и двете страни са готови в еднаква степен за нея! Но нима щеше някога да се случи такова идеално положение изобщо? Та то би предполагало абсолютно еднаквото начало и абсолютно еднаквата еволюция на двете цивилизации!

Погледнах часовника си и ядосано видях, че беше крайно време да се отдам на други свои задължения.

– Даал – рекох му, – прости ми, че ще се върна към първия си въпрос! А какво би направил, действувайки само от свое име?

Пак същата тъжна, тъжна и уморена, уморена усмивка:

– За съжаление най-ограничени са възможностите на човека, когато той действува само от свое име. Пък и силата му е най-малка. Бих молил навярно да ме изстрелят към „Плутон“, а оттам към звездолета.

Помислих си, че бих помолил от своя страна Рони веднага да го

замрази като консерва, докато си свършим работата, но съзнах, че моето внезапно озлобление произтича от това, че думите му бяха ми прозвучали толкова убедително и че аз, като лекар на експедицията, няхах правото да си позволя такава позиция. Аз трябваше да бъда войнствуващ човек и да си остана такъв докрай, защото всяка клетка в организма ми крещеше със своя млад глас: ти си роден със зъби и с нокти да доказваш своето човешко право над природата; насилието над нея е твоята форма на живот, откажеш ли се от него, ще се откажеш от себе си и от живота изобщо!

– Даал – казах му съвсем предпазливо, – ти може би не чу последните ни решения, защото излезе. Решихме да не пускаме силовото поле около кораба. Това ще ни струва прекалено много енергия, пък и станцията ни праща сигналите си само на прости вълни. Полето ще ги погълне или разсее и няма да ги уловим, ако отново ни повика. Но за да не бъдем съвсем беззащитни, ще поставим една твърде гъста завеса от сонди, патрони и ракети пред кораба, да отклонят евентуалния лазерен или аниhilационен удар. Така че, боя се, едва ли ще се намери излишна ракета.

– Виж, докторе, не съм си правил илюзии, че ще ми разрешите да напусна кораба. Отговорих ти какво бих направил. Но единственото, което ще направя, е да помоля да съобщите за моята позиция на звездолета. Не искам, ако корабът загине, да ми бъде вдигнат паметник като участник в тази експедиция.

Сега и аз намерих сили да се усмихна:

– Искаш да кажеш: като подпалвач на първата война в Космоса?

– Именно! – отвърна той сериозно.

– Даал – помолих го, – аз трябва по план-графика си да се позанимая сега с регенерационните системи. Ще ми позволиш ли да те потърся пак, когато ще съм размислил вече над думите ти?

– Разбира се, докторе, но както вече ти казах, аз нямам нито намерение, нито желание да ти влияя. Изобщо ще се мяркам колкото се може по-малко пред очите ви. Би ли ми дал нещо за сън, ама по-крепко?

Автоматът изсипа няколко таблетки от най-силното сънотворно. Подадох му ги с любезна усмивка и с вътрешен вик: спи, плазмодий такъв, спи колкото си искаш, само не ми разлагай хората!

Галактико, майчице тъмна

Въпреки че моят компютър редовно показваше пълната изправност на регенерационната система, аз бях длъжен в определен час на всеки втори ден да проверявам лично инсталациите. Това никак не беше приятно, защото тия помещения винаги са пълни с една противна смесица от най-различни миризми. Разбира се, всички входни и отводни канали на инсталациите са специално уплътнени и миризмите съвсем не са така силни, но когато през цялото друго време пребиваваш в стерилната атмосфера на кораба, носът ти става досадно чувствителен и е способен да улови такива микроскопични примеси във въздуха, каквито иначе не би и подозирал. А и самото слизане в търбуха на нашия кораб представляваше цяло премеждие. За икономия на енергия и опростяване на общата конструкция лифтове и ескалатори имаше само на най-необходимите места в кораба и аз бях принуден да се спускам по главоломната спирала на една абсолютно отвесна стълба, така че, стигнеш ли най-после долния ѝ край, сякаш бях се въртял в някаква центрофуга, която ме изплюваше долу като купчинка изстискало бельо. Страхът да не падна и си разбия главата се появяваше още щом отворех люка към стълбата. При тая минимална гравитация сякаш да получа най-много някое дребно ожулване, но глупавият страх е като глупавия човек – не се променя от това, че ще го назовеш глупав.

Този път обаче стигнах долу почти без да усетя страха, а и главата ми не се замая така силно, защото все още беше прекалено заета с мислите ми за Даал. Рони пошляпваше тихо с ходилата си на две стъпала зад мене и допълнително ми вдъхваше успокоение. Странното е, че когато съм се възхищавал от чудесата на медицинския психоробот, не съм се сещал толкова за неговите изумителни индикатори за психическото и физиологическото състояние на поверения му човек, колкото за най-простото в него – системата на движение. Тая грамадна и тромава на вид машина притежаваше бионична система, копирана от прилепите, която я придвижваше така, че да не докосва нищо около себе си освен пода, определяйки мигновено откъде може да мине и откъде не.

Встрани от стълбата стоеше механороботът и първата ми работа бе да пхна ключа, който висеше на едно гумено въженце на гърба му в съответното отворище.

– Проверка! – заповядах му и големият металически паяк запълзя

край мене. Най-високата част на гърба му, там, където още стърчеше ключът, се издигаше над коляното ми. Пръстите на осемте му крайници-ръце, които представляваха отвертки, гаечни ключове, пили, ножове, клещи и най-различни други инструменти, трополеха ситно като копитца на козле по устойчивата на всякакви киселини подова настилка. Тук още нямаше миризми – само монотонния шум на течностите в тръбите и смразяващия полъх откъм хладилните инсталации. В залисията си около Даал бях забравил да облека комбинезона с батерийното отопление, но не ми се връщаше сега. Гонен от студа, обиколих тясното помещение, мъчейки се да се вирам внимателно в тръбните възли, които бяха равномерно покрити със сребрист скреж. Тук и там полагах длан върху тях, за да усетя дебелината на скрежа и дали под него нещо не е почнало да пропуска, но бързо-бързо я дръпвах, опарен от острите ледени кристалчета. Стрелките на манометрите лежах спокойнo върху своите средни положения. Всичко беше наред и аз се проврях в другия сектор през кръглия херметичен люк, затваряйки го след себе си, за да не пусна миризмите навън.

Усетих ги, както всеки път, като нещо материално, което силно ме удряше в челото и очите. И както всеки път първото ми впечатление, граничещо с уплаха, бе, че нещо се е повредило. Трябваше ми минути, за да им свикна. Откъм дълбочините на този търбух, който регенерираше въздуха, пречистваше употребената вода, добавяйки й отново нужните минерали и соли, който преработваше всички отпадъци, включително и човешките изпражнения, долиташе приглушено сърдитото боботене на генераторите. Над мене и около мене светеше фантастичната плетеница от тръби и проводници. Намирах се там, където беше едновременно и клоаката, и пищеварителната система на кораба. Нейните черва-тръби – зелени, жълти, червени, сини, оранжеви, черни и още десетки варианти на тия основни цветове – се съединяваха и разклоняваха и пак съединяваха, ставаха по-тънки или по-дебели или внезапно се издуваха като питони, нагълтали някакво животно цяло, или се завъртваха в спирали около грамадно металическо кълбо, боядисано също в съответния контрастиращ цвят. Отдавна нямаше нужда да чета надписите по тръбите на апаратите, отдавна цветът им ми казваше безпогрешно кое за какво е, а чистотата на този цвят пък ми говореше дали процесите вътре протичаха нормално. Още на звездолета, преди да отлетим, седмици наред бях прекарвал сред тия автоматични дробове, жлъчки, сърца, стомаси, бъбреци, далаци, сред километри дългите „черва“ и машинни жлези, които произвеждаха нужните ензими, бактерии, хормони, витамини, сред

казаните, дето се възстановяваха белтъчините, мастите, въглехидратите с техните вкусове и мириси, за да можем отново да ядем все същата храна, да прием все същите питиета, да дишаме все същия въздух.

И друг път бях изпитвал отвращение от този метален и пластмасов тръбух, работещ като някакво перпетуум мобиле, но сега така внезапно и така без всякакъв преход осъзнах бездушния автоматизъм на това безкрайно повтарящо се действие, че думата „същото“ запулсира в мене с нарастваща болка. Мисли, на които никога не бях давал простор, заизхвъркваха сякаш изстреляни от черепа ми навътре и се забиваха чак в самата сърцевина на онова, което наричаме ту съзнание, ту мозък, ту душа, на онова, което всъщност сме ние. Което... не знам какво е! Безсмислен кръговрат, обслужващ нещо още по-безсмислено. В този кръговрат все пак поне има заложен някакъв смисъл – да обслужва – А обслужването? Какво е то? Нещо, чийто смисъл не знаеш, е в края на краищата безсмислено! Безсмислено, безсмислено, безсмислено... все същата, същата, същата безсмислица, безкрайната безсмислица на кръговрата, който те обрича да ядеш и пиеш себе си и да се самовъзпроизвеждаш, за да продължиш тая безсмислица... Даал е прав, прав е... ще се бием, ще се самоизтребваме, за да узнаем... какво? Да срещаме същата безсмислица на един също такъв или подобен кръговрат, да узнаем същото, същото, същото, което никой не може да узнае...

Бях се облегнал на тръбите; имах нуждата да седна някъде, но нямаше къде. После и тая нужда изчезна във всепоглъщаща болка. Тя ме притискаше към тръбите зад гърба ми, сякаш за да ме вкара в тях, да ме превърне в частица от кръговрата.

– Отървете меее, отървете меее, отървете меее...

Не помня дали съм го викал на глас. В мозъка ми се забиха някакви пръсти и почнаха да го мачкат. Бях оглушал, но можех да виждам и виждах собствения си мозък да се разбива на сиворозова каша, която пукаше с кървави мехури между пръстите. Сигурно съм изкрещял при тая гледка.

Когато болката изчезна, Рони се дръпна от мене, предпазлив и внимателен както винаги. Навярно бе ми впръснал нещо, защото само още в слепоочията си усещах едно болезнено тръпнене. Понечих да го запитам какво ми е, но не намерих сили да си отворя устата. Пък ми беше и абсолютно безразлично. Изтръпването постепенно обхвана цялото ми тяло и аз вече не усещах никакъв допир, не чувах, не виждах или по-скоро не исках да виждам. Само си казвах: „Това трябва да се свърши колкото се може по-скоро!“ Мислех, че го казвам за състоянието си, а

после изведнъж, като в някакво просветление, разбрах, че съм имал предвид всичко това около мене и в мене, целия кръговрат.

Да, трябва да се свърши. Но как! Кръговратът е най-здравото и най-охранявано нещо. Човекът пази своя проклет, смрадлив търбух. Само един силен взрив... но откъде такъв взрив? И пак нищо няма да стане – ще живеят с готовите запаси, докато стигнат до звездолета. Освен ако предварително повредя и тях. Но това са огромни запаси, а аварийната ракета си има отделни... За нея не бях се сетил. Безсмислено е, така нищо няма да се свърши! Ще свърши само когато ме няма. Ще свърши за мен – какво ме интересуват другите? Да си се въртят колкото си искат в своето безсмислие! Даал е прав, важното е ти сам да не си отговорен, да се махнеш, да се махнеш...

Огледах се. Рони стоеше на половин метър пред мене и сигурно беше нащрек. Трябваше някак си да му се изплъзна, а това при неговата втора степен на готовност е почти невъзможно.

– Екипажът в опасност, екипажът в опасност... – произнесе той внезапно, но с автоматичното равнодушие на кръговрата.

Какво ме интересуваше екипажът! Да си се върти там, колкото си ще! В опасност ли? Ха, в опасност! Да пукне дано, да гръмне, да се анихилира! Не, все едно ми е, все едно, важното е по-скоро да се свърши, но това машинно говедо...

– Да обявя ли тревога едно? Да обявя ли тревога едно? – запита ме все така в ритъма на кръговрата психороботът.

Беше ми абсолютно безразлично. Тревога едно ли? Каква тревога? Чакай, това е, това е... не, трябва да се махна, веднага да се махна, за да не дам отговора, да не нося отговорността! Като Даал! Къде си, Даал, помогни ми, братко, заедно, заедно... Тръгнах предпазливо към насрещната стена. Един тънък яркожълт маркуч бе хипнотизирал съзнанието ми. Зад мене Рони направи някакво движение и аз сграбчих маркуча, със светкавични пръсти заотвинтвах съединителя му. Най-после, най-после – тихият съсък на излитания газ! Впих уста в студената муфа, но преди да успее да поема дъх, нещо с гигантска сила ме отхвърли от стената, така че сякаш откъсна и пръстите ми. Механикът-паяк, когото бях забравил, сега бе се залепил на същото място и работеше сръчно с инструментите си.

Скочих моментално от пода. Тялото ми беше все така безчувствено, по пръстите ми имаше кръв. Но тая кръв ме накара да се съвзема, тя ме и подсети какво да направя.

– Спокойно! – казах към Рони. – Спокойно, Рони, нищо няма! Една

малка повреда, исках само да проверя. Механикът ще я поправи.

– Обявявам тревога едно, обявявам... – каза Рони, но още при първата му дума, аз се намерих вече отново при паяка, който брутално бе ме прогонил, и му изкрещях:

– Дай!

Единият му незае от работата крайник послушно омекна в ръката ми и аз незабавно го отпратих към гърдите си. Усетих проникването на тънката отвертка, но болка пак не усетих. Последното, което възприеха безчувствените ми сетива, бе трещенето на звуковите сигнализатори. С тях Рони възвестяваше, че е обявил на кораба най-висшата степен на тревога...

Разказаното дотук аз, естествено, успях да възстановя в паметта си много по-късно. Затова не съм сигурен в неговата точност, не гарантирам и за научното му описание, което съм приложил към корабния дневник. Там то е определено като внезапен и силен пристъп на депресивна меланхолия, свързан с настойчиви опити за самоубийство. Когато излязох най-после от своето безпаметство, аз вече не бях безчувствен. Подутите ми устни висеха полуотворени. Изпод обгорения език бликаше слюнка и безпрепятствено се стичаше по тях, усилвайки паренето им. Един свредел се въртеше на гърдите ми и бавно навлизаше право към сърцето. Ризата ми беше разкъсана и мястото на болката се отразяваше в рефлектора над операционната маса. Таванът тук е нисък, не като на звездолета, и в огледалата на бактерицидния рефлектор можех да разгледам раната си. Беше една червена дупка, с орфани краища, широка около сантиметър и половина. Не кървеше и това ме накара да се вгледам в нея по-добре. Оказа се вече оперативно обработена и покрита с прозрачната лепилопаста, стимулираща зарастването. Тя ме подсети за Рони, защото той имаше в една от шестте си длани резервоарче с тая чародейна паста. Щях да стана, ако не ме обезсилваше неразбирането.

– Рони! – повиках го и притворих клепащи, възприел властното успокояващо присъствие на моя електронен Шива. – Болен ли съм?

– Безопасна рана на гърдите. Зарастваща – отвърна ми той с оскъдия си език.

– Репродуцирай състоянието!

– Умопомрачение. Самонараняване с отровен газ и с остър инструмент. Пораженията са локални. Газът не е проникнал в дробовете. Засегнатата е лигавицата на устната кухина. Рана на гърдите дълбока три сантиметра. Не е пробита плеврата, наранена е надкостницата на четвърто ребро. В процес на зарастване...

Още след първите му думи изпаднах в подлудяващо недоумение. Преведени на човешки език, те означаваха опит за самоубийство! В състояние на умопомрачение. Дотам ли стигнахме? Но как? Нали никакви предварителни симптоми не съм забелязал! Полека-лека почнах да си припомням някои неща: срещата с Даал, слизането при регенерационните инсталации... Едно неясно предчувствие ме обезпокои:

– Как е Даал?

Рони не отговори веднага, заслушан навярно в безшумния говор на милионите си вътрешни импулси. После каза:

– За Даал няма съобщение.

Рипнах от операционното легло и едва тогава сложих инстинктивно длан на зеещата през прозрачната паста дупка на гърдите си.

– Как така няма съобщения, защо няма съобщения?

Рони, общо взето, умееше да улавя задължителната за него форма на въпросите, дори когато тя беше деформирана.

– Вероятна повреда у Коро.

И таз добра! Как ще се повреди, когато Велидо и Зонен всяка сутрин правят контролен преглед на роботите. Забравил за случилото се с мен самия, аз се развихах:

– Рони, какво става на кораба, какво се е случило, разказвай де, тъпоглава машино, как е екипажът...

Добре че въпреки изумителните си психически качества той емоционално бе нечувствителен! И сега умният Рони разпозна само нужния му въпрос.

– Екипажът е здрав. Спи!

– Как така „спи“? Аз правя опит за самоубийство, един психоробот се поврежда... ти да не си направил късо съединение. Защо няма никой тука при мене?

Изсипвах отгоре му глупавите си въпроси, без да се сетя за наблюдателния екран в съседното помещение.

– Къде е екипажът? – креснах му, вбесен от неговото мълчание, което си беше само отговор на моите неразбираеми от негова гледна точка питання.

– Екипажът е в изокамерата.

Това ме накара да изстина, да изстина до степен, в която можеше да се роди едно хладнокръвие. Станало бе нещо много страшно! Сега бе нужно преди всичко спокойствие!

– Рони, състоянието на кораба!

– Тревога номер едно – отзова се веднага той. – Екипажът в

електросън. Управление автопилотно. Корабът се изнася към определения от програмата квадрант. Всички системи в изправност.

Тая тревога можех да обявявам само аз, а Рони – самостоятелно, когато аз съм възпрепятствуван. Сигурно съм издал заповедта в момента на умопомрачението си! Хубав номер съм им погодил, няма що! Трябваше да се бърза, да се оправи каквото може, защото корабът се носи с максималната мощност на двигателите си и е алармирал вече звездолета! Дано само бедата за нашата експедиция не е станала непоправима! Впрочем нали тъкмо това искаше Даал – да си вървим. Но къде е той? Щом психороботът му е повреден, значи той не спи като другите, къде е, къде празнува мизерното си тържество?

Завлякох се в диагностичния кабинет. Екранът кротко светеше с деветте си квадратчета. В най-долното стърчах аз със своята окаменяла тревога. На другите лежах в своите креватчета седем мънички спящи човечета като седемте джуджета от старата приказка. Едно от креватчетата беше празно.

Включих визиофона за всеобщо повикване и закрещях:

– Даал! Даал, обади се! Обади се, къде се намираш, Даал!

Мембраната попукуваше от силата на гласа ми, но репродукторът млъчеше, а екранчето на визиофона си оставаше синкавовяло, мъртво.

Вгледах се отново в спящите джуджета и едва сега осъзнах нелепостта на постъпката си. За какво ми беше тоя проклет Даал, когато трябваше най-напред да събудя другарите си! И аз щях да хукна към изокамерата, ако до вратата не бе ме спряла една мисъл, която отдавна трябваше да ми хрумне:

– Рони, репродуцирай състоянието на екипажа!

Психороботът също се спря до вратата и веднага отвърна:

– Внезапен пристъп на умопомрачение...

– Майчице мила! – извиках наред думите му и се облегнах на вратата: – Всички ли?

Рони продължаваше невъзмутимо:

– ... Няма наранявания. Тревога номер едно. Намеса на психороботите, електросън, физическото състояние на екипажа нормално за състоянието.

Нормално за състоянието! Но като се събудят? А аз бях тръгнал да ги събуждам, дори без да съм взел био-електрическия активатор. Сега се върнах уж за него, но краката ми се огъваха, огъваха и люлееха и ме отведоха мимо волята ми към прясно надутото за срещата с Даал кресло. Поседях няколко минути в него, ей тъй, без да мисля за каквото и да

било, после отидох до аптечния автомат, избрах си от успокоителните средства най-силното, глътнах желатиново-мекото топче и се върнах в креслото. Но самото действие вече упражни върху мен известен психически ефект и още докато сядах повторно, можах да си кажа: „Галактико, майчице тъмна, и ти, татко мой Космосе, какво сте намислили да правите с мене?“ Бях си измислил тая шеговита молитва като юноша, когато изучавах историята на Земята с нейните измрели и живи богове, и сега си я повтарях машинално студено и машинално весело, чакайки да настъпи действието на препарата: „Галактико, майчице тъмна, и ти, татко мой Космосе, дайте ми сили да се измъкна някак от това идиотско положение.“

Пак бях направил грешка в объркаността си. Вместо да си инжектирам нещо, налагах това хапче и трябваше да го чакам поне пет-шест минути. Но и една инжекция отгоре щеше прекалено много да ми дойде – толкова поне бях вече в състояние да съобразя. Да се справим дотогава поне с времето!

– Рони, в колко часа обяви тревога номер едно?

– Десет часа, тридесет и седем минути, двайсет и три секунди.

Мислех си, че е много, много по-отдавна – тия наши прости, несвършени сетива! Така, значи, аз все пак съм нормален, и съм, общо взето, здрав! Тоя език... с какъв ли газ?...

Не, по-добре да не мислим сега за неща, които все едно по-трудно ще разберем. Важното е, че според Рони и според мене самия аз съм нормален, въпреки пристъпа на умопомрачение. Тогава, ако събудя екипажа, той също... Логично! Но Рони защо не ме е приспал като другите? Ясно, най-напред с мене е длъжен да се захване, аз съм главният началник в такива случаи! Той само ме е упоил, за да обработи раната и отравянето ми – в електросън това не се прави, – после е установил, че психическото ми състояние се възстановява, и е решил, че може да ме събуди. Умна машинка, да я разцелува човек! Но може би щеше да бъде по-добре сега да си лежа и да си спя, да си спя, докато ония от звездолетата ни приберат, вместо да си блъскам главата сам сред тоя омагьосан кораб! Трябва да опитам с някого от екипажа! Не бива още; малко време е изминало, ще съсия човек, ако веднага му разтърся мозъка с биоелектрическият контраудар. Налага се да почакам поне до утре! До утре! Майчице мила, тъмна Галактико! А какво ще правя аз до утре?...

Повторих молитвата си, но вече нито студено, нито весело. Трябваше да се действа! Да се обмисли добре и да се действа! Но това трудно можех да правя разделено, а сега беше и пакостно да се разделят.

Усещах вече разливането на препаратите в тялото си и забързах към зала-та на управлението. Ескалаторът ме изсипа в празната зала така, че едва се удържах на краката си. Тежестта в ставите ми се усилваше. Корабът значи още набираше скорост. Това показваше и дупката на гърдите ми, която болезнено се свиваше под тежестта на ускорението. Довлякох се до пилотския пулт, тръснах се в креслото. Така! Сега да видим най-напред какво е станало! Поне доколкото съм в състояние да разбере нещо. Азбуката на астронавигацията съм длъжен да помня въпреки умопомрачението си. Хайде да не мислим за него, искаш ли? За азбуката да мислим! Така! Скорост – добре, главните двигатели – добре, сила на ускорението – 6, но ако слушаш тая проклетата рана, ще кажеш, че е най-малко 12! Охо, дори защитното поле е включено! Браво, избягали сме вече на петстотин хиляди километра! Какво ли са си помислили ония от станцията? Уплашиха се и... дим да ги няма! Не, мили мои, не! Няма да се отървете така лесно от нас!...

Проверих записите на радарите през изтеклото време. Нямаше нищо, абсолютно нищо, никаква опасност за кораба не бе се появявала. Ето, ето, пак нищо, не, това са плутонци! „Тук «Плутон», тук «Плутон», изнасяме се в квадрант единайсет за среща... Чакаме подробности!“ Милият, разтревожил се! А звездолетът продължава благоразумно да си мълчи, все му е едно какво е станало и какво ще стане с нас, важното е контактът... Ще им дам аз един контакт!

– Рони! – казах аз смирено. – Обявявам тревога две! Тревога две!

– Тревога две! – отвърна психороботът, както древните моряци са отговаряли на заповедите, и аз знаех, че той вече я е обявил.

Автопилотът бе вече деблокиран и аз го изключих. Изключих силовото поле около кораба, изключих пеленгаторния сигнал и оня беззвучен глас, който като обезумял крещеше в пространството, че се намираме в тревога номер едно и че по еди-какъв си път отиваме към еди-кой си квадрант. Накрая изключих и двигателите. Направих всичко това бързо, с ожесточение, опиянявайки се от хладнокръвието си, но ако някой ме запиташе в момента защо го правя и защо именно в такъв ред, едва ли бих могъл да му отговоря разумно. Слава космосу, нямаше кой да ме запита и аз с облекчение се изтегнах в пилотското кресло. Но то потъна под мене и се завъртя. Една безумна вихрушка, която трая секунда-две и ме изхвърли нанякъде. Когато отворих очи, видях пилотския пулт над главата си. Висях с главата надолу, а пултът се намираще на тавана, поклащаше се и всеки миг щеше да се откъсне и да падне върху ми. Висях като обесен за краката, не можейки нито да помръдна,

нито да издам някакъв звук. „Галактико, майчице тъмна“ – скимтеше в мен нещо, вече не на шега, вече с всичкия ужас на едно обречено същество. Какво стана с кораба? Какво направих с кораба в своето невежество? Нима се върти? Нима при внезапното изключване съм нарушил балансиранката му и сега... Внезапното изключване!... Не, пултът не се поклащаше, висеше си съвсем спокойно над главата ми. И аз си висях спокойно с главата надолу. Засмях се. Ами да, внезапно изключване! Но трябва още веднъж да се засмееш. Хайде – и по-силничко! Смей се де, идиот такъв! И ти си ми бил лекар!

Засмях се, затворих очи, отворих ги и всичко отново бе на мястото си. Освен моето лекарско самочувствие. Да се уплаша така от една обикновена пространствена илюзия, настъпила при внезапния преход към безтегловността след изключването на двигателите! Така да си глътна езика, че всичко да забравя! Вярно, отдавна не съм се подлагал на такъв преход, позагубил съм тренировката, но все пак!... Сега вече можех по-спокойно да се отпусна в облекчението си. Усетих и привичната изкуствена гравитация, която междувремежно се възстановяваше в помещенията. За мене, родения в Космоса, тя беше родната среда, докато другарите ми все още трудно свикваха с нея, излитайки от злездолета в някоя експедиция. Раната на гърдите ми запулсира, разширявайки се, но и новата болка от нея сякаш беше приятна. Тя отново ме свърза някак си с нормалния живот, в който има и болки, но щом има такива човешки болки, ще има и човешки радости.

Като посъбрах сили и кураж, аз предпазливо съчиних най-простата може би астропилотска задача. Дадох я на Гемо, той моментално ми върна решението и аз включих малките двигатели за убиване на скоростта и корекция на курса. От мястото, което бяхме достигнали, вкарвах отново кораба в орбита около тайнствената планета. Една твърде далечна, но все пак разумна и добра кръгова орбита. Докато следях с удовлетворение показателите на маневрата, чух уплахата на „Плутон“: „Изгубихме пеленга ви! Дайте пеленг! Дайте пеленг!“ Славни момчета! И глупави! Нали сме в тревога номер едно, нали всички спим, как ще се обадим? Щом са изгубили пеленга, значи и корабът е изгубен, значи може би е престанал да съществува, щом автоматите му не предават сами...

Самовъзгордяването ми от първите астропилотски постижения обаче се прекъсна твърде горчиво. Глупакът всъщност се оказах аз. Защо бях изключил пеленгатора? Никакви съображения не налагаха това. Просто ей тъй – в увлечението си да изключвам! Крайно време бе да

почна да мисля, като върша нещо! А най-вече да успокоя хората!

Но това не беше никак лесно за мен, защото в свързочното дело пък съвсем не ме биваше. Едва след цял час потене около предавателите „Плутон“ най-после разшифрова примитивните ми „успокоения“, които се състояха в съобщението, че тревога номер едно е отменена и че оставаме в орбита до второ съобщение. Да им обяснява останалото утре координаторът, ако е в състояние да им го обясни, разбира се! На мене ми стигаше толкова.

Изправих се. Празните компютри ме бяха наобиколили като глутница и сякаш дебнеха да се нахвърлят върху ми. Осем велики електронни мозъци и деветият, супергениалният Гемо! Можеха ли те да ми кажат какво е станало с хората, които обикновено седяха зад тях? Какво е станало с мен? Откъде се е взело това внезапно умопомрачение, внезапно и най-важното... всеобщо? Едва ли! Това сигурно можеше да ми каже само Даал, единственият, който освен мене не спеше сега! И аз тръгнах да го търся. А след всяко претърсено помещение аз все повече затвърждавах убеждението си, че всичко това е негова работа. Той сигурно бе скривал силните си хипнотични способности. Хората все още продължават да се боят от тях, въпреки че на звездолета ние се стараем да ги развиваме, пък и самият подбор на Земята е обхващал като задължителни за бъдещия екипаж тези качества. И ето, когато у Даал до фанатизъм се разгаря новото убеждение, той става способен на такава концентрация на духа, че от разстояние и едновременно внушава на целия екипаж необходимата за самоубийство психоза. Сега бях си спомнил и опасенията си от това, че неговият психоробот е от по-нисък клас. Естествено, Даал бе достатъчно умен да надхитри един такъв психоробот и предварително да го извади от строя, за да не му пречи. Но това представляваше тогава съвсем съзнателно покушение, равностойно на предумишлено убийство? Не, не го оправдаваше съображението, че другите работи ще предотвратят самоубийствата! И не го правеше по-малко опасен!

Върнах се в кабинета си да облека бронирания скафандър. Само шлема не надяхах. Би трябвало да разчитам на моя верен страж Рони, но някак си не можех да разчитам. Кой знае в какво състояние щях да намеря Даал! Има степени на такава шизофренна престъпност, при която болният е способен да проявява нечовешка изобретателност, осъществявайки своята фикс-идея. Упътих се към апаратурния склад за някакво оръжие и по пътя си спомних, че пак съм забравил нещо много важно, нещо, за което бях длъжен най-напред да помисля. Изобщо

съобразителността ми още никаква я нямаше и най-разумното щеше да бъде да отложи схватката с Даал, но как щях да прекарам до утре в кораба сам срещу един дебнещ ме навярно убиец?

Стъпихме заедно с Рони на широката лифтова площадка и тя мигновено ни смъкна в центъра на кораба, където се намираше всичко, което трябваше да бъде най-сигурно защитено. Там беше и изолационната камера.

Пред оловната ѝ врата стоеше един психоробот, неподвижен и неотместим. Надникнах зад гърба му да прочета неговото име. Беше Лиро, психороботът на шурмана. Заповядах:

– Лиро, отвори изокамерата!

Той естествено не реагира, защото бе настроен само на гласа на Ве-йо. Пак ме връхлетя безпомощността. Погледнах объркано към Рони. Стори ми се, че двата психоробота сега стояха и ми се присмиваха. Изкрещях безсмислено:

– Рони, отвори изокамерата!

Той нито помръдна, нито издаде някакъв звук, но Лиро веднага се завъртя на шарнирните си ходила и три от ръцете му със светкавични движения заработиха над механизмите на вратата, която се отваряше само отвън. Слисках се за миг над това чудо, а като си спомних, че сега именно Рони командуваше психороботите, ми идваше да си пръсна опразнената глава в стената. Вратата зина пред мене, удрийки ме в лицето с петдесетградусовия си студ. Това, което бях забравил да направя, бе да изключи хладилната инсталация и електроимпулсния апарат. Другарите ми щяха да заспиват все по-дълбоко, а до утре, когато възнамерявах да ги събудям, щяха да са замръзнали на около сто градуса под нулата. Трябваше после цяла седмица да ги размразявам. Тая липса на елементарна съобразителност за неща, свързани пряко с моята професия, окончателно ме разстрои. Припряно завъртях ръчката на хладилната инсталация в обратно положение. Няколко перца, висящи на решетката на тавана, за да показват действието на охлаждащата въздушна струя, спряха за миг своето ситно зъзнене и отново затрептяха. Вдигнах оголената си длан към решетката. Оттам струеше вече топъл въздух. След това един по един свалих бандажите от главите на спящите хора, при което с неприсъща за лекар боязън докосвах лицата им.

Тия лица бяха почнали да се вкочаняват и изсушават, бяха лица на мъртъвци. Знаех, че те са още живи и ще бъдат живи. Рискът в нашата изокамера е сведен до минимум, макар все пак да съществува, но моята викаща тревога нямаше него предвид. Аз бях сигурен, че телата на

моите другари ще оживеят, но... ще оживеят ли мозъците им, ще бъдат ли отново нормални след преживяното, ще станат ли отново като моя? А моят мозък беше ли нормален? Не е ли всичко това някаква халюцинация?

Помилвах ледените бузи на Вейо и едва се удържах да не заплача. Сега чак разбрах колко го обичах, колко обичах всичките тези седем спящи мъже! Може би това да е било префасонираният ми страх от самотата, но в тези минути аз го усетих като разкъсваща ме с мъката си обич, която ме задължаваше да се боря с всички средства за тях и тяхната цел.

Не биваше да допускам повече непредпазливости и аз отново се отпавих към склада за апаратури да взема оръжие. Щях после да се затворя в главната зала на управлението. Даал сигурно вече е усетил, че двигателите са спрени, че някой следователно не спи на кораба. Ако искаше да го намери, щеше там да го търси, но щеше да го завари въоръжен и охраняван от цяло отделение наежени психороботи. Там щях да изработя и една програма, по която няколко други робота да извършат претърсването на кораба.

Складът за апаратури се намиреше наблизко, също така в най-защитената зона на кораба. Влязох вътре и веднага се изпълних с острото чувство за някаква нередност. Нещо необичайно имаше тука, може би нечие присъствие и аз се заковах до вратата така, че Рони не успя да влезе след мене. Сърцето ми напираше да изскочи през дупката, която бях пробил на гърдите си. Почаках, но не възприех никакъв шум, никакво движение. Страхът ли бе това, страхът, който вървеше вече непрекъснато с мене като Рони? Оглеждах внимателно натрупаните покрай стените и по пода апарати, някъде подредени, някъде просто нахвърляни. Сред тях стърчаха един до друг няколко резервни робота, но и те представляваха само безжизнен метал. Вече се готвех отново да си задам въпроса, какво да бъде оръжието, когато изведнъж забелязах, че в склада е светло, без да съм палил осветлението! Някой бе забравил да го изгаси или... се намиреше още вътре!

– Рони, пред мен! – прошепнах на психоробота, отмествайки се от вратата, като в същия миг върнах погледа си там, където малко преди това не бях забелязал нищо подозрително.

Какъв е тоя робот? Кой беше го оставил толкова далече от мястото на роботите? Присвих очи, за да изостря зрението си, защото не смеех още да се упътя натам. Беше психоробот, не от класа на Рони, но и от тоя клас ние нямахме резервни. Разчетох името върху прекръшения му

напред гръб – онова индивидуално като за хората, но задължително двусрично за роботите име. Само след неговото произнасяне, а при личните работи само след като го произнесе гласът на собственика му, роботът почваше да изпълнява съответните команди. Това беше Коро. В една неестествена за него стойка на неподвижност. Но да! Нали е повреден? Огледах го внимателно от горе до долу и се вцепених. На пода между разкращените му за опора в това неестествено положение двигателни крайници стърчаха подметките на чифт обувки.

Не зная колко време изтече, докато станах способен да кажа:

– Рони, иди донеси Даал! – заповедта ми не беше правилна, защото той не можеше да се отдели на такова разстояние от мен. Бях принуден сам да го отведа до там, извърщайки глава, да му го посоча. – Вземи го и го отнеси в операционната!

Когато се обърнах, Даал висеше като купчинка провесени дрехи сред шестте ръце на психоробота, който чакаше да тръгва след него.

– Какво е състоянието?

– Мъртъв – отвърна Рони.

– Възстановимо? – запитах го почти без глас.

– Не.

Какъв смисъл имаше да го отнасяме в операционната – в такава диагноза на психоробота не бе възможна грешка. По-добре да си лежи тук, да го видят и другите!

– Остави го на същото място!

Рони го положи пред своя също така мъртъв събрат Коро внимателно, сякаш полагаше бебе Е, да, казах си с известна доза уважение, Даал винаги е бил консеквентен. Не биваше да му хвърлям чак такива обвинения. Точно това трябваше да се очаква: След като изпълни замисъла си, след като се увери, че го е изпълнил... Един поглед ми стигаше да установя, че Рони не се е излъгал в невъзвратимостта на смъртта. Ядреният пистолет лежеше до самия труп. Този ядрен пистолет по-напред бе прострелял психоробота, след като още при идването им тук Даал е повредил по някакъв начин радиовръзката му с Рони. Коро не притежаваше съвършената самозащитна система на психороботите от звезден клас като Рони.

Нямах повече работа тук. Поне до утре. Поне щях да прекарам спокойно нощта. Спокойно?... Аз вече предусещах каква щеше да бъде за мен тая нощ на пълна самота! Най-лесното би било да избягам в съня от мислите за случилото се. Но имах ли право да оставя кораба без нито едно будно човешко съзнание на него? Въпреки че се намирахме

толкова далече от враждебната ни станция? Не, като че ли нямах това право! Но когато се озовах сам пред празните осем кресла на компютрите, разбрах, че не ще ми стигнат силите цяла нощ да гледам към един определен компютър, чийто собственик никога вече нямаше да заеме мястото си зад него. И да мисля, и да се ожесточавам към този човек, пред чието благородство бях се прекланял с цялата си млада същност. И аз реших, че след всичко, което преживях, ми е позволено да поизразходвам малко от скъпата енергия на кораба. Включих защитното силово поле около него, отидох в кабинета си, впръснах си най-силното приспивателно, но не посмях все пак да остана там, а се върнах и се тръшнах вече почти заспиващ в креслото зад Гемо. На неговата и на Рони будност щеше в тази нощ да се уповава нашата експедиция.

Изкуството да се правиш на ударен

Спах непробудно около десет часа, дълбоко опит от препаратата, но тревогата и страхът сякаш бяха клечали през цялото време върху страничните облегалки на креслото ми в очакване да се събудя. Празните компютри ме гледаха със своето обвиняващо мълчание и ме накараха презглава да хукна към изокамерата. Лицата на седмината грееха с обичайните си цветове, толкова познатите ми и толкова скъпи цветове. Изглежда, те просто още си отспиваха умората от последните месеци. И ако не се страхувах толкова, ако самотата не ме притискаше от всички страни, щях да ги оставя да си поспят.

Естествено бе да започна от координатора, но вчерашното ми безпокойство, дали няма с преждевременно събуждане да повредя мозъка му, отново ме връхлетя. Сега знам, че то е било глупаво, но аз съм млад лекар и познанията ми бяха все още повече теоретически. А тогава въпросът, от кого да започна, се превърна в една ужасяваща дилема, въпреки че всички физиологически показатели се силеха да ме успокояват. Координаторът е може би най-важната личност в кораба, мъчех се да разсъждавам аз. Наистина Вейо, вторият астропилот и щурман, едва ли е по-малко опитен в пилотажа, но координаторът е ценен преди всичко с уменията си да обединява и ръководи, а Вейо, който би заел мястото му, ми се виждаше твърде несериозен за тая длъжност! Монида? Старецът пръв би се пожертвувал, ако това се наложеше, воден от своята максима, че е изживял почти живота си. Но Монида... Монида беше мозъкът на експедицията, нашият жив Гемо! Само Даал можеше да се равнява с него. Трябваше да търся най-малощния член на екипажа, а друг малощен освен себе си не виждах. Бяха седем конгениални представители на човечеството, избирани още на Земята между милиони хора, избирани втори път и на звездолета. Аз единствен не съм избран по простата причина, че лекарите на звездолета са малко, че всеки човек там има достатъчно познания, за да може с помощта на медицинските автомати да се справя с опасните за здравето положения.

Като си спомням сега мъченията, на които се самоподложих тогава поради своята неопитност, ми става смешно, но от това трагизмът на една такава дилема, разбира се, не изчезва. Още изтръпвам, като си представя как се приближих накрая към Вейо. Не защото бях стигнал до някакво разумно решение, а воден от странното съображение, че имам

право да подложа на опасност човек, който ми е толкова близък, та в случая става част от мене. Знам, като прочете тия редове, Вейо сигурно ще възкликне в своя си маниер: „Възхищавам ти се! Не съм предполагал, че си способен на такава велика саможертва.“ Но също така съм уверен, че после той ще прегърне раменете ми в някое затулено кътче и ще ми пошепне, за да не чуят, че може да бъде и сериозен: „Знаеш ли, и аз бих постъпил като тебе, па и всеки би направил така.“ А веднага след това ще се ухили, този мой непоправим приятел, за да не ми даде възможност да се разнежвам, и ще добави: „Не се тревожи, при първия сгоден случай ще ти се реванширам!“

Разбира се, за решението ми да се спра на него са действували и други емоционални двигатели. Той пръв щеше да види моя страх, а не е без значение дали близък приятел ще те види в такова състояние или човек, от когото изискваш само уважение към себе си. Изобщо винаги е за предпочитане да имаш до себе си в такива моменти приятел.

Вейо веднага се събуди. Вероятно една лека плесница или стискане на носа би свършила тогава същата работа като биоелектрическият активатор, но аз му казах с неопикуема тревога:

– Полежи още малко! Не мърдай!

– Какво е станало? Я не си прави шеги! – извика той войнствено и аз едва смогнах да изключая апарата, с който му вливах затоплена кръв.

– Моля те, полежи още малко!

– А бе какво правиш с мене? Какво е това? – скара ми се той и отхвърли със свободната си ръка каската. – Пфу, да те вземат мъглявините! Мравки ли си сипал в мозъка ми?

Това бяха електроимпулсите на активатора и аз се усмигнах плахо:

– Вейо, добре ли си?

– А ти добре ли си? – отвърна ми той, но вече не така войнствено, защото гъстата течност във ваната се разплиска около него.

– Не бързай, ще ти разкажа, нещо лошо стана на кораба.

– А! – извика той смаян, разбрал окончателно къде се намира, видял и другите шестима в техните вани-легла.

– Не бързай! Полека, аз ще те изтрия. Ето ти дрехите – говорех му аз като на дете, помагайки му да стане. – Ще можеш ли да вървиш? Всички са здрави, не се безпокой, ще ги събудим после!

Той извървя пътя до моя кабинет в мълчание, залитайки от слабост. А аз му разказвах, разказвах, разказвах, ядосвайки се, че трябваше да правя това през гърба на неговия робот, който веднага бе пристигнал, отново аташиран към него от Рони. Говорех несвързано и уплашено,

защото от неговата реакция трябваше да съдя дали е възвърнал всичките си умствени способности.

– Ужасно съм гладен – бях първите му думи в отговор на моя разказ. – Просто умирам от глад!

Заведох го до автомата и натиках ръката му в отвора за инжекции. Подбрах една комбинация от енергийни обогатители на аденотрифосфатната киселина, която и мъртвец би накарала да заиграе. Ако все пак това не беше Вейо, бих го помислил за умопобъркан – аз какво му разказвам, а той: гладен съм, та гладен! Изтичах до кухненската ниша, грабнах каквото намерих готово, но ненаправил още три крачки в обратната посока, се върнах и продиктувах на автомата няколко готварски рецепти в количества, достатъчни за десет екипажа като нашия. Внезапно и моят стомах бе завил като полудяващо от глад животно. Та аз също не бях слагал в него нито хапка в продължение на едно денонощие! Сега разбрах и състоянието на Вейо, закономерно след полуанабиозата, от която бе излязъл. Такъв глад може да те накара да обезумееш.

Вейо се нахвърли върху храната все така мълчаливо и не ми остана друго освен да му подражавам. Едва след няколко минути можах да го запитам, дъвчейки по-бавно:

– Кажете сериозно, не чувствуваш ли някаква аномалия в себе си?

Той изръмжа, сякаш бях дръпнал залъка от устата му.

– Още не мога да повярвам това, за Даал! Защо не ни докладва за разговора ви?

Какво излезе! Че виновният съм аз! Кога да съобща, като всичко стана само половин час по-късно?

– Събуди другите! – изръмжа той отново, обърсвайки с длан омазената си брадичка. – Нищо ми няма, върви да ги събудиш! Аз през това време ще се занимая с кораба, кой знае какви каши си забъркал! Върви, ти казвам!

Още ми се ядеше, но сега той беше командирът и трябваше да го слушам. Отидох отново в изокамерата, помляквайки от болезнената сладост в гърлото си, което искаше още и още, и бързо, без да мисля за реда, събудих хората един след друг, оставяйки психороботите да им помагат при обличането. За да се отърва от въпросите им, направих една свирепо-делова физиономия:

– После ще ви обясня на всички! Сега бегом в кабинета ми.

Това „бегом“ беше неосъществимо, защото те се люшкаха от неовладяност на мускулите си и аз им наредих роботите да ги отнесат. Все със същата, недопускаща въпроси деловитост им направих инжекциите,

заявявайки им, че всичко е наред, че първо трябва да се нахранят хубаво, и ги отпратих да се самообслужват в кухнята. Пръв координаторът се поколеба дали да ми се подчини и настоя поне за елементарни обяснения, но в този миг забръмча визиофонът и на екранчето цъфна Вейо.

– Събуди ли хората? Наред ли е всичко? Можеш ли да ги оставиш сами? Ако можеш, ела по-бързо при мене! Не им давай още никакви обяснения!

Усмихнах се на координатора, вдигайки уж безпомощно рамене:

– Той командува сега. Не се безпокой, не сме узурпатори. След няколко минути ще си поемеш поста... Върви сега да се нахраниш, ама хубаво, защото ще ти трябват сили.

И пак се наложи да преглътна рукналата в устата ми слюнка при неволната представа, че те сега ще идат в кухнята и ще ядат, ядат...

Щурманът седеше зад Гемо и не приличаше на себе си. Искам да кажа: това не беше повече предишният Вейо, това беше командирът на кораба с цялата негова властна и спокойна осанка, овладял и себе си, и всичко около себе си, отхвърлил маската на лекомислен шегаджия. Не ми остави дори време да помисля върху това негово чудесно превръщение.

– Как са хората? Каза ли им нещо за Даал?

– Не.

– Благодаря ти. Седни да си поговорим!

– За какво пък има да ми благодариш? – ядосах се аз на неговото командирство.

– Затова, че си се въздържал да повториш своите идиотски обвинения спрямо тоя най-прекрасен човек, когото някога съм познавал.

– Вейо – озъбих му се. – Аз обичах Даал най-много от всички.

– Добре, добре, да приемем, че си сбъркал от обич към него. Слушай сега, помниш ли как внуши на Даал да гласува против волята си за „мълчанието“? Помниш, разбира се, човек не забравя греховете си. Как може тогава един човек, който няма съпротивителни сили спрямо елементарно внушение, да осъществи такава масова хипноза?

– Той тогава сам се колебаеше, затова! А после... в състояние на... – започнах да се оправдавам аз, но веднага млъкнах в очакване той да ме прекъсне, да не ми даде възможност да задълбоча грешката си с нови глупави разсъждения.

И Вейо продължи нападението си:

– Но поне за собствената си хипноза трябваше да си спомниш, за внушените ни от разстояние видения! Кога е настъпила смъртта?

– Ами... – Трябва да съм бил съвсем оглупял наистина в онова си състояние, защото и за виденията не бях си спомнил.

– Установи ли или не? Слушай, та това е нечувано! Та то е първото, което трябва да се направи при една смърт!

– Вейо, разбери в какво положение се намирах, до това ли ми е било? Кое по-напред, кораба ли, вас ли...

– А до кое ти е било? Веднага да хвърлиш най-чудовищното обвинение към един свой другар? – кипна той. – Бягай да направиш експертизата! А аз ще повикам хората тука.

– Не! – прошепнах импулсивно.

– Какво не?

– Не... не мога! Сега пък съвсем не мога.

– Върви веднага ти казвам, ако искаш цялата тая твоя идиотщина да си остане само между нас. Иначе ще докладвам и ще си направя изводи за твоето морално и умствено състояние!

– Вейо, моля те, не мога! Аз... аз... разбери, аз никога не съм се докосвал до мъртвец!

Той ме изгледа слисано, после лицето му омекна, стана отново добродушно-присмехулното лице на моя Вейо:

– Ех, и ти си ми един лекар!

Така е! Но аз ли съм виновен, че през цялото време на обучението си съм виждал мъртъвци само на холограмни филми? Че съм се учил на хирургия, на аутопсия и вивисекция само върху пластмасови трупове и човечи-автомати? Виновен ли съм аз, че хората от звездолета умираха извън него, умираха обикновено така, че не оставаше и прашичка от тях, или полагаха костите си по чужди планети, за да трасират нашия път със своите гробове, както изобщо е трасиран пътят на човечеството?

– Сега пък аз искам да ти съобщя нещо – рече Вейо, изправяйки се някак тържествено иззад Главния електронен мозък. – Някаква материално тяло е било уловено в защитно-силовото поле и унищожено от лазерите. Да вървим сега при Даал!

Рони пренесе трупа в кабинета ми и го положи в електронния диагностик. Не можех нито да гледам натам, нито да мисля за каквото и да било, дори сензационното съобщение не бях успял още да асимилирам. Експертизата извърши Вейо, питайки ме от време на време кой уред да задейства, кои показатели да отчете. Смъртта бе настъпила по времето, когато всички сме правили опити да се самоубием. Само че благодарение на несъвършенствата на своя психоробот Даал беше успял.

Вейо не ме погледна нито тържествуващо, нито укоризнено, само

сухо съобщи резултата и добави:

– Пренеси го в хладилните помещения. Протокола ще съставим двамата.

Предстоеше ми още една и още по-мъчителна процедура – да извървя заедно с психоробота пътя до корабните подземия. Защото в тая степен на тревога той не можеше да се отдели от мене, извън обсега на инфрачервените си и фотометрични очи. Вървахме бавно и това вече приличаше на малък погребален церемониал. Но в него нямаше нищо тържествено – една безчувствена машина отнасяше нещо, което е било човек, един човек вървеше след нея, станал също безчувствен, защото се напъваше да обхване цялото измерение на своята вина. В ония мигове аз осъзнах, че да обявиш жертвата за убиец е равносилно на убийство – все едно при какви обстоятелства и с какви последици!

В залата на главното управление астронавтите стояха прави зад своите компютри. Координаторът говореше нещо, по-скоро лениво, а не тъжно за... „нашата първа жертва“. Поспрях се в очакване той да обяви съответното паметно мълчание, но то, изглежда, бе вече минало, а седмината мъже просто още не намираха сили да седнат както преди на работните си места. Не усетих никакви погледи върху себе си, докато прекосях залата, и никакво обвинение в мълчанието им. Изглежда, Вейо не бе им докладвал всичко и тежестта на това негово премълчаване смъкна раменете ми надолу като внезапно усилена гравитация. Координаторът каза все така вяло:

– Позволете ми още да изразя благодарност към човека, който със своята съобразителност, хладнокръвие и енергични действия...

Докато разбира, че всъщност изведнъж ме обявяват за герой, стана късно да реагирам. Викът ми „не“ изкънтя само вътре в мене, но това не беше *непоправимо* – при доклада си щях да им кажа какъв герой съм аз! Най-странно бе обаче поведението на Вейо. В очите му, които се опитах да прострелям с убийствения си укор, не срещнах нито присмех, нито съзаклятничество. Те сякаш ми отвърнаха троснато: Така си е, стига си ме занимавал с твоите преживявания. После се обърнаха отново към скалите на предавателно-приемателната система. В тези минути той единствен от нас бе се върнал към служебните си задължения и случилото се сякаш не го интересуваше вече.

Това ме обърка и докладът ми, който по обикновеному предхождаше всички други изказвания, излезе също объркан. Не съм сигурен дали изобщо схванаха в какво се състоеше вината ми, дали почувствуваха цялата гадост на приборзаното ми обвинение към Даал. Навярно бях

удавил всичко в несвързаните си обяснения и контрадоводи против незаслужено присъжданата ми благодарност. В края на краищата тя трябваше да бъде отправена единствено към Рони, който бе преценил, че може да не ме приспива в изокамерата.

– Не се обиждай! – възрази ми координаторът все така лениво. – Нека в случая думата „герой“ да не ти се струва обидна! Аз съм убеден, че не всеки от нас би бил способен в тия трагични минути...

– Но какво толкова съм направил! – ядосах се най-последно. – Я стига сте се превземали! Или си правите някаква съвсем неуместна шега с мен?

Координаторът седна на креслото зад Гемо, направи знак и към нас да седнем. Бе осъзнал, изглежда, тая неуместна тържественост на стоещото прави.

– Докторе, имам пред вид една-единствена твоя постъпка: спирането на кораба, извеждането му в подходяща орбита, поставянето му в готовност. Това спаси честта на нашата експедиция. Ще бъда откровен докрай, защото докрай сме длъжни да осъзнаем и положението, в което изпаднахме. Ако трябваше сега, дори сега, в тая минута, както ти тогава, да решавам дали да върна кораба, или да го оставя да продължи, аз сигурно щях дълго да се колебая. Не мога да кажа и кое решение бих избрал. Защото ония настроения и мисли, които ме накараха да направя опита за самоубийство, са все още в мен. Това убийствено чувство за безсмислието – то е още във всички ни, ако сте откровени, ще го признаете...

Пръв Монида потвърди с едно замислено кимване, потвърдиха го и други. Рекох:

– Мога ли да помоля да прекратим този разговор? Реших така, защото се ядосах, това е! И никакво геройство няма тука, а ако вие още не сте се съвзели, елате тогава да ви бия по една инжекция!

Вейо се хилеше насреща ми и това ме изпълни с чувството, че отново всичко е наред. Ето, и Монида вдига пръст, за да изнесе своя доклад, и ние се превръщаме отново в оная деветопръста... в оная... в осемпръста ръка, която...

– Позволете ми – каза евристикът – да започна с някои елементарни теоретични постановки, поемайки риска да ви отегча. Положението, в което изпаднахме, ни задължава да се върнем към тия първични конструкции на нашето досегашно познание за живота. Знаете, че по време на „мълчанието“ Даал и аз се захем да конструираме един предварителен теоретически модел на тази цивилизация въз основа на досегашните

сведения за нея. Така че гледайте на това като на съобщение, което трябваше да направи Даал...

Той наистина започна с учебникарските постановки в космологията, биологията и онтологията. Каза, че съпоставили получените досега данни за планетата и нейната орбитална станция с всички съществуващи хипотези и най-напред са отхвърлили възможността това да е цивилизация от абиогенен тип. Не че изобщо изключвали тая възможност, а защото проучванията на планетната система говорят, че в нея може да възникне живот от земен тип. Тази част на Галактиката е твърде спокойна, възрастта на слънцето и неговата стабилност, датиращи най-малко от десет милиарда години, са предпоставка за една равномерна и продължителна еволюция. Мислещата материя тук е могла да отиде значително по-напред от човечеството, защото стабилната екосфера на слънцето се е създала близо два милиарда години по-рано от екосферата на нашето Слънце. Би могла! Но очевидно не е. Засега не е констатирано никакво друго взаимоотношение на тукашните мислещи същества с Космоса освен тази загадъчно единствена орбитална станция. Това говори или за деградация, или за прекъсване в развитието, или за едно изобщо по-късно начало. Тук трябвало да се вземе сериозно предвид хипотезата на нашия Крамер за взаимодействието на планетата с нейната прекалено голяма луна като фактор за едно задържане или закъсняване. Бурните приливни движения в кората на населената планета вероятно са стеснили екологичните ниши, където се е зараждал животът, и са обусловили неговите засега неизвестни ни различия. Във всички случаи обаче имаме основание да предполагаме, че той принципно няма да се отличава от този на Земята...

Както е прието за всяко научно съобщение, Монида подкрепяше изложението си с множество цифри, схеми и позовавания на други автори, така че се получи една стройна теоретична конструкция, която ми се видя необорима. Но като стигна до орбиталната станция, цялата му конструкция рухна. Разбира се, пак само в моите примитивно жадни за яснота очи. Той призна, че тук не са стигнали до общо мнение с покойника. Космологът си останал привърженик на тезата, че тази станция е рожба на самата планета, защитна функция на нейната цивилизация или остатък от нейното по-раншно високо развитие, преди тя да деградира или да прекъсне развитието си. Допускал дори, че тя може би е единствен оцелял остатък, че на самата планета няма повече високоразвити мислещи същества. Докато той, Монида, е склонен да приеме, че тя е пришълец от друга слънчева система.

На това място Вейо подхвърли весело:

– Значи, с един куршум две цивилизации? – но не предизвика нито една усмивка.

Лицата на астронавтите си останаха апатични или тъжно замислени.

– Способността им – каза Монида – да постигнат групово внушение с такъв ефект говори за една необикновена духовна енергия. Това, струва ми се, наклонява везните в полза на моето предположение. Но тя потвърждава и сходността им с нашата цивилизация. Значи те познават както средство самоубийството, познават и притежават чувството за безсмислие, което ни внушиха.

Той говореше равно и спокойно, с благия тон на всяка мъдрост, в един момент, когато в мене нарастваше нуждата да предприема нещо, да изтръгна хората от тяхната плашеща ме апатия.

– Съзнанието за безсмислие обаче – каза той – не е късно явление в живота на мислещия вид материя. Затова не бива по него да съдим за равнището на тази цивилизация. То се появява, изглежда, когато екологическата сфера почва да изчерпва своите активиращи моменти, а принципът на еволюцията бива осъзнат като безцелен автоматизъм, чрез който бездушната Вселена формира част от себе си по абсолютно неразбираеми причини. Това чувство има диалектически характер. Веднъж то осъществява двигателни функции, кара ни да търсим нови екологически сфери, за да продължим развитието си. Друг път то ни задържа с осъзнатата невъзможност да бъде преодоляно и в новите сфери, насочва ни да търсим изхода от безсмислието само в себе си. Тоест там, където е най-малко възможно да го намериш, ако си действително мислеща материя. Ето, ние пропътувахме толкова светлинни години, за да търсим другото, другите, и... намираме отново същото, същите...

Тук вече не се съдържах.

– Монида! – викнах му. – Окончателно се убедих, че най-вредното нещо в историята на мислещата материя са нейните мъдреци. Не случайно човек става мъдър, когато остарее, тоест когато е вече негоден...

– Докторе! – прекъсна ме координаторът, но предупреждението му да се държа прилично беше твърде безсилно.

– Какво? – разкрех се аз необуздано. – И на тебе ти е приятно да слушаш разни мъдри обяснения за смисъла на безсмислието, така ли? А пък аз знаеш ли какво ще направя? Ей сега ще заповядам на Рони да ви натика отново в изокамерата, всичките! И ще продължим експедицията двамата с Вейо. Все ще се справим някак си.

Щурманът въздъхна комично:

– Горкият, съвсем се главозамая, след като го обявихме за герой!

Подигравките на моя приятел както обикновено ми действаха отрезвително. Преглътнах беса си, стиснах юмруци, така че, когато посочих към кръговия екран, където трябваше да се намира станалата отново невидима станция, не успях навреме да разтворя длан и засочих по най-смешен начин с юмрук.

– Ония стрелят не само с чувство за безсмислие, стрелят и с напълно смислени ядрени торпили, а ние си седим и пеем оди за безсмислието! Бихте ли ми казали, какво всъщност възнамерявате да правите, мили другари? Та аз не видях някой от вас дори да се позаинтересува от снимките на това тяло, което е изгоряло в защитното поле. Изглежда, наистина мислите само за връщането.

– Разгледахме ги, докторе – обади се космолетният специалист Велидо, явно обиден от думите ми. – Преди да дойдеш. Силата на взрива говори, че е от ядрен тип. Но това не ни задължава да го сметнем за бойно средство. Може да са просто взривени плазмени реактори. Обемът на тялото позволява да се допусне, че в него е могло да има и едно-две живи същества от нашите размери. Значи, те или са дошли да проверят дали сме успели да се самоубием и да завземат кораба ни, или пък са решили да разрушат и него след нашето самоизстребление, не можейки навярно от това разстояние да го анихилират, както направиха със сондите. Но този вариант от наша гледна точка е неразумен, защото представлява доказуема агресия.

– Докторе – рече координаторът и все още беше неузнаваем за мене, – дай ни право на мъничко размисъл и колебание, когато се сблъскаме с толкова непреклонност от тяхна страна. Аз вече ти казах...

– Тихо! – изшътка щурманът и ние чухме предупредителния сигнал на записната апаратура. – Тихо, включвам!

И ние, осемте мъже, стигнали до границата на безсмислието, се вцепенихме в очакване. Магнитната струна на езиковия компютър пред Корел заповтаря с лишения си от човешки модуляции глас:

– Отивате ли си, отивате ли си, отивате ли си...

– Ето, те ви питат! – викнах аз тържествуващо. – Не аз, те! Хайде, отговаряйте им!

– Аз вече ти казах – повтори и координаторът думите си, при които бяха го прекъснали. – Ти вече си предрешил въпроса, а в случая и отговора. Така ли е? – обърна се той към другите и дори не правеше опит да се изтръгне най-последно от своята противна апатия. – Вейо, предай им:

Продължаваме контакта, връщаме се на предишната орбита.

Твърде скоро компютърът на Корел отново заговори сякаш по своя готова програма и аз за миг се изпълних с усещането, че всъщност ние може би разговаряме не с друга цивилизация, а с една фикция, създадена от нашите съвършени мислещи машини.

– Останете на мястото си – каза ни многократно компютърът. – Предлагаме среща на представители.

Би трябвало да избухне тържество, да гръмне ликуването ни – най-после, най-после постигнахме това, за което бяхме дошли! Но вълнението по лицата ни – сигурно и моето е било такова – беше от друг характер. Сигурно и останалите бяха се запитали, както се запитах аз: „Каква е целта на това предложение?“ Защото... какво друго да се запиташ, когато то идва след поредния опит да бъдем унищожени? Не беше ли това някаква уловка, целяща да приспи нашата бдителност, преди следващото нападение? Една жертва дадохме вече, една ужасяващо скъпа жертва, колко още трябваше да дадем, за да се уверим в безсмислието на този контакт?

– Решавайте, другари! – подкани координаторът и този път явно се мъчеше да се мобилизира. – Бавенето на отговора ще означава признак на слабост и разколебаване.

– Нека по-напред ни обяснят своето поведение! – горестно рече Крамер, който беше най-близкият приятел на Даал. – Убиха един от нас, човек убиха!

– Може и ние да сме убили някого от техните – рече Монида със своето отблъскващо безпристрастие на космически Соломон. – В случая и техните, и нашите действия трябва да се тълкуват само като актове на самозащита. Аз приемам предложението.

И силно разтърка с длани увехналите си бузи, сякаш искаше да се разсъни.

– Свърши флиртът! – обяви с пресилена бодрост Вейо. – Навлизаме в стадия на дипломатията! Драги Крамер, главното й качество е да умеш да се правиш на ударен. Известно ли ти е това древно човешко изкуство? На ония явно е познато. Приемаме предложението за среща на представители, дайте предложение за условията! Шефе, правилно ли формулирах отговора?

– Според мен, да – отвърна координаторът и потърси съгласието на другите.

Възражение не срещна, но въодушевление... въодушевление нямаше у никого.

Тежестта на скафандъра

Стадият на флирта, както бе го нарекъл Вейо, ни струваше живота на един от нас – какво ли щеше да ни донесе дипломацията? При твърде демократичния статут на звездолета тя съществуваше, разбира се, в някакви свои си форми, но какво ли знае за нея млад човек като мен, който при това е лекар – професия, най-малко служеща си с приемите на дипломацията? Чувал съм, че била изкуство или наука, или двете заедно, а сега тя ми се представи като една истинска война на нерви, в която нещата само биваха наричани с други имена. И победата, и поражението тук искаха да се скрият под неутралната дума компромис, а страхът като доминиращ над всички фактори съответно на това си избираше от речника най-различни, но все красиви имена от рода на деликатност, коректност, предупредителност, зачитане правата на другия и т.н. Изобщо сблъсках се с едно явление, което беше чуждо на привичните ми отношения с хората, та в последна сметка бях склонен да направя извода, че ако дипломацията е изкуство, то тя е изкуството да удължаваш краткото и да усложняваш простото. А ако е наука, то е науката как непрекъснато да дебнеш другия и да му хвърляш прах в очите дотогава, докато потънете така в облаци „прах“, че престанете изобщо да се виждате и опипом най-после успеете да срещнете ръцете си в някакво облекчително и за двама ви ръкостискане.

Преговорите водеха координаторът, Монида и Корел, но ние естествено почти не се отделяхме от тях, пък и те нямаха никакво желание сами да носят отговорността за изхода им. Водеха се преговори за неща, които засягаха не само нашата експедиция, а може би и съдбата на цялото човечество. Записът на този наш „дипломатически период“ също се намира сред документите на експедицията и ако някой си направи труда да го проучва, сигурно ще открие грешки, ще види нашата неопитност, би ни обвинил навярно и за случилото се след това. Пряк участник във всичко, аз естествено не съм способен да им дам обективна оценка, пък и задачата ми, както вече казах, е друга – да опиша как ние, неколцината земни мъже, преживяхме нещата. А за това, какво е било в действителност, си има съответната безпристрастна и педантична документираност на всяка минута от тези наши месеци, изпълнени с чудовищно напрежение на чувствата и мисълта. Но аз все пак не бих се уплашил да запитам един такъв бъдещ наш критик: А ти, драги мой, какво би направил, като

ти се сервира условието: или война, или еднократна среща на представители, която да завърши с подписването на договор, задължаващ двете цивилизации да избягват какъвто и да било контакт в продължение на сто и петдесет земни години?

По най-примитивните рефлексии на дипломатията ние решихме, че щом другата страна ни предлага преговори, то тя се чувства по-слаба. Те се опитаха да ни унищожат предпазливо, без да оставят следи, за да не се превърне това в предизвикателство към цялото човечество, видяха, че няма друг начин да ни се изплъзнат, и търсят компромис, който би защитил планетата им от нашето нашествие за срок, даващ им вероятно възможност да ни посрещнат след това подготвени. Това предположение ни вдъхна кураж и ние контрирахме:

– Представете доказателства, че сте част от планетата и имате право да говорите от името на нейните обитатели!

Преди да почне този „любезен“ разговор, естествено пак се наложи да се обогатява общият език. Но този път станцията стана по-словоохотлива. Намеренията ѝ да проведе разговора като че ли бяха искрени, или пък зад всичко това се криеше някаква много дълбоко законспирирана клопка.

– Вие също в този момент не можете да говорите от името на цялата ваша цивилизация. Предайте ѝ нашето условие, нека тя ни изпрати отговора! – отвърнаха ни те и ние разбрахме още веднъж, че имаме работа с хитър противник.

Хвърлянето на прах в очите бе започнало още с първите реплики. Те едва ли щяха да се доверят на предлагания от самите тях договор, но след едно такова споразумение ще сме длъжни да си отидем, давайки им все пак някакво време за подготовка! А ние още от началото бяхме им заявили, че желаем само обмяна на информация, и нямахме основание да се отмятаме от нещо, което действително беше закон в нашия кодекс за космическото право.

Чрез „Плутон“ ние се опитахме да разясним на звездолета положението ни, но приехме само едно напомняне че сме длъжни да действуваме според кодекса и, както и преди, да не търсим връзка. Явно, трябваше да смекчим тона си, ако искахме разговорът да продължи с някаква полза. Пък и изкушението да видим най-после ония бе твърде голямо. И така заявихме, че ако получената информация ни удовлетвори, сме готови да поемем съответното договорно задължение, че сме законни представители на нашата цивилизация, натоварени именно с такава мисия, и поискахме те да ни изложат условията. По този начин фактически

подписахме първото си поражение, отказвайки се да научим дали станцията произхожда от планетата, или пък е дошла от другаде.

Въобразявах си, че сме проявили великодушие, а се оказа, че по законите на дипломатията, когато предоставяш на другия да направи предложенията, фактически искаш да го принудиш пръв да се разкрие. Разбира се, те ни отвърнаха със същото: Нека преговорите бъдат напълно равноправни; те ще направят предложенията за част от условията, ние – за другата част. Те ще предложат мястото, ние да предложим броя на представителите, те ще предложат времето, ние пък – начина, по който да се стигне до мястото, и т.н. Анализирайте този ред и ще видите стойността на тяхното пък „великодушие“! От предложенията, които те искаха да направят, ние нямаше да научим нищо, а от нашето предложение за броя на делегацията можеха да съдят за това, колко изобщо сме на кораба, от предложени начин за пристигане на мястото щяха да преценят какви са ни възможностите. Накратко казано, след като употребихме няколко дена за уточняване на понятията, после цяла седмица се замервахме с тия понятия, докато определим само така наречените процедурни въпроси, свързани с воденето на преговорите. Но на края, както се казва на тоя дипломатически език, който и без това винаги нарича нещата със съвсем различни от истинските им имена, добрата воля надделя. Споразумяхме се срещата да стане на планетната луна, мястото да бъде избрано от нас, нашият кораб да се изтегли на същото разстояние от нея, на каквото се намира станцията, представителите да бъдат по двама и да пристигнат в съгласуваното време с други летателни средства.

Щурманът Вейо и планетологът Крамер веднага отлетяха, за да търсят подходящо място, а ние се заехме да приберем всички сонди, които бяхме наредили около станцията като предпазен щит. Това беше едно от предварителните им условия. Другото тяхно ултимативно искане – да им съобщим къде се намира нашата цивилизация – ние отхвърлихме. Познавахме се на забраната да съобщаваме местопроизходението си в такъв стадий на контакт с друга цивилизация. Една малка отстъпка все пак бяхме принудени да направим дори заради собственото си чувство за справедливост, и те се задоволиха с принципното описание на нашата планетна система, с посочване характера, класата и възрастта на нашето Слънце. Разбира се, и тук според законите на дипломатията ние поизлъгахме, а и те, както казваше Вейо, умееха да се правят на ударени или познаваха достатъчно устройството на Галактиката, за да могат от верните данни да съобразят кои са лъжливите и какви биха били

истинските.

Крамер и Вейо прекараха на луната четири дни, макар че ние отдавна имахме доста точни знания за нея. През месеците, докато обсаждахме планетата, двамата няколко пъти слизаха на нейния естествен спътник и нашият планетолог бе съставил не само цял куп топографски, сеизмологически, геоложки и какви ли не карти, но и една твърде убедителна теория за неговия произход. Неговият релеф, съставът на повърхностния слой и лъчевите сондажи доказваха, че той е представлявал някога самостоятелна планета. По неизвестни причини тя е била изгласкана от своята орбита и е попаднала в гравитационната примка на своята значително по-голяма съседка. Това е предизвикало страхотни катаклизми и върху двете. Планетата, превърнала се в луна, загубила своята атмосфера, изсмукана като от гигантска вакуумна помпа, за да остане беззащитна под убийствения дъжд на космическата и слънчевата радиация. Рязкото забавяне на околоосното ѝ въртене и загубването почти изцяло на магнитното поле не са позволили на собствените ѝ гравитационни и центробежни сили да задържат равновесната форма на сфероид. Попаднала под силното въздействие на по-голямата си сестра, тая форма не отговаряла вече на новото околоосно въртене, но понеже кората на бившата планета не е била достатъчно еластична, промяната се изразила в гигантски катастрофи, предизвикали най-напред срутването на всички изпъкнали части в областта на бившия ѝ екватор. Изригналата при тия срутвания лава изпълнила дъната на моретата и океаните, чиято вода е била изчезнала заедно с изсмукването на атмосферата.

В едно от тези морета, сега вече огромна равнина, покрита със застинала лава, двамата определиха мястото за бъдещата среща. Главните им съображения бяха през цялото време то да се намира в рамките на дългия лунен ден и да бъде сеизмологически сравнително спокойно, но луноотръси все пак щеше да има, защото луната беше в период на сближение с планетата. Това щеше да рече, че нашите делегати трябваше да водят преговорите под преките лъчи на тяхното слънце, при една температура на нагриване от 117 до над хиляда градуса и максимално корпускулярно облъчване. Надявахме се да изплашим партньорите си, а те веднага се съгласиха с избраното място, което ни потвърди, че не само познават добре своята луна, но и не се боят от тежките ѝ условия. Вече нямаше съмнение, че щяхме да се срещнем с извънредно високоразвити същества, а това отново противоречеше на хипотезата ни за равнището на планетната цивилизация. Според нас, катастрофалното съединяване на двете планети в планета и луна е забавило появата на органичния

живот. Приливите и отливите на планетата както в океаните, така и в нейните недра под влиянието на прекалено голямата луна в сравнение със земните трябва да са опустошително огромни, което рязко стеснява площите, където може да възникне и се развие висшият организъм. Но ние се отказахме да си блъскаме повече главите с това противоречие, очаквайки то да ни бъде разкрито от самите обитатели на станцията при размяната на определения обем информация.

Предложенията им и въпросите, на които те искаха отговор, бяха напълно логични и като че ли не криеха в себе си зла умисъл. Сигурно бяха стигнали до убеждението, че това е единственият разумен начин да се отърват от нас.

Отначало много ни удиви, а после и развесели намерението им да придадат на срещата състезателен характер. Те искаха двамата представители да демонстрират бързина на движението и способност да носят тежести, а следващият етап, в който трябваше да се обмени информацията, от само себе си придобиваше облика на състезание по умствени качества. Освен това предвиждаха още едно надбягване: със средства за движение по твърда площ, ако притежаваме такива, и с летателните апарати, с които щяхме да пристигнем. Монида, нашият гений, си призна: „Това не мога да проумея! Да предположим, че са толкова уверени в превъзходството си като индивиди над нас, та искат да ни сплашат, но нали все пак това не е сигурно, все пак има един риск? После... не се предвиждат, така да се каже, никакви награди за победившия, никакви условия не свързват с изхода от това състезание. Твърде наивно е при такава съдбоносна среща да се мисли само за голия престиж. Изобщо...“

– Изобщо – обадох се аз – засега те вече ни демонстрираха превъзходството си поне в областта на съобразяването. Те са се сетили преди нас, че в една дипломатическа среща можеш да лъжеш и да заблуждаваш колкото си щеш. А в едно състезание не можеш да излъжеш. Защото то е преди всичко сравняване на определени качества, които позволяват да се съди за общото устройство на съответния организъм, за интелектуалния ръст и така нататък.

– Хубаво! – скара ми се координаторът. – Но защо, докторе, трябва всяко свое съображение да превръщаш в атака срещу нашия евристик? Сега емоциите ни са нужни за друго.

Прав беше, разбира се! Щеше да бъде прав, ако речеше и да ме накаже, загдето изострях напрежението на кораба с моята открита неприязн. Стиснах зъби така, че изскърцаха, и успях да обещая това да не се

повтаря. А координаторът, видимо задоволен от самокритиката ми, добави добродушно:

– Оправи си нервите, иначе няма да предложи ти да отидеш на срещата. Току виж, вместо да се надбягваш, си почнал да се боксираш с колегата си от станцията.

Не можах да се засмея, както другите, защото дъхът ми заседна някъде в трахеята. Само безпомощно и криво се усмихнах. Значи... аз щя да бъда този, който?... Всъщност това бях вече го мислил, бях вече търсил начин да се самопредложа, чувствавайки как израствам в собствени-те си очи – та нали цялата среща лесно би могла да се превърне в някаква клопка, най-малкото ония можеха да ни хипнотизират и отвлекат като заложници! Но, излязло от устата на координатора, предложението мигновено доби за мен друг оттенък: отчитайки риска, той искаше да прати най-малощния от екипажа. Доста усилия положих да не се издам, да намеря спасителния дипломатически отговор:

– Аз не смятам, другари – заявих им, – че съм заслужил честта да бъда първият човек, който ще се срещне с представители на друга цивилизация. Всеки един от вас с десетократно по-голямо право и с по-голям успех би представил земната цивилизация на тази среща-състезание, но моята научна специалност е, която ме определя задължително...

– Знам, знаем – рече координаторът. – Точно затова сме се спрели на теб.

А, значи, в мое отсъствие те бяха решили вече въпроса? Добре, че Зонен ме избави от неудобството да реагирам!

– Да помислим още веднъж! – предложи той. – Защо да рискуваме? Докторът спокойно може да си остане в ракетата, а на срещата да се яви един психоробот, съответно програмиран, разбира се. Те не знаят как изглеждаме.

– А ако и те направят същото? – попита по-скоро себе си Монида. – Вариантите са четири: робот срещу робот, докторът срещу техен робот, техен човек срещу наш робот и... най-достойният, разбира се, човек срещу човек. Трябва да изготвим моделите на четирите варианта, но ще ни е нужно...

– Малко етика! – кипнах аз отново, въбесен от спокойната му разсъдъчност.

– Докторе! Пак ли почваш! – викна координаторът.

– Пак! – озъбих му се аз. – Но този път с основание. Сега не мога да бъда обвинен поне в страх. А ме е страх, защо да крия? Но в мене има и едно човешко честолюбие, което е по-силно. То не позволява никакъв

робот да ме представлява където и да било, каквато и изгода да имам от това. Пък и лъжата ми е достатъчно чужда.

– Тя е чужда на всички ни – рече остро обиденият от избухването ми Зонен. – Но когато ни принуждаваше да се боксираме, ти ни учеше, че всички средства са позволени в тая среща-състезание на цивилизациите. Идеята за лъжата аз от тебе взех!

– Значи, остава само честолубието? – засмя се пресилено координаторът, искайки да ни сдобри. – Но то не е малък проблем. В края на краищата нали това проклето човешко честолубие ни е довело чак тука! Аз предлагам, Мониде, все пак да моделираме само двата варианта: човек срещу човек и докторът срещу техен робот.

Докато Вейо и Крамер търсеха мястото, всички електронни и човешки мозъци на кораба денонощно разработваха тактиката на предстоящата среща. Съгласуваните предварително въпроси, на които трябваше да дадем и да получим отговор, бяха пет и аз ще си позволя да ги цитирам, за да спестя излишните главоблъсканици на ония мои читатели, които нямат възможност да се запознаят с научните отчети на експедицията ни, а са в достатъчна степен любопитни за какво може да се питат една друга две цивилизации, когато за пръв път се срещнат в Космоса. Ето ги въпросите:

1. Основни принципи на устройството и видовете органичен живот на планетата с представяне на нагледни доказателства само за низшите и средните форми на живот.

2. Принципна схема на организма на състезателя и биологичната среда, в която той живее без специални защитни средства.

3. Общи закони на съвместния живот на висшите индивиди.

4. Официална теория за произхода на цивилизацията.

5. Официална представа за бъдещото развитие на цивилизацията и за нейното място в Космоса.

Наблюдателният читател веднага ще забележи, че тези въпроси, колкото и общи да изглеждат на пръв поглед, обхващат всичките биологични, социални и философски страни на съществуването на една цивилизация. Когато ги съгласувахме, и ние, и те се стремяхме упорито да не дадем на противника си да ни излъже, а по този начин изключвахме тази възможност и за себе си. И ето формулировката и редът на въпросите станаха такива, че ако искаш да заблудиш другия, би трябвало да съчиниш с абсолютна убедителност цяла една планета с всичко на нея – от амебата до председателя на планетарния ѝ съвет. А това, както е известно, не е по силите дори на най-гениалния научен фантаст. Още

повече че към всеки един от предварително поставените въпроси двете страни имаха право да зададат на място други пет подвъпроса за уточняване и проверка. А ако единият от партньорите се усъмнеше в отговора и успееше да докаже по логически път неговата лъжливост, автоматически добиваше правото да формулира по друг начин същия основен въпрос с нови пет подвъпроса.

На това място при уточняването им се разви бурна дискусия, защото станцията предлагаше при уличаване в лъжа правото да се прекъсне контактът. Но ние изложихме подозрението си, че те искат да използват такава клауза, за да прекратят преждевременно срещата, и те се примириха с тържественото задължение да бъдат изпълнени всички условия. На края съгласувахме втори, два пъти по-дълъг списък от въпроси, които пък... не биваше да бъдат задавани, защото засягаха безопасността на цивилизациите и техните представители. Така, отказвайки се по принцип от измамата, ние трябваше да решаваме една неразрешима задача – хем да казваме истината, хем да скрием уязвимите места на човечеството, а заедно с това да извлечем от техните отговори всичко онова, което те биха се опитали да скрият.

На първо време аз поне бях освободен от това мъчително занимание. Отговорите на петте основни въпроса щяха да ми бъдат дадени готови, а останалите отговори, на двайсет и петте неизвестни подвъпроса, въпреки че Гемо бе моделирал няколко хиляди техни възможни варианта, се предоставяха на мен. Експедицията – и цялото човечество – трябваше да разчитат само на моята интелигентност. А тая интелигентност никаква я нямаше. Седях в тренажърната, пъшках зад стъклото на шлема, потех се така, че регенераторът не успяваше да изсмуче противната влага, която обливаше кожата ми, и се усещах по-гъп от ботуша на скафандъра си.

В тренажърната зала бе създадена обстановката на мястото, където щеше да се състои срещата – температура, гравитация, радиация, вакуум. На тия параметри издържаха нашите обикновени скафандри, но тъй като не биваше да нося никакви уреди в ръцете си, трябваше да нахлузя най-тежкия изследователски скафандър, с който можеше да се влезе дори в гърлото на вулкан. В неговата специална броня бе вградена цяла лаборатория със съответните снимачни, записващи, предавателно-приемателни и бойни средства. Та с този научен институт на гърба си аз трябваше да се надбягвам, да скачам, да вдигам никакви тежести, а отгоре на всичко да проявявам и интелигентност! Тоест да доказвам пред нечий изпитателни очи превъзходството на човешката раса. Съгласете

се, че това едва ли е в състояние да въодушеви някого!

Осведомените читатели, разбира се, веднага ще ме уличат в тенденциозно преувеличение. Те знаят, че за да облечеш такъв скафандър, предварително те привързват към един механичен скелет, командван от биотоковете на мускулите ти, който те прави десет пъти по-силен, по-бърз и по-сръчен, но аз ги моля въпреки всичко да ми повярват. Първо, за да свикнеш на тоя бионичен скелет, при който така и не можеш да разбереш той ли движи тялото ти, или тялото ти движи него, е потребно също така десет пъти повече тренировъчно време, отколкото имах на разположение. Второ, аз нямаше да слизам в гърлото на неизвестен вулкан – вулканите обикновено си приличат – аз щях да слеза в погледа на едно неизвестно същество. И трето... трето, този скафандър бе пълен не само с оловото на неизвестните двадесет и пет въпроса, които щяха да бъдат изстреляни срещу мен, той бе пълен с още хиляди и хиляди въпроси. Как нямаше да ми се струва стократно по-тежък и неудобен?

Аз по рождение съм умерено тщеславен, но отначало съзнателно си инжектирах бодрост с видения за бъдещата слава. Та нали щях да бъда първият човек, който ще се срещне лице с лице с представител на друга висша цивилизация! Това средство се оказа твърде слабо. Опитах да си впръсна хладнокръвие с разсъждения за отговорността: от моето поведение, от моята интелигентност зависеше как ще се представи човечеството, зависеше може би и това, дали един ден то ще воюва с тази цивилизация, или ще се побратими с нея. Аз щях да донеса нови познания на човечеството, щях... Глупости! Нищо не зависеше от мене. Рони чудесно би свършил същата работа. Аз бях само едно инструментче на колективния ум на нашата експедиция, на звездолета, на цялата Земя. А отговорността беше обща. Опитите ми да си представя някак своя бъдещ партньор на срещата също не успяха да ме развлекат, нито пък ми даваха някаква реална психическа подготовка. Те доведоха само до това, че сънищата ми се изпълниха с най-чудати и опасни зверове, та се наложи да прибягвам до електросън, за да мога да си почивам, защото иначе щях съвсем да оглупея от сънотворните препарати. И така, след като бях готова програмата за биологически и психологически наблюдения, която трябваше лично да изпълня по време на срещата, след като проучих съставения от Гемо списък на възможните подвъпроси, аз съвсем се разплух под смазващата тежест на скафандъра, материализираща по десет часа в денонощие трагизма на тази първа среща.

Чувството за безсмислие ме нападна отново, когато всички други на кораба бяха вече го преодолели. То се втурна при мен в самотата на

тренажерната зала и ме намери гол и беззащитен въпреки специалния скафандър. Този път то не беше индуктирано, не можех да виня друго за него освен собствения си наивитет, който продължаваше да стене мелодраматично: Защо трябва по този начин да се срещаме, защо трябва да се гледаме като смъртни врагове?... Когато бях се нахвърлил с обидни думи върху другарите си заради тяхното разколебаване, когато единствен се зарадвах на предстоящата среща, в мен бе говорило чудесното лекомислие на младостта. Но то не е лекомислието на пакостника, то е лекомислието на ПАТОСА – единствения верен глас на изконното борческо начало у човека. Наречете това начало инстинкт за самоутвърждение, наречете го загадъчен двигател на развитието, наречете го, ако щете, спортен дух, щом пред неговата свободна игра няма никаква задължителна полезна цел – във всички случаи то и само то е, което твори човешките чудеса. И ги твори благодарение на своето вълшебстващо лекомислие. Защото нито геройствата, нито чудесата се творят по предварителен, колективно премислен план, те са плод на „лекомисления патос“ на индивида.

А мен той бе ме напуснал, бе се изпарил във вакуума на тренажерната. Определяха ми уж ролята на герой, но ми предписваха да потисна предварително в себе си всичко, което ражда героизмът. Вместо възторжен аз трябваше да бъда предпазлив, вместо самопожертвователен – хитър, вместо с гръмогласието на патоса трябваше да говоря с мърморенето на скептика. И аз успях, твърде лесно успях, да ме глътнат квазарите, както се изразява моят приятел Вейо! Но съмнителната заслуга за това съвсем не беше моя.

Седях в тренажерната, сред адската ѝ жега, под ослепителната ѝ светлина, мъчех се да тичам, да скачам, да вдигам някакви идиотски тежести или просто стоях и се потях като в парна баня и си виках: „Е, добре, ще се срещнете, а после? Та ние и сега вече знаем, че има друга високоразвита цивилизация, но... е, добре, ще научим и какво точно представлява, да речем, че ще го научим!... Какво от това? Ще идеш, ще го наблюдаваш няколко часа и... и ще си отидеш. Завинаги. За теб поне завинаги! Ще се върнеш пак да гледаш, може би до края на живота си, все тия едни и същи физиономии на звездолета...“ От такава една отправна точка тръгнаха всичките ми мисли в тренажерната и аз се надявах те да ми бъдат простени.

Струва ми се, че те могат да бъдат простени на един млад човек, който се е родил на някакъв си звездолет и не е виждал през трите си десетилетия живот никаква друга живинка, за когото дори самата Земя с

нейното човечество е една не по-малко чужда цивилизация, защото той не знае вече в каква степен на развитие се намира тя и има ли той право да се числи към нея. И ето, изпречил се е пред него един цял свят от живи, мислещи същества! Той е толкова близко, за разлика от Земята, докосваемо близко! Би могъл да се приобщи към него, защото до болка нетърпимо му се иска да излезе от черупката на звездолета и се приобщи към необятността на някакъв свят, но... не му се дава нито правото, нито възможността да се приобщи. Тогава не е ли по-разумно да си отидеш предварително, преди да си го поглеждал? Да си отидеш, без да се обръщаш назад, за да не се превърнеш в солен стълб, както в онова предание от древността на човечеството? – в соления от сълзите на твоето неизцелимо човешко страдание камък!?

Такъв облик имаше за мен този път безсмислието в адския казан на тренажерната, който ме превари и сякаш ме направи друг човек, стопявайки цялата ми предишна войнственост и завоевателското ми самочувствие. И ето, както се казва, настъпи историческият час! Като си го припомням сега, аз виждам най-напред колко много дължа на нашия щурман. За мое щастие именно Вейо бе определен да води космолета, да осигурява безопасността ми и технически да осъществява размяната на информация. Не мога да си представя в какво състояние бих пристигнал на срещата, ако не беше неговото умение да разкрива с поведение и остроумно слово простите съставки на нещата. Не да ги опростява, а именно, разчленявайки ги на простите им съставки, да дава тяхната реалистична картина, обикновено оцветена с непобедимото му чувство за хумор. Когато му доверих страданията си, той неочаквано не ми се присмя, а с подозрителна разпаленост ме увери, че мислел и чувствувал съвсем същото. Не можех да му вярвам, защото той си оставаше вечно зареден със смехотворни глупости, но тогава от несериозната му уста излезе една много странна приказка:

– Виж какво – отвърна ми той. – Има индивидуален героизъм, но има и колективен героизъм. Не си прав да го отричаш. Има го, само че той е доста различен от индивидуалния. Колективният героизъм на човечеството се състои в постоянната му победа над липсата на общия смисъл. За да се приобщи отделният човек към този героизъм, той просто трябва да си гледа работата. В случая нас не ни пращат, за да ставаме герои, праща ни героизмът на човечеството. Нека бъдем малко поскромни и да се задоволим с удовлетворението, което носи чувството за изпълнен дълг!

В космолета ние вече не се върнахме към този разговор. Пък и

Вейо нямаше никак време, защото условието да пристигнем едновременно за срещата изискваше много често да прибягва към сложни и непредвидени маневри, да следи непрекъснато данните от пеленгаторния сигнал на нашите партньори. Аз няхах работа из пътя. Всичко беше стократно репетирано – всяка манипулация, всеки въпрос и всеки отговор с възможните му варианти. Само едно-единствено нещо не бях репетирал; амбицията си да победа в състезанието-демонстрация. Защото няхах такава амбиция, въпреки упражненията по бокс, въпреки моята привързаност към спортния дух. И аз знаех вече на какво се дължи това. То се дължеше на измамата, заложенa в моя скафандър, на хилядите остроумни прибори и приспособления. С тях аз щях да демонстрирам може би превъзходството на човешкия ум и неговата изобретателност, но нямаше да демонстрирам качествата на своето земно тяло. И в часовете на празномислие, припомнил си неочаквано няколко изгледа от планетата, станали тогава причина да ругая другарите си заради сантименталното им размекване, и предвкусвайки чудесната скорост, с която щях да бягам благодарение на механичния скелет по тая неизвестна за мен луна, аз неволно промених веднъж думата „бягам“. Стана ми страшно весело отначало – какво ли би било, ако избягам при ония? Ей тъй, бягайки, да свия към тяхната ракета и да разперя ръце и да им кажа: Ето идвам при вас като брат при своите братя! Приемете ме или... или ме убийте, ако не сте в състояние да ме приемете! Но не ме пускайте да се връщам при ония там! Ужасно са ми омръзнали и координаторът с неговия машинен мозък, и старческите мъдрости на Монида, и всичките тия гении, дето са на звездолета. Искам да живея сред обикновени същества, не сред гении, а на вашата красива планета сигурно има милиони такива чудесни, обикновени същества. Много е тежко да живееш сред гении, които дори не боледуват, а аз съм един обикновен млад лекар. Но съм способен лекар и мога да ви бъда полезен, ще видите, поне на вашите обикновени същества мога да бъда полезен...

Толкова весело ми стана, та чак ме втресе от студ, а термометърът в кабината си показваше своята гениално равна температура. Помъчих се да се съвзема. Съгласете се, че никак не е смешно представителят на човечеството в първата му среща с друга цивилизация изведнъж да стане, ни повече, ни по-малко, дезертър! Застанах зад гърба на шурмана и му рекох с разтреперана челюст:

– Вейо, мислиш ли, че един ден може да настъпи такова време, когато човекът ще има свободата да избира между две-три или повече цивилизации, в които да живее? Като му омръзне едната...

– Я стига си ме занимавал с глупости! – избухна той през рамо.

Здравата го беше стегнал моментът, горкия, та не усети какво се криеше зад невинно зададения ми въпрос! Пък моментът беше такъв, че... вече пристигахме. Пристигахме, а аз все не смогвах да прогоня тия мисли. Знаех, че не съм способен да го направя, и въпреки това разсъждавах за правото си да го направя. Никой не ме е питал, когато е решавал да ме създаде на някакъв си звездолет. На мен пък не ми се живее на звездолет! Живее ми се на една хубава планета със зелени гори и ливади, с реки и морета, с върхове, по които можеш да се катериш и да ядеш, и да дишаш онова, което ти дава природата, а не собствените си изпражнения, обогатени с разни химически гадости. Нима хората на Земята не си избират сами мястото за живеене? Моите астронавти също сами са си избрали звездолета! Защо аз да нямам това право? Имам го и ще взема да го осъществя, напук на всичко!

Разбира се, от време на време лекарят в мене се запитваше тревожно дали от станцията не ми внушават тези мисли, но това изглеждаше съвсем невероятно – би трябвало да знаят целия ми досегашен живот, защото те бяха резултат на този мой живот. И на моята жадна за приключения младост, разбира се.

И ако аз сега занимавам читателите си с тях, то не е от някаква известна суетност, а защото се чувствавам задължен да бъда добросъвестен в изложението си. Някого това мое преживяване може би ще възмути, друго само ще развесели, но така или иначе то е факт, който съм принуден да регистрирам. Тогава аз го приключих с горчивата констатация, че героизмът се съдържа навярно и в това, да не направиш нещо, макар да ти се иска да го направиш, макар да имаш условията да го направиш. Изобщо тъжно нещо е героизмът! А после... после трябваше вече да навличам проклетия скафандър, от който бе започнало всичко.

Брат мой – враг мой

Най-после радарът улови техния космолет, който изскочи иззад лунния хоризонт и мигновено бе запален от неумолимото слънце. Повърхността му явно притежаваше, както се изразяват нашите техници, висока степен на отражателност. Ако екранът не филтрираше изображенията, щяхме да го виждаме само като огнена звезда, а така той приличаше на лъскава метална круша. Гледах го и все повече ми се харесваше – наистина приличаше на сочна, пълна с живот круша сред синьочерното безжизнено пространство.

– Онова тяло, дето изгоря в силовото ни поле, беше капковидно и поне десет пъти по-малко – констатира Вейо. – Интересно, как ли е устроена тая круша? Живота си бих дал да вляза в нея. Добре се движат, сигурно и те са сега на остатъчни скорости! Я виж как работи записът!

Какво да гледам? Работеха си безшумно и безотказно, както им е поръчано, тези наши шпиони: снимат и записват всичко, което могат да докопат с лазерните си, с инфрачервените и радиовълновите пипала. И на мен, разбира се, ми се щеше да вляза в тая круша, колкото се може по-скоро, но без да си давам живота, защото чрез нея щях да го видя по друг начин. За какво ми е иначе да влизам? Плюя аз на Вейовото инженерско любопитство!

– Сядай! Прилуняваме се! – изкомандува ми той.

Смъкнах креслото за полулежачо положение, изтегнах се удобно в него, но направих всичко това с автоматизма на равнодушието от тренировките. Нито напрегнах мускулите си за съпротива, нито се развълнувах – сякаш всеки ден кацах на разни планети и луни, пък ми беше за пръв път! За пръв път кракът ми щеше да стъпи на космическо тяло, а в мене не се появи дори искрица любопитство.

Лежах и гледах крушата на екрана, която също правеше маневри за слизване. После затворих очи, когато ускорението стана много силно. Но можех и да не ги затварям, защото чак толкова силно не беше. Противодействието на спирачните двигатели тресеше клепачите ми и не им даваше покоя, за който скимтеше тялото ми, забиващо се като камък в надуваемото кресло. А когато вибрирането на космолета спря, никак не ми се ставаше.

– Хайде! – рече Вейо странно тихо за настъпилата внезапно тишина, изглежда едва-едва бе го прошушнал. – Хайде, и те кацнаха!

Усмиваше се, а ъглите на устните му трепереха. Беше привел всички наши средства за отбрана на автоматично действие и се зае да ми помогне при обличането. Все така шепнешком, сякаш се бояхме ония отатък да не ни чуят, ние си повторихме един друг в рапортна форма основните моменти на нашия план. В тоя шепот имаше нещо зловещо, което ме накара да настръхна и почти изпразни мозъка ми, напълни го сякаш с космически мрак и студ. Чувствавах се точно така, както когато за пръв път, едва петгодишен, ме изхвърлиха, вързан за дълго въже, от звездолета, за да съм се научел да „ходя“ из Космоса. Не помня тогава какво са ми казали за кураж; сега Вейо ми каза:

– И ако не го победиш оня, хич не се връщай! Няма да те взема на борда.

Помъчих се да му отвърна в същия дух:

– Те пък може да ми се зарадват, ако остана при тях.

Но той не забеляза липсата на шега в думите ми. Херметизирах скафандъра, макар съгласуваното време за подготовката да беше предостатъчно. Вече съвсем не ми се седеше в космолета. Ако не беше забранено да се излиза по-рано, щях веднага да тръгна. Сега не усещаш дори и тежестта на скафандъра, само тежестта на собствената си празнота. Двата психоробота стояха край нас като невъзмутими богове. И друг път ми е хрумвало колко добре са постъпили на времето земните правителства, като са забранили за вечни времена да се влагат човешки чувства в психороботите – та те биха се повреждали от смях над жалката човешка същия! Когато тръгнах към шлюзовата камера, Рони ме последва. Неговата програма бе видоизменена. Щеше да стои при външния вход на камерата, да се подчинява на командите и на двама ни. В тесния коридор ние изчакахме компресорите да изсмучат въздуха и когато тяхното ръмжене утихна, Вейо ме прегърна. Той, разбира се, беше в своя си лек скафандър, но пак се получи една трогателна несръчност. Нищо не каза и ми стана доста неловко. Не бях свикнал на нежности от тоя закоравял присмехульник. Пък и не ми беше до прегръдки сега. Ако някого все пак ми се искаше да прегърна за сбогом, това беше Рони, моя спокоен и могъщ двойник. Влязох в шлюзовата камера и херметичната ѝ врата веднага се затвори зад гърба на Рони. Миг след това с един безшумен взрив се откри изходът. Казвам взрив, защото слънчевата яркост на лунния ден нахлу в камерата с внезапността на бомбена експлозия. Трябва да съм изругал уплашено.

– Какво има? – чух разтревожения глас на Вейо в дясното си ухо.

– Нищо – отвърнах. – Още не бях спуснал светофилтъра.

– Спокойно, спокойно! – рече ми той. Лесно му беше да ми дава съвети. Съвети всеки може да дава, когато си седи на сигурно в кабината, зад всички лазерни оръдия.

Не знам колко съм стоял така, докато най-после прогледнах. А прогледнах, когато изведнъж в същото това ухо гръмна един друг глас – рязък и нетърпящ възражение. Не веднага осъзнах, че е специално инсталираният на борда ни компютър, който щеше да осъществява разговора на срещата.

– Внимание! Излез при нула – бе обявил компютърът и занарежда: – Деветдесет и девет, деветдесет и осем, деветдесет и седем, деветдесет и шест...

Седем секунди вече не смогвах да мръдна от мястото си, сякаш механичният скелет бе се повредил и парализираше крайниците ми.

– Какво чакаш? – обади се и Вейо през броеницата от числа. Сигурно се безпокоеше, виждайки върху екранчето моята странна неподвижност.

Първите ми крачки бяха абсолютно ненужни – по посока на Рони. Опрях ръка на коравите му гърди, защото имах чувството, че ще залитна, и рекох:

– Довиждане, мойто момче!

„Мойто момче“ беше два пъти по-едро от мене и десет пъти по-силно, но не можеше да казва „добър ден“ и „довиждане“. То не познаваше и сантименталността. „Осемдесет и две, осемдесет и едно, осемдесет...“ – забиваше в мозъка ми тоя проклет компютър своите игли-секунди. Сега и оттатък сигурно също някакъв такъв проклетник броеше по същия или по друг начин на някого също така... Изведнъж се уплаших – може би от осъзнаването, че никога не е „също така“, или от неумолимостта на числото седемдесет и три. Вейо крещеше нещо в ухото ми, но аз вече не го чувах, вмъквайки се с гръм и трясък в тясната кабинка на лунния всъдеход. „Гърмът и трясъкът“ си бяха, разбира се, само вътре в мене, защото, известно е, че вакуумът умъртвява всеки звук още преди да се е родил. Включих двигателя така, че машината заподскача, и ревах на застаналия до изхода Рони:

– Дръпни се, ще те сгазя, идиот такъв!

– Спокойно, спокойно, спокойно! – вмъкваше Вейо в ухото ми в интервала между секундите, броени от компютъра.

Изведнъж се засмях и това беше най-чудодейният смях, който някога съм изпитвал. Смеех се над вика си към психоробота, защото дори да исках, аз не можех да го сгазя – неговите самозащитни електронни

рефлекси са по-бързи от най-бързия всъдеход. Много е полезно човек да се засмее над собствената си глупост – ако не ви се е случвало, опитайте! След този смях аз станах хладен, сръчен и равнодушен като шесторкият машинен бог, който стоеше до изхода. Успокоих двигателя, наместих се удобно на седалката, реших, че не е нужно заради стотината метра да затварям капака на кабината, и щом компютърът обяви „нула“, бавно изпълзах навън.

Най-напред видях лунната почва, защото всъдеходът бе наклонил муцуната си надолу, пълзейки по полегатия алуминиев трап, който ни спускаше от височината на шлюзовата камера. Бяха някакви жълточервени, светещи като нажежени, камънаци. После пред очите ми се разстла широка равнина, цялата искряща от разровената каменна жарава. Стори ми се безкрайна и нетърпимо гореща. В мига, когато бях се успокоил, аз се зарекох да не поглеждам нито към „крушата“, нито към своя партньор, докато не видя хубаво всичко около себе си. Вейо гледеше и заради мен, гледеше със стотиците всевиждащи очи на своя пулт в космолета, той щеше да ме пази. Сега аз потърсих най-напред само знака, където трябваше да оставя всъдехода. Открих го бързо – рошава каменна пирамидка, на чийто връх светеше като прожектор някакъв металически предмет. Насочих се нататък и съзрях една голяма колкото пирамидката буболечка, която пълзеше насреща ми. Отклоних поглед почти уплашен, че после вече няма да мога да го отклонявам. Всъдеходът вървеше бавно в нужната посока – можех спокойно да позяпам наоколо. Още можех. Светлината беше болезнено ярка въпреки силните светопилтри на лицевото ми стъкло. Слънцето, двуметров, орфан по краищата диск, стоеше като изрязан в черното небе илюминатор, в който пулсираше огнената сърцевина на Вселената. Звездите около него, незатъмнявани от нищо, сякаш бяха искри от тая сърцевина, изхвъркнали през кратера-слънце. Нямаше лъчи и ослепяващото сияние на лунната повърхност като че ли извираше от самата почва. Имах чувството, че всъдеходът плува върху море от нажежена лава, вкоравила се, кой знае как, без да изстине. Зад хоризонта, назъбен от някакви по-тъмночервени планини, висеше огромният сърп на тайнствената планета, която така и не пожела да приеме гостите си. Приличаше на синкавобяла челюст, готвеща се да захапне отвъдната страна на своята луна. Отразената й светлина стопяваше сенките на предметите или така ги изтъняваше, че едва се забелязваха. Изведнъж нещо блъсна всъдехода и задницата му леко се занесе.

– Трус! – рече Вейо в ухото ми. – Спокойно! Дано да няма по-

силни.

Бях забравил за тия трусове. Луната отиваше към перигея на орбитата си около планетата и сърцето ѝ лупаше, както бе се разлупало мое то сега. Трусът не на шега бе ме изплашил въпреки изчисленията на Крамер, че в този район те нямало да бъдат опасни.

– Видя ли ги? – попита ме Вейо, а гласът му също трепереше.

Какво ли щеше да си помисли, ако му кажех, че още не съм, че още се боях да ги видя, сякаш ми предстоеше да погледна в тяхното слънце без светофилтрите на шлема?

Каменната пирамидка някак изведнъж се изпречи отпреде ми – едва не я съборих. Спрях всъдехода, без да изключвам двигателя. На двайсет метра отвъд, по права линия, стърчеше още една такава пирамидка. Бяха ги вдигнали Вейо и Крамер, закрепвайки отгоре им по една празна бутилка от кислород. Сега вече гледах. С всичките си сетива. „Крушата“ лежеше безжизнена върху лунната жаравна на петстотин метра от пирамидката – червена от отраженията, опекла се сякаш върху жаравата. Беше по-малка от нашия космолет, но това можеше да означава предимство, а не недостатък. Навярно самата ѝ обвивка служеше за антена, защото не се забелязваше нищо по гладката ѝ повърхност – дори отворът, от който бе изскочила „буболечката“, готвеща се сега да спре край своята си пирамидка. Изглежда, бяха го моментално затворили, за разлика от нас.

– Закъде са с тоя бръмбар! – възликува в ухото ми Вейо, като оглупял от страстите си спортен запаялко.

Макар и не специалист, аз също бях оценил вече по външния вид на ходовата част на „буболечката“, че е далеч по-несъвършена от най-стария модел наш луноход. Навярно служеше повече за превоз на материали, отколкото за бързо придвижване. Но превъзходството ни съвсем не ме зарадва. Подразни ме и това, че Вейо нарече машината им „бръмбар“, макар аз да бях я назовал вече „буболечка“. Тя описа един тромав полукръг около пирамидката и застана с тъпата си муцуна към мене. И по нея, както и по „крушата“, не се забелязваха остъклени люкове, само нещо като амбразура отпред. Интересно, как гледаха тия същества около себе си или не познаваха антирадиационните стъкла? Аз не допусках дори хипотетично висши същества от биогенен произход да не притежават органи със същия или подобен устройствен принцип като земните очи. Зрението е единственото сетиво, което свързва пряко организма с Космоса; без него на този организъм никога не би му хрумнало да се стреми да излезе извън планетата си.

– Готов ли си? – запита ме Вейо. – Да не забравиш да включиш апаратурата! Спокойствие, момчето ми, само спокойствие, остави ме мен да се вълнувам, вместо...

– Все така ли ще ми дрънкаш в ушите? – срязах го аз. – Не съм дошъл теб да слушам!

Той се засмя, но гласът му вибрираше. Здравата бе го хванало и него! Разбрах нуждата му да говори, за да отслаби напрежението в себе си, но аз... аз на кого да си го излея? Все пак включих още отсега цялата лаборатория в скафандъра, защото наистина можех после да забравя. За да се позалисам, проверих още веднъж готовността на всъдехода да ме приеме отново и да ме върне в космолета. Всичко си беше наред, но не се разсея глупавото ми предчувствие, че работещият двигател ще засече тъкмо когато ми бъде най-нужен.

– Внимание! Излез при нула – стресна ме отново кошмарният глас на компютъра. – Деветдесет и девет, деветдесет и осем, деветдесет и седем...

Скочих от седалката и ако не се държах за отнетия капак на кабината, щях да изхвъркна навън преди определеното време. Останах така, полуизлязъл, в очакване на „нулата“. Какво ставаше отсреща? Нищо! Буболечката не даваше признаци на живот. При „петдесет и едно“ извадих единия си крак и той тежко увисна над привличащата ме като магнит жарава. Задъхвах се, та леко увеличих кислородния дял във въздушната смес на шлема, макар тя да си беше напълно нормална и напълно достатъчна. Температурата на дясната ми ръка, изложена към слънцето, беше 1493 целзиеви градуса. Когато върнах на мястото ѝ лявата си ръка, върху чиято китка покрай десетина други индикатора се намираше и термометърът, цифровото роторче се завъртя с такава скорост, че за миг изчезна. После замръзна на 178. Това явление естествено ми е познато още от дете и все пак сега то едва не ме изплаши до смърт. Уплахата ми моментално се превърна в убийствена тревога-тъга, както тогава в регенерационния търбух на кораба. Сега си мисля, че тя сигурно се е дължала на цялото онова настроение, с което бях прекарал подготовката си в тренажерната, страдайки като едно мечтателно дете от това, че не е възможно да се срещнем с представителя на другата цивилизация в нашата уютна занималия, да поседнем в удобните кресла, да пийнем по едно питие за наздравица, да се радваме един на друг, да си поговорим разумно и весело, както подобава на единствените умни същества в Космоса. В онзи миг, разбира се, аз не осъзнах така този меланхоличен пристъп. Нито имах време, нито можех да го осъзная, а само потънах в него като

в една мигновена мъка-болка и като в смразяващо предчувствие за нещо непоправимо трагично. И кой знае какво щях да направя, ако компютърът не бе ревнол в ушите ми своята „нула“, която ме изхвърли навън с автоматизма на обучението ми рефлекс.

Закрепих се как да е върху широките ходила на скафандъра и страшно ми се прииска да чуя Вейовото „спокойно, спокойно!“, но проклетникът сега никак не се обаждаше. Нямах как, волю-неволю трябваше най-после да погледна „нататък“. Странно е това, че след като цял живот си очаквал (а в случая твоят живот е адекватен на съзнателния живот на цялото човечество), след като толкова си мечтал да срещнеш своя събрат в Космоса, не само че не бързаеш, но дори се боиш да погледнеш към него. Превих се напред, сякаш някоя остра част от механичния скелет бе се отплеснала, забивайки се в стомаха ми.

– Галактико, майчице тъмна!...

Чух го гръмогласно под станалия безкраен свод на шлема. Може и аз да съм го извикал, но по-вероятно е бил Вейо, защото едва ли съм могъл да изговоря в този миг каквото и да било. Галактико, майчице тъмна, това ли е братът, който си ми родица?

Край отсрещната каменна пирамидка в контраст на оранжевочервения фон на лунната пустиня стоеше едно чернокожо, дребно, четирикрако животно. Предният му край, там, където очаквах да видя глава или подобие на глава, бе изострено удължен и полуизвит като въздебел хобот. Ако имаше опашка, щеше досущ да прилича на земния мравояд, който аз бях виждал, разбира се, само на холограмни филми. Трябва да съм бил жестоко потресен в първия миг. Забравих дори, че това същество досега в нищо не бе ни отстъпвало по разум и способности, та животинският му вид твърде скоро ми върна заедно с неоправданото чувство за превъзходство и спокойствието на изследователя. Тогава именно го оприличих с мравояда.

– Да почакаме! – рече компютърът в ушите ми.

Луната под краката ми се люлееше. После разбрах, че не е било субективно усещане на вълнението ми – после, когато се проснах с всичка сила върху камънаците и нещо ме премяташе и търкаляше като в машинен барабан. Едва не си загубих разсъдък, мислейки се повален от удара на неизвестно оръжие. Опомни ме неистовият крясък на Вейо:

– Дръж се, ще счупиш нещо по скафандъра! Изправи се, ти казвам, чуваш ли!

Претърколих се още веднъж и успях да застана на четири крака като моя космически брат отгатак край несъществуващата вече

пирамидка. Продължавах да се люлея, но вече местех ту крак, ту ръка, за да запазя равновесие. Можях и да съобразя, че от мига на излизането ни компютърът вече не работи по своя програма, а е преминал на директната връзка. Значи това „да почакаме“ беше ми казал моят партньор, предусетил навярно силния трус? Дали затова не бе застанал предварително на четири крака и ей сега щеше да се изправи и да заприлича на човек?

Колко жалки сме в неумъртвимото си желание всяко непознато нещо да ни прилича на нещо познато! Космолета им бях нарекъл круша, лунохода им – буболечка, партньора си – мравояд. А как ли изглеждах в неговите очи? На какво ли ме оприличава пък той? Дали не съм го изплашил с тоя огромен скафандър, чиято форма имаше твърде малко общо с човешкото тяло, освен най-общия силует? Стояхме един срещу друг на четири крака като зверове, дебнехме се и сякаш всеки за себе си изчакваше удобния момент да скочи върху другия. Луната под нас бе спряла да се бунтува, но още потръпваше конвулсивно в своя плач по някогашната си самостоятелност. А в същото време сигурно действуваше и нейното отмъщение към планетата-поробителка. Сега там според изчисленията на Крамер изригваха вулкани, океаните излизаха от бреговете си, а разгневените урагани помитаха всичко пред себе си. Да, навярно не им е леко на тия мравоядчета върху тяхната неспокойна планета! Дали затова не са се затворили в своята станция?

Луната осезаемо се успокояваше, но аз още не се успокоявах. Не знаех колко ще трае това мистично люлеене, няма ли да последват по-силни лунотръси, дали не ще се разцепи почвата под мен и да ме погълне тая червена каменна жарава, макар Крамер грижливо да бе проучвал мястото. И внезапно почувствувах някак съдбата си в четирите лапи на онова същество отсреща.

– Ще има ли нови трусове? – запитах аз плахо.

– По-силни, не – отвърна ми равният глас на компютъра, но илюзията, че говоря пряко с партньора си, ме разтърси с буйна радост; ужасно ми се хареса неговият глас – такъв спокоен, самоуверен и най-важното – дружелюбен!

– Диктувайте вие срещата – казах му.

– Можем да тръгнем.

Аз предпазливо се изправих, възстановявайки загубената координация между мускулите си и механичния скелет. Сред червените пламъци пред погледа ми пълзеше едно черно същество; пълзеше на четирите си крака, идеше право към мен с една дебнеща бавност и въпреки това аз

вече не изпитвах страх от него. Само недоумявах защо още не се изправя, недоумявах и ми беше мъчно, че не иска да заприлича най-после на човек – нали трусовете бяха отминали. Повтарях безгласния си въпрос несъзнателно, докато не се сетих изведнъж да го превърна в опит за хипнотично внушение. В края на краищата човек осъществява свободно телепатична връзка дори с поставени под микроскопа микроорганизми, а виденията, които ни бяха пращали, говореха за възможността и от двустранна връзка. Изкушението да си премеря силите бе огромно, накара ме да забравя дори, че в това си състояние едва ли ще съм способен на резултатна концентрация. Напрегнах се до краен предел и възликувах. На два метра от мене то изведнъж с маймунска ловкост се изправи и разпери предните си крайници.

До тези два метра аз бях вървял със същата скорост, също разперил ръце, но още от самото начало, защото така ми диктуваше нашата програма – да покажа, че не нося нищо. Успял ли бях да го подчиня на волята си, или моят партньор просто бе решил да повтори жеста ми? Въпросът ме отрезви – един нов опит би могъл да провали срещата! Мълчах и чувах само дишането си, чувах го в черепа си, защото шлемът иначе го поглъщаше. Не виждах никакво лице, само една гладка, сивочерна и навярно еластично-плътна материя, подобна на оловна гума, върху която над хоботната част се чернееше някаква по-тъмна, дъговидна цепка. Взрях се внимателно и открих, че това не беше никаква цепка, а лентичка от малко по-различна материя, но също така непроницаема за моите очи. Дали през нея именно не гледаше моят партньор?

Мълчанието ни беше тягостно. Но то не беше онова тягостно заради празнотата си мълчание, когато хората нямат какво да си кажат. В мен то бушуваше с хиляди чувства, а сред тях продължаваше да бъде най-силно желанието ми да проверя действително ли съм осъществил телепатично внушение. И аз все пак се реших да потърся някой прост, невъзбуждащ подозрение начин. Не беше лесно при главозамайващата скорост, с която се мъчех да съобразявам. Не биваше да си служа с нито един от учебникарските способности, опасно бе да му внушавам каквото и да е, противоречащо на неговите обичайни действия. А какви са му обичайните действия, един космос знае! Принуден бях да избира отново онова, което би могло и нищо да не докаже. Сега телепатичната ми заповед, отправена вече с една по-спокойна сила право към лентичката от друга материя над сиво-черния хобот, настояваше моят партньор отново да застане на четирите си крака. Минаха няколко секунди, но той не помръдна. Стоеше все така безмълвен и непроницаем. Сам се отпуснах

полека напред, докато опрях ръкавици в камъните, усилвайки внушението. Партньорът ми си остана непоклатим, а нещо изпука в шлема ми, рече тихо, но достатъчно гневно:

– Не прави глупости!

Чак ушите ми писнаха от напрежението и срама.

– Не прави глупости, ти казвам! Спазвай програмата!

Отдъхнах си – беше Вейо. Неговото собствено съучастващо в срещата напрежение бе уловило телепатичния импулс. А оня отгатык? Дали не се надсмиваше сега над жалките ми усилия да победа волята му? Не, противодействие от негова страна не бях усетил, никакъв контакт не бях усетил! Но как тогава ни прашаха тия чудовища?... Нямах време обаче да си задавам странични въпроси – програмата ни чакаше, пък и млчанието ни трая обезпокоително дълго. Скръстих ръце, старайки се да не закрия някоя от лещите на наблюдателните устройства в скафандъра, и произнесох:

– Представителят на Земята ви поздравява!... – но се запънах, защото репетираната ми отпреди тържественост никаква я нямаше; трябваше по програмата си да изпитвам сега нещо съвсем друго, а аз изпитвах само едно върховно смущение, което едва успя да смотолевя: – Ние идваме с мир и искаме да си отидем с мир, защото така повеляват нашите закони за поведението ни в Космоса. Не се страхувайте от нас!

А според предписанията аз трябваше да се страхувам, трябваше да виждам в него само един смъртен враг, да го изуча основно, да открия всички негови слабости и предимства и едновременно с това непрекъснато да му показвам своето доброжелателство. Може би има хора, способни да изпълнят такава идиотска програма – когато я съставях, аз също си мислех, че не е толкова трудна, но сега тя не беше по силите ми. Не ме биваше за дипломат и толкоз! Добре, че поне скафандърът вършеше безупречно онова, което си въобразявах, че ще мога паралелно с него да върша и аз! Естествено аз поглъщах всяко негово движение, но не бях способен в тия минути да правя каквито и да било съзнателни наблюдения или изводи.

Партньорът ми също прибра предните си крайници към своите тесни и гладки гумени гърди. Не се виждаха по него никакви механизми и устройства, сякаш това бе собствената му гола кожа, а не защитно облекло. После той се наведе така, че опря тези крайници на камъните. Изпълни онова, което преди малко бях искал от него, но го направи по своя воля. Навярно повтаряше моята постъпка, взел я за наша форма на поздрав. А след като се изправи, компютърът каза безизразно в ушите

ми:

– Ние също искаме срещата да премине в мир. Затова настояваме да остане единствена.

Да си призная, в момента и аз не желяех втора. Изобщо нищо вече не желяех! Бях страдал в тренажерната, загдето ми се забраняваше да прегърна своя партньор „в изблик на буйната си радост от тая историческа среща“, но нима може да ти се иска да прегръщаш някакъв мравояд, па макар и такъв, който е способен да стои на задните си крайници и да разговаря? А това, че той вместо поздрав побърза да повтори установеното вече условие, само ме подразни. Общата програма ни позволяваше малко свободен разговор преди състезанието-демонстрация, но... какво ще разговаря човек при това идиотско положение? Да видим там кой по-бързо бяга, чий луноход е по-добър, Вейо и другият, в „крушата“, да си разменят отговорите на въпросите, да се снимаме за спомен и да си вървим! Много ви здраве, като сте такива несговорчиви!

Стоях, поклащайки се леко на краката си – от душевно неудобство, не от друго, – и раздражението ми нарастваше, защото се усещах и като поставен под микроскоп. Естествено тоя „мравояд“ сега ме разглеждаше по същия начин. Дано поне да съм успял да го сплаша с внушителния си скафандър, с него бях значително по-висок! Едва сега се сетих да погледна втори път биоиндикатора върху горния край на лявата си ръкавица. Той жадно улавяше вече онова, което преди бе стояло извън радиуса на действието му – биополето на материя от органичен произход. Е да, не бях се съмнявал, че моят партньор все пак ще е устроен горе-долу като мене в своята най-интимна структура. Откритието обаче дори не ме развълнува, въпреки изключителното си значение. Само ми напомни, че трябва да продължа да бъда учтив.

– Виждам – рекох, – че биологичната ни структура е сходна. Това е достатъчна основа за едно трайно разбирателство между нас.

– Не е възможно разбирателство между цивилизациите в Космоса – отвърна след малко онзи глас, на който в началото бях се толкова зарадвал. Сега той ми се стори жестоко отблъскващ, макар да си беше все същият механичен глас на нашия компютър, оформящ в наши думи приятите като радиовълни от някакво подобно средство в „крушата“ слова на моя партньор.

Едва се съдържах да не изругая и него, и себе си, загдето толкова му се подмазвам, само и само да придам човешки облик на тази единствена среща. Но дълго потискан, гневът ми постепенно премина в резигнация. Нима наистина не е възможно разбирателство? Какво ги е накарало да

стигнат до такова твърдо убеждение? Може би някакъв лош исторически опит? От други срещи?... Казах предпазливо, не да не го обидя, като му противореча, а защото мерех вече всяка своя дума от гледна точка на съдържащата се в нея скрита информация:

– Ние сме стигнали в своето развитие до извода, че всички висши цивилизации в Космоса трябва да си сътрудничат. Само сътрудничеството може да бъде гаранция за тяхното съществуване изобщо. Ако например вие сте застрашени от нещо на тази планета или ако условията на нея спъват развитието ви, ние ще се чувстваме задължени да ви помогнем да усвоите друга, по-подходяща за вас среда. Както със знанията си, така и с всичките си средства за движение из Космоса – заявих аз на края, силно преувеличавайки възможностите на човечеството да пренесе цяла цивилизация на друго място.

– Не се нуждаем от ничия помощ – заяви не по-малко високопарно, както ми се стори, моят партньор, усетил сигурно и намека ми, че ни е известно какво представлява тяхната планета. – Такава взаимопомощ противоречи на законите на природата. Щом една цивилизация не е способна сама да осигури съществуването си, тя трябва да загине.

Имаше нещо много зловещо в този отговор. Не че беше ми непознат – подобни схващания е раждала и Земята, зловещото идеше от пълната неподвижност на моя черен партньор. Дори хоботът му не помръдваше при говоренето, та аз сякаш не разговарях с него, а с някакъв друг, невидим събеседник, който бе се напъхал в шлема ми. Но изведнъж този невидимец добави като въпрос и като че ли със съвсем друг глас, макар това да си беше еднотонната струна на компютъра; макар аз изобщо да не знаех как той говори с мен, може ли изобщо да говори или предава мислите си по някакъв друг начин на тяхната трансформационна апаратура:

– Помощта между отделните същества и между цивилизациите е за вас закон, така ли?

– Да – отвърнах аз бързо. – Ние зачитаме по закон правата на всички живи същества, до най-низшите! Когато те не...

Щях да кажа, „когато те не застрашават с нещо човека“, но това вече правеше твърде относително нашето зачитане на чуждите права, та го преглътнах.

– На всички живи същества? – запита ме неподвижният мравояд и аз пак неволно си въобразих някаква интонация в думите му, този път – на справедливо недоверие и лека надежда. Изобщо много си халюцинирах по време на тая среща!

– На всички! – отвърнах с престорена убедителност, питайки се едновременно дали този хобот не е дихателно устройство, защото изведнъж в мен бе се появило коварното желание да хвана това същество за глупавия му хобот, да го замъкна в космолета и да го разпоря, за да видя какво има в него.

Ако станеше нещо, най-напред за хобота щях да го сграбча, в това бях сигурен – бе ми се сторил най-уязвимото му място. Четирите, почти еднакви на дължина крайници бяха много по-дебели и навярно доста силни. Но силата им щях да разбера после, когато щях да ги сравнявам с моя механичен скелет, направен от най-леката, но и най-твърдата титанова сплав. Сега бях толкова оглупял, че си представях това, „ако стане нещо“, едва ли не като свободна борба, забравяйки защитните средства на скафандъра си и лазерния пистолет, който висеше на кръста ми.

– И този закон не ви е пречел на развитието? – продължи да не вярва партньорът ми.

Ставаше ми досадно – като няма какво интересно да ми каже, поне да го видя как ще тича!

– Той помага на развитието ни – отвърнах му. – Основният кризисен момент в съществуването на нашата цивилизация е бил психическото откъсване от природата. Чрез излизането си в космоса ние отново се сближихме с нея. Това ни убеди, че можем да се развиваме успешно само като зачитаме равновесието в природата и цялото ѝ многообразие.

Очаквах възражение, но гласът в шлема ни предупреди:

– Такъв разговор не се позволява преди демонстрацията. Въпросът е включен в конспекта за обмяна на информация.

Не беше Вейо, той би ми го казал по директната линия, не през компютъра. Значи се обаждаше вторият партньор на срещата, защото тоя, който стоеше неподвижно на два метра от мене, не би се разсърдил, че отговарям на поставения от него самия въпрос. Дали не му се караше сега, както Вейо се караше на мен?

За какво да разговаряме тогава? Ако беше човек, щях да го питам: отгде си, що си, как живееш... а така? Стояхме и се гледахме, и очевидно ни се искаше още нещо да си кажем, да продължим по някакъв начин тия подарени ни извън програмата минути, да ги употребим за нещо по-приятно, а не знаехме как. Нямахме право нито да се приближим повече, нито да се докосваме един друг. Казах: „очевидно и на двама ни се искаше“, но това, разбира се, си беше пак моето човешко въображение, защото черната „кожа“ на хоботестото същество не излъчваше никакви чувства. По нищо не личеше дори, че и то ме гледа, като стои така

насреща ми.

– Е, да започваме тогава – рекох аз с въздишка.

Добре, че умният компютър си вършеше педантично работата – да отбира и превежда на съгласувания език необходимото съдържание на думите ми, иначе кой знае какви недоразумения щяха да произлязат от моите импулсивни и емоционални човешки приказки!

– Как искате да бягаме? – запита ме партньорът ми, завъртайки се с хобота си към определената посока. – На два крайника или на четири?

Тъй като досега не бяхме си давали никакви сведения за нашия вид и устройство, то такъв въпрос не бе възниквал. Имаше си хас да настоява сега да му пълзя на четири крака? За да защитя себе си, трябваше да проявя великодушие:

– Нека всеки бяга по начина, който му е най-привичен и най-бърз!

Целта отстоеше на триста наши метра по линията, разделяща на равни части разстоянието между двата космолета. Обаче лунотръсът бе съборил и тази пирамида, та камъните й приличаха сега на безформена купчина нажежени до червено големи метални късове. Изглеждаха смешно близко за едно надбягване, но пристрастената илюзия идеше от липсата на атмосфера и от яркостта на осветлението. Тристата метра си бяха триста метра – достатъчни, за да се заснеме един хубав филм. Мъчителното бе, че знаех и точно за какво време ще ги измина, защото бионичният скелет си имаше определена скорост. В края на краищата, той не бе създаден за глупави надбягвания, а да осигурява едно сравнително леко придвижване в тежкия скафандър при условията на силна гравитация. Пределната му скорост – 20 км в час – далеч отстъпваше на бързината, която би развил един атлет на пистата за къси разстояния, но пък позволяваше на човешките крака без особена умора да поддържат тази скорост в продължение на много часове. За съжаление това предимство абсолютно се губеше на осеяната с камъни тристаметрова лунна писта. А тясната, лека и гъвкава фигурка на моя съперник направо ме отчайваше.

– Радвижи се малко! – ревна по запалнянковски Вейо в ушите ми. – Клекни няколко пъти!

– Все тая! – махнах аз мислено с ръка. – Не го ли виждаш каква маймуна е?

– Какво стана с нашата теория за предимствата на изправеното положение у човека, докторче? – въздъхна той.

Партньорът ми отново бе застанал на четирите си крайници, отново бе заприличал на мравояд. Но, доколкото си спомням, мравоядът е

доста тромаво животно, а този и когато стоеше изправен, притежаваше същата естественост и лекота в движенията си. За миг биологът в мен се зае да съобразява: Еволюцията им е запазила и двата начина – сигурно заради честите и силни земетресения; на четири крака се пази по-добре равновесие, отколкото на два, не случайно той предугади лунотръсите, навярно имат дори развит инстинкт за тях, както животните на Земята...

Мислех такива неща, защото не ми се искаше да мисля за предстоящото си поражение, и се утешавах, че като почнем да вдигаме и да хвърляме ония големи камъни там, ще види пък аз на какво съм способен! Макар че всъщност не аз, а бионичният ми скелет щеше да ги вдига. Сега вече съжалявах, загдето не отидохме докрай в лъжата си – можехме спокойно да им пуснем Рони. Той щеше да им покаже какво значи скорост на бягане и вдигане на тежести, и рефлексии за движение!

– Готови! – каза компютърът.

Приповдигнах се на пръсти, напрегнах с всички сили мускулите на прасците си и ми се стори, че съм в състояние да полетя. С командата огорчението ми все пак се превърна в нещо като амбиция.

– Дъннн! – отекна мекият сигнал, сякаш призоваваше за нещо приятно, за хубав обед например, а не за прояви на амбиция.

Трябва да съм затворил очи като всеки неопитен бегач, гмуркайки се презглава в разстоянието и скоростта.

– По-бързо! Можеш по-бързо! – крещеше Вейо като луд.

И на мен ми се струваше, че мога, и ми се струваше още, че бягам все по-бързо, но когато прогледнах, срутената пирамидка-финиш си стоеше сякаш на същото място, а край нея се поклащаше един черен хобот и сякаш ми правеше някакви знаци. Безсмислието парализира бионичния ми скелет – едва бях изминал половината разстояние!

– Защо се спряхте? В тези чужди за вас условия вие се движите отлично – каза ми компютърът.

Е, да, трябваше сега да преглътна и едно „потупване по рамото“ от висотата на съкрушителната победа! Изведнъж обаче компютърът каза още нещо. Изрече го много бързо, така че в състоянието, в което се намирах, не го разбрах, но заедно с този кратък звук картата черното същество изчезна от очите ми. Едва когато открих липсата му, чух отново и думите, без да знам дали са били повторени от компютъра, или възпроизведени от моя едва тогава осмислил ги мозък:

– Дайте ми вашата помощ! Идвам при вас! Спасете ме! – гласяха те.

Една сивочерна торпила летеше ниско над земята към металическия розовобял облак на космолета ни, изглеждаше вече съвсем близо до

него. Ръката ми измъкна лазера, когато отново чух:

– Вашата помощ! Спа...

Този път не беше мозъкът ми, беше компютърът и той млъкна насред думата.

– Вейо! – креснах аз, незнаейки какво да правя.

– Всъдехода! – може той да бе го извикал в отговор, може подсъзнанието ми да бе го извикало, но аз не го послушах, правейки глупавата преценка, че докато се върна при всъдехода, докато вляза в него и потегля, ще измине повече време, отколкото ако веднага хукна подир нападателя.

Това беше абсолютно погрешна сметка – до всъдехода имаше стотина метра, двигателят му работеше и все пак именно тази сметка може би ме спаси. Но това съобразих много по-късно. Сега бягах на живот и смърт подир черното същество, усещайки цялата си безпомощност да предотвратя страшното. Лазерът в ръката ми пречеше, не знаех трябва ли да стрелям, боях се, че ако стрелям, не ще го улуча, а ще улуча космолета, сетих се, че Вейо изпада в същото положение да убие пък мене заедно с другия, и отчаянието ми по инстинкт се обърна към моя верен закрилник:

– Рони! – завика то. – Рониии!

Психороботът се появи като бяла мълния в черния отвор на шлюзовата камера, страбчи тичащото насреща му същество с всичките си шест стоманени ръце и отново изчезна в камерата. Полудял ли беше? Нищо не му казах, само бях го повикал по име! Вейо? С какъв ум вкарваше това опасно животно в космолета?

– Вейо!

– Всъдехода! – кресна ми той в отговор. – Бягай! Ще те прикривам.

А компютърът се мъчеше да го заглуши с някакво равно, металическо дърдорене, което изобщо не влизаше в главата ми.

Да, сега трябваше да изтичам за всъдехода, но къде беше тоя проклет всъдеход? А!

Не бях усетил труса и все пак пред очите ми каменната пустиня внезапно се наклони, после бавно и безшумно се разцепи между мене и всъдехода. Образуваха се два страхотно назъбени бряга, без да падне нито една прашичка от тях, без да се срути нито едно камъче, сякаш някой разряза почвата с гигантски ултразвуков скалпел. Залитнах обезумял към космолета, но не направил и пет крачки, той също се разклати и се отдръпна заедно с почвата назад. Една най-малко петдесет метра широка пропаст бе зинала в полудъга между мене и двете машини.

Оставаше ми пътят назад, а той водеше само към... „крушата“. Спрях се, за да усетя с ходилата си има ли още движение на почвата. Не долових нищо и предпазливо запрестъпях към ръба на пропастта. В края на краищата, ако не ме погълнеше луната, Вейо щеше да ме измъкне, прелитайки отсам. Ако она от „крушата“, който сега...

Обърнах се и окончателно се вцепених. Един гигантски черен хобот се извиваше над мен, сякаш искаше да се върже на примка. Зад него всичко беше черно – едно необхватно по размерите си черно туловище, в което аз забих лазерния пистолет и стрелях, стрелях, стрелях, но виждах само тук-там някакви мънички огнени кълбенца, които се пукаха върху нетрепващата черна кожа, по люлеещата се над шлема ми дебела жива примка. Побягнал съм право към пропастта и сигурно съм щял да скоча в нея, ако оттам не бе зинала огнената паст на втори подобен звяр, една паст с десетина реда остри зъби, сред същото необозримо туловище, под също такъв гигантски хобот. Пак съм стрелял, стрелял, стрелял, а главата неумолимо, макар и бавно, сякаш наслаждавайки се на ужаса ми, се приближаваше към мен. Само отделните зъби избухваха с експлозийките на лазерния лъч, но бяха толкова много, толкова непреброимо много бяха тези зъби, които ей сега щяха да ме смелят...

– Рониииии! – крещях аз. – Рониииии! – и вече не можех нищо друго да правя, след като бях изпразнил целия акумулатор на пистолета, освен да крещя и да се мятам по каменната жарава на тая чужда луна, решила, че има право на някакво свое си отмъщение...

Таралеж в скафандъра

Навярно читателите вече са се досетили, че не е имало никакви пропасти и никакви хоботести зверове около мен. Хипнотичният удар, с който „онзи“ или „ония“ се опитаха да ми попречат в спасителното бягство, бе ме заварил психически неподготвен или, по-точно, бе ме заварил напълно подготвен да му се поддам тъкмо в този момент. Страхът, че лунната почва може да се разцепи под краката ми при тия внезапни трусове, си съществуваше в мен през цялото време на срещата, а какво друго би могло да съчини още ужасеното ми подсъзнание освен хоботести чудовища, когато пред очите ми един подобен мъничък звяр бе се понесъл с изумителна скорост към отворения космолет? Добре, че там стоеше нашият верен страж Рони, в чиято шесторъка прегръдка най-после се успокоих.

Вейо нямаше време за обяснения и аз трябваше да си нарисувам картината на случилото се с помощта на психоробота. По нареждане на щурмана той пленил моя партньор, а след това се заел да спасява и мен. Голяма грижа бях им създал с безумната стрелба по виденията около себе си, докато не се свършили зарядите в пистолета ми. Но същинските ни грижи едва сега започваха. Обхванат от хазарта на нашето състезание, Вейо бе действувал импулсивно, без да мисли за последствията. Същност на негово място навярно и аз бих постъпил така – какъв по-сгоден случай да вземем като заложник техния представител, да изучим отблизо тия същества! Но ако това беше просто един хитроумен начин да проникнат сред нас, та да ни завладеят със средства, които не могат да употребят отдалече?

Седях сам с въпросите си, защото Вейо отговаряше на своя партньор от „крушата“. Двата космолета стояха един срещу друг, настръхнали, дебнещи се – два разярени звяра, готови всеки миг да се хвърлят в смъртоносната схватка. По същия начин между тях стояха изоставените луноходи и сякаш си разменяха подобни реплики: Върнете нашия представител! Това е нарушение на споразумението! – Той потърси нашата помощ. По нашите закони сме длъжни да му я дадем. – Не дойде сам. Вие го отвлякохте. – Ние само му помогнахме да влезе при нас. – Ако не го върнете, ще ви унищожим! – Нашите бойни средства също са насочени към вас. Не е известно кои са по-бързи и по-ефикасни...

След размяната на тия „любезности“ настъпи още по-заплашително

мълчание. Вейо държеше пръста си на пусковия механизъм, а аз се потях и под езика и не виждах никакъв изход от кошмарното положение. Изтекоха десетина ужасни минути, докато компютърът отново се обади. Гласът му този път ми прозвуча вразумително:

– Той не е в състояние да разговаря с вас. Не може да ви бъде с нищо полезен.

Вейо, окуражен, премина в настъпление:

– Ако държите на нашето споразумение, ще му предоставите средства да ни съобщи мотивите на своята постъпка. Тогава чак ще преценим дали да го върнем, или не.

Компютърът „помисли“ малко, после отвърна:

– Включваме ви с него.

Но нашият доброволен или лъжлив пленник мълчеше. Вейо запита:

– Какво желаете от нас? Защо дойдохте при нас?

– Искам да ме освободите – отговори той. – Освободете ме и нека довършим програмата на нашата среща!

Означаваше ли това, че можем да се освободим поне от опасенията си за някакъв капан? Вейо ме погледна озадачено, но какво можех да му отвърна? Изтичах в шлюзовата камера. Пазен от Рони, партньорът ми продължаваше да лежи вързан на пода. Не показваше никакви признаци, че води в момента такъв съдбоносен разговор. Изобщо нямаше вид на живо същество, но нали и преди аз не бях забелязал каквото и да е одухотворено движение върху и под черната му гъвкава „кожа“? Хванах предпазливо единия му крайник. Беше наистина като гумен – тежка и твърда гума, която бе проявявала такава светкавична еластичност и бързина. Искаше ми се по същия начин да опипам хобота му, но се отказах. Та ако и мене някой ме хванеше така за носа, па макар и от чист изследователски интерес? Можеше все пак да е наш съюзник!

– Освободете ме! – настояваше в шлема ми с недвусмислена категоричност „нашият съюзник“.

– Вейо – рекох по директния радиотелефон, – имам чувството, че не той говори.

Но шурманът се караше на преводаческия компютър, настояваше да научи мотивите, които са довели техния представител при входа на космолета ни, след като споразумението определя точно пространството на срещата. И аз се реших сам: предпазливо развързах горните крайници на безжизнения си партньор. Сега чак забелязах, че те завършват с една почти кръгла длан, че тази длан е заобиколена като венец от... девет пръста! Скафандърът сякаш заби някакъв оголен проводник в гърба

ми. Съдбата си ли бях видял тогава в огледалото? Погледнах за Рони – стоеше спокоен зад мен, а и девет-пръстите ръце сега изглеждаха безжизнени. Дали Рони не бе го убил, ако е приложил електроудар, за да го усмири, когато го е внасял? Човек той не можеше да убие, но това все пак дребничко същество, чийто организъм не ни е познат? Посегнах да развържа и краката. Ходилата им приличаха досущ на ръцете, само че „дланите“ бяха още по-широки, а деветте пръста – по-дебели и по-къси. И тогава се случи нещо, което в първия момент страшно ме изплаши. Аз развивах съвсем бавно неразкъсваемото синтетично въже, а двете деветопръсти ръце също така бавно се присегнаха към моите, хванаха ги полека, но ги отделиха от въжето твърде красноречиво. Майчице, каква сила се криеше в тия сивочерни ръце! Аз, разбира се, не бях им противопоставил титановите „мускули“ на бионичния скелет и все пак усетих какво би било, ако ръцете на моя партньор се спуснеха към мен с враждебни намерения. Но какво всъщност искаше той? Защо се примиряваше с този наш акт на насилие? Ръцете няколко пъти се прибраха една към друга пред очите ми и аз разбрах значението на тия жестове чак когато познах положението, в което бяха се намидали, преди да ги развържа. Колебливо замотавах отново въжето около тях. Те лежаха покорни и сякаш доволни.

– Вейо – викнах аз в шлема си, – той не иска да бъде освободен!

Вниманието ми така е било погълнато, че не бях възприемал последните разменени реплики между него и компютъра. Но Вейо беше наблюдавал действията ни на екранчето на шлюзовата камера.

– Служите си с измама – заяви той сърдито. – Прекратяваме контакта за един час. Ще ви съобщим нашето решение.

Върнах се при него с чувството, че ще участвувам в най-деликатното и най-съдбоносното съвещание през живота си. На кораба беснееха. Координаторът едва не изпочупи мембраните: „Ясно ли ви е, че сега не можем да ви пуснем на кораба!...“ Ясно ни беше, разбира се, сега вече всичко ни беше ужасяващо ясно. След съприкосновението с организъм от неземеен произход правилникът обявяваше целия ни космолет за заразен. Трябваше да минат много карантинни месеци, за да се приеме, че нищо не застрашава нито нас, нито материалите, от които са построени нашите подвижни космически домове. Дори скафандрите нямахме право да съблечем. Хранителните им запаси скоро щяха да се свършат, после щяхме да избираме по собствено желание или да умрем от глад, или да умрем при отварянето им за ново зареждане, ако в това време проникне вътре неизвестна зараза. Вярно, досега не бяхме регистрирали

никакви микроорганизми, но нима не е възможно да има и такива, които не могат да бъдат уловени от нашите индикатори?

Седяхме с Вейо един срещу друг и мълчаливо се гледахме през стъклата на шлемовете си. Сетих се, че положението му е още по-тежко – неговият лек скафандър не съдържаше друга храна освен подкрепителни течности за около два дена. А ония от кораба, вместо да ни посъветват нещо, само ни се караха. Разбирах, че и те са объркани от неочаквания развой на нещата, но поне да ни окуражеха малко – опасностите ние и сами виждахме. Помълчахме и Вейо най-после направи опит да се усмихне. Много беше жалък тоя опит:

– Сложихме си таралеж в скафандрите, момче – рече той.

Моят приятел е в състояние дори и по този начин да открие едно съдбоносно съвещание.

– Какъв таралеж? – запитах го в недоумение.

С най-сериозно лице, като същински професионален възпитател на деца, той ми разясни някаква древна поговорка, според която израз на най-висша неприятност било да си сложиш таралеж в гащите. Не успя да ме развесели. Въображението ми се занимаваше със значително по-опасни неща и не видях нещо особено в представата си за онова странно бодливо животинче, което познаваме само от учебния екран. По-скоро ме наскърби и без малко да ме тласне отново към всемирната ми болка от времето на тренажерната – значи наистина да срещнеш своя брат в Космоса е като да си сложиш таралеж в скафандъра?

Но древността на поговорката ми припомни възрастта на моя приятел. Старо момче беше щурманът, спокойно можеше да ми бъде баща и аз седях и се надявах той да ме хване за ръчица, да ме изведе най-после от тая безизходна история. Или поне да каже нещо разумно. Вместо това той пак въздъхна:

– Има още една хубава стара поговорка, мойто момче. „Да си сложиш главата в торбата“.

– Аха! – рекох аз, недочакал обяснението й. – Интересна е. Но засега ми се ще да си извадя главата от шлема, а не да я слагам в някаква торба.

Тоя скафандър ужасно притесняваше тялото ми. Допреди малко изобщо не бях го чувствувал на себе си, но в мига, когато осъзнах, че с месеци ще бъда принуден да живея в него, той действително като че ли се напълни с таралежи.

С втората поговорка Вейо искаше да каже, че единственият изход е да продължим да бъдем нападателни, тъй като все едно сме обречени.

Нямах нищо против, но принципът се видоизменя в конкретното действие. Освен това такава изходна позиция озлобява, а на мене още не ми се искаше да се озлобявам. Опитът да бъдем измамени и демонстративно-то желание на беглеца да остане вързан потвърждаваха миролюбивостта на постъпката му, ако това, разбира се, не бе сложно разигран тактически ход, целящ да ни вкара в капана. Но то ми изглеждаше все още малко вероятно. Когато Вейо ме запита за мнението ми, аз си признах какви мисли са ме вълнували в тренажерната. Физиономията му така се удължи, че се побоях да не спуга шлема на скафандъра. И никак не се шегувахте, възкликвайки:

– Майко мила, такива ли изроди безродни отглеждаме на звездолета!

Ужасно ме обиди. Какво си въобразяваше той с неговата Земя! Каква родина ми е тя? Ако сега речех да полетя към нея, да не би да ме посрещне по-различно от тази тук планета? И там ще ме държат на карантинна орбита, колкото си щат, и ще ме третират като неизвестна бактерия, загдето съм имал щастието да се родя на техния звездолет. Издумах ги всички тия неща на моя приятел, а той само клатеше шлема си:

– Космополит, значи, а? В буквалния смисъл на думата!

При това аз бях споделил своите интимни вълнения само за да му посоча, че е възможен и такъв момент в мотивите на моя хоботест колега. Да подчертая още със собствения си пример, че все пак този момент не е достатъчен. Следователно трябваше да се предполага някакъв много силен разрыв между него и себеподобните му. Мислещите същества са се развивали именно в постоянния си бунт против стадния и видов инстинкт. Нима сред нас не избухнаха конфликти при изработването на програмата ни за действие? А случаят с Даал? Тия конфликти не бяха силни, защото ние сме по начало един сплотен екип с предварително приета от всички цел. При тях е обратното – нашата поява за тях е изненадваща, съдбоносна. Тя може да е подкрепила определена тенденция в конфликтното развитие на тяхното общество; нима не ни учудваха противоречията в отношението им към нас? А съществува и простата възможност те да са се разцепили на два непримирими лагера: за и против трайния контакт с нас. И ето, единият лагер праща свой парламентьор, за да постави другия лагер пред свършен факт...

– Виждам, че медицината не е погубила в теб напълно бъдещия писател – рече Вейо, поглеждайки с едно око към екрана, на който се мъдреше, все така затворена в себе си, загадъчната лъскавочервена „круша“.

Тя подигравки с възложената ми задача да опиша нашата

експедиция винаги ме вбесяваха до оглупяване:

– Аз пък допускам тъкмо една такава реплика да е накарала моя партньор да избяга при нас!

Вейо се засмя:

– Това е идея! Я избягай и ти, та да се възстанови равновесието! Иначе не знам как ще се измъкнем от тая каша.

Аз още по-малко виждах изход от „тая каша“, но това, че Вейо можа да се засмее, както си се смееше обикновено, ме ободри. И наистина не биваше заради някакъв беглец, каквито и да са мотивите му, да обявяваме война на цяла цивилизация. Най-лесното, а може би и най-справедливото бе да го върнем незабавно. Но справедливо спрямо кого? Спрямо цялата ли цивилизация? А ако тази единица е представителка на по-добрата част от нея, която именно търси разбирателство с нас? Случайно ли се интересуваше той толкова от нашия принцип на взаимопомощ, случайно ли бе прекъснат разговора ни тъкмо на това място? И после... древната дилема за правото да бъде пожертвувана единицата против нейната воля в интерес на общността – нима ще бъде даден някога окончателният отговор на този въпрос?... И аз се обявих против връщането на нашия доброволен пленник.

Вейо пък не се вълнуваше много-много от нравствената страна на случая – той търсеше само максималната за нас изгода. Удаваше ни се възможност да научим много повече, да научим всичко за тази планета и войнственият шурман не искаше да я изпусне. Но когато часът изтече, още не бяхме стигнали до определено решение. Вейо се обърна отново към преводаческия компютър само с надеждата чрез блъф да получим в продължението на спора достоверен отговор на въпросите, които бяхме си задавали в този мъчителен час.

– Контакт! Земята търси контакт! Войната между цивилизациите ни ще бъде гибелна за вас. От вас зависи да бъде предотвратена. Ще ви върнем представителя, след като узнаем неговите мотиви. Потвърждаваме задължението си да не се намесваме във вашия живот.

Компютърът отвърна спонтанно, че единствената възможност да се предотврати войната била незабавно и безусловно да върнем пленника. Не случайно не сме можели да разговаряме с него. Той не бил представител на тяхната цивилизация, не бил мислещо същество. Пратили го на срещата само за да сравнят физическите му данни с нашите. Направили го още, понеже предполагали, че ние не ще рискуваме да изведем един пълноценен член на нашата експедиция.

Зад техния блъф имаше повече убедителност – нали и ние се

позамислихме дали да не изпратим психоробот на срещата? Но нима и най-висшият робот е в състояние да се противопостави на господаря си? Той можеше да се повреди, да откаже да приема заповедите, да действува самостоятелно при повредена програма, сума бели да направи, но никога не би извършил нещо, което да съдържа каквато и да е целенасочено морална стойност. Машината си е машина дори тогава, когато „полу-дява“. Освен ако тая тяхна жива машина е по-висша от нашите и едновременно с това – по-неразумно конструирана. Но пак се появяваше противоречието с този внезапен и отвън прекъснат интерес към нашия принцип на взаимопомощта? Не, никоя машина нямаше да се уповава на него! Моят хоботест събрат сигурно бе решил просто, че ние все ще намерим начин да го разберем или пък щеше да ни посочи този начин, когато се намери в безопасност. Или пък искаше да ни принуди да се откажем от споразумението за ненамеса?

Вейо им показваше неумолимост:

– Тогава да повторим срещата с истински ваш представител!

Отговориха:

– След като върнете пленника.

Ние:

– Ще го върнем после. Гаранция, че срещата ще се състои.

– Не!...

Вейо държеше пръста си на спусъка за лазерите. Скафандърът искаше да ме смачка, да ме удави в миризливата пот, която не смогваше да поеме и регенерира. Да можех да го хвърля, да можех всичко да захвърля! Колко са били прави ония земни философи, като са съветвали човечеството да отбягва всякакви срещи с други цивилизации! Колко наивни са били мечтите-представи на това добро човечество, поискало да обхване в братска прегръдка целия Космос. Колко неподготвен за тази експедиция се оказах и аз самият, не можейки да преодолеея сантименталността на своята младост!

Станах и усилих притока на студен въздух в кабината. Станиолени-те ветрила на кондиционната решетка се разтрепераха. Но по-безсмислена от тая постъпка едва ли можех да извърша сега – все едно този хлад нямаше да проникне в херметизираните ни скафандри. Вейо дори не забеляза това, чакаше с пръст на спусъка. „Крушата“ мълчеше.

– Готови сме да ви пратим един подобен низш представител като заложник – каза той, недочакал реакцията им.

Бурно възнегодувах – разбира се, нямаше да прати своя психоробот, а Рони!

– Мълчи, че ще изпратя теб! – озъби ми се той.

– Готов съм да отида! – викнах му в пристъп на жертвоготовност. – Ще бъде справедливо. Ние трябва да бъдем справедливи в случая, за да...

– Я млъкни, не разговарям сега с теб!

Оттатък, изглежда, обмислях предложението му, за което и аз не знаех дали е сериозно, или Вейо продължаваше да блъфира.

И го обмислях кошмарно дълго. Преводаческият компютър леко поупукваше, сякаш от същото напрежение в очакване на отговора, та когато в ушите ни се разнесоха първите звуци, ние не веднага познахме гласа на координатора, долетял по директния радиотелефон.

– Внимание! – обяви той. – Внимание! Действайте само по наши указания!

Ха, здрасти! Лесно се дават съвети от четвърт милион километра разстояние! Щях и да изрека възмущението си, загдето едва сега се обаждаха, но координаторът настояваше да потвърдим чистотата на приемането, за да не се допуснели грешки. Вейо му отговаряше педантично и с една готовност да снесе отговорността от себе си, каквато не познавах у него. В първия момент всичко ми се стори нелепо, но после го свързах с мисията на нашия звездолет в Галактиката и разбрах, че всъщност ние и нямаме друг изход. Корабът бе водил свои си преговори със станцията да продължим срещата в нов вариант. Край пирамидките трябваше да излязат сега целите екипажи. Ние щяхме да изслушаме и двамата техни представители, задължавайки се да не вземем никакво становище, да не предприемаме каквото и да било като следствие от това, което ще чуем. После да последва размяна на научната информация и... раздялата – сто и петдесет годишната раздяла!

– Да излязат докторът и Рони! – настояваше координаторът. (Аха, все пак щяхме да си послужим с малко хитрост! Напразно бях изругал първия път.) А това, че станцията явно не можеше да улавя и дешифрира другите ни предавания, направо беше късмет. – На беглеца ще бъде съобщено новото условие. Ако не го приеме, изведете го насила! Така нареченото право на политическо убежище не фигурира в кодекса, понеже противоречи на принципа за ненамеса. Това обаче не сме им съобщили, ние се позовахме на правото на убежище, за да постигнем споразумението. Доколкото разбрахме от разговора, на станцията се намират два вида същества – по-низши и по-висши. Естествено е ние да търсим разбирателството с по-висшите. Но тъй като няма как да разберем кои са висши и кои низши и какви са взаимоотношенията им, поискахме да

чуем двете страни. Това беше нашето условие, но те решително отказаха да изпратят на срещата представител на висшите. Вторият им представител щял да изложи тяхното становище, макар да не принадлежи към висшите. По този начин сме щели да се убедим, че не съществуват противоречия между висшите и низшите, че това било частен случай. Принудени бяхме да се съгласим. Повтарям: Само Земята може да преразгледа въпроса за правото ни на пряко вмешателство в делата на друга цивилизация. Абсолютно ви се забраняват каквито и да било своеволни действия, несвързани с обстоятелствата на самозащита.

Кой знае защо, вместо да ми донесат облекчение, тия думи ме напавиха тъжен. Така тъжен, че усетих мускулите си да отмаляват в металческите гривни на бионичния скелет.

– Хайде, върви! – рече ми Вейо и също ми се стори тъжен.

За него – човека на енергичното действие – самоосъществявал се щастливо в тези минути на смъртна опасност, живял в тия минути със самочувствието на човек, от когото зависи съдбата на две цивилизации, бе още по-естествено да страда от бързия компромис. Махнах му вяло с ръка за довиждане – всичко беше толкова ясно, че нямаше какво повече да си кажем. Постоях задължителните двайсет секунди в дезинфекционния коридор, после влязох в шлюзовата камера. Моят тъмен партньор полулежеше в друга поза, не в тая, в която бях го оставил. Дали бяха му съобщили вече решението, как ли го е приел? На мен то бе донесло тъга, а за него навярно означаваше смърт. Ония, по-висшите, едва ли ще оставят постъпката му безнаказана.

– Рони – запитах вяло, – какво е положението?

– Нормално – отвърна ми психороботът с неговото желязно равнодушие. – Шлюзовата камера стерилна.

По тялото на моя партньор също не бяха зарегистрирани микроорганизми, но това още нищо не означаваше.

– Развържи този човек – заповядах на Рони.

Така казах, защото за Рони той трябваше да бъде човек, макар някои да не го признават за висше същество. Едно остро състрадание се забиваше в гърдите ми и аз не се мъчех да го притъпя с довода, че то може би е несправедливо към другата пък, също така неизвестна ни страна в конфликта. Беше инстинктивното съчувствие на младото ми сърце към бунта. Искаше ми се да му кажа, че съм изцяло на неговата страна, но ми е забранено да му помагам. Защото някакви много големи и много мъдри мозъци са решили, че ние нямаме право да осъществяваме в Космоса повелите на нашите сърца, а само логическите

конструкции на умовете и на мислещите си машини. Искаше ми се много неща да му кажа, но той нямаше да ме чуе и аз нямаше да го чуя. За да се чуем, трябваше да се поставим отново в ръцете на онези, които командухаха и него, и мене пак посредством някакви бездушни машини. Прости ми, приятелю, искаше ми се да му кажа.

– Готови за излизане! – обяви Вейо в шлема ми. – Ако откаже, Рони да го изнесе.

Спуснах светофилтъра пред лицето си и партньорът ми изчезна в настъпилния мрак. Но аз вече не се боях от него. Цялото ми чувствувашо и предчувствувашо съзнание бе погълнато от несправедливостта, която щяхме да извършим. Камерата се отвори и светлината на неговото слънце отново се стовари като възмездие върху ми. Почаках да свикнат очите ми, поемайки въздуха така, че Вейо си изля гнева на мен:

– Стига си въздишал като вдовица! Хайде! Рони да върви след него!

Посочих ослепителния отвор на камерата, който самият приличаше на двуметровото слънце. И през херметичната ръкавица жестът на ръката ми изглеждаше тъжен. Беглецът повдигна леко хобота си. (Странно, нито веднъж вече не бях го оприличил на мравояд!) и бавно изправен, застъпва по наклонения алуминиев трап. Сивочерната му „кожа“ лъсна като полирана под убийствената светлина, но титаничната сила, която бях наблюдавал в това, сякаш направено от оловна гума тяло, бе изчезнала. Едва когато извървя десетина крачки по нажежената от слънцето каменна пустиня пред космолета, то изведнъж някак си се изпъна и в движенията му се появи нещо, което можеше да бъде наречено решителност. Навярно бе прав Вейо, упреквайки ме, че много фантазирам. Съчувствието ми вече бе си съчинило това същество, придавайки му образа на мъченик, тръгнал гордо към своята смърт.

Погледнах към „крушата“ и това ме накара да се измъкна от плена на чувствата си. По права линия, към срутените пирамидки, се движеше второ такова същество. Абсолютната видимост ми позволи да го обхвана мигновено. Не забелязах никаква разлика между него и неговия бунтуващ се събрат. И все пак този тук бе се изправил като че ли в мига, когато също бе го видял. Дали не бе се почувствувал сега в безопасност? Или наистина у него съществува онова, което ние назоваваме гордост?

Извървахме петстотинте метра до пирамидките, без да бързаме, в онова мълчание, царуващо само там, където няма атмосфера. Малките камъчета отхвъркваха изпод тежките ходила на скафандъра ми с мистична безшумност, други се стриваха под тях на червеникава пепел, а

под краката на съществото пред мене всичко оставаше непроменено. Пластичността на тая сивочерна маса като че ли поглъщаше грапавините на терена. Ако е скафандър, помислих си, може да му се завиди за него – приляга му като собствена кожа, но кожа, способна да изтърпи всички жестокости на бездушния Космос!

Докато констатирах това, нашият доброволен пленник, без да се обръща към мен, премина ничието пространство до другата пирамидка и все така спокойно застана редом със своя събрат. Не забелязах нищо, което да издаваше враждебност или установяване на каквато и да било връзка помежду им. Толкова си приличаха, че ако си разменях местата в миг, когато не ги гледам, нямаше да позная вече кой е бившият беглец. Изправих се и аз до своя „партньор“ и въпреки скафандъра като че ли се смалих край него. Рони изглеждаше толкова внушителен с едрия си ръст и шестте си могъщи ръце, че навярно вдъхваше страхотен респект на двамата отвъд демаркационната пирамида.

– Започваме – обяви компютърът в ушите ми. – Да говори този, който потърси нашата помощ!

Беше Вейо, но компютърът предаваше думите му със своя равен и бездушен глас, в който нямаше нито вълнение, нито надежда, нито каквото и да било човешко чувство – беше отвратително идеалният глас на отвратително идеалния съдник.

Големият разум и ние

Дължа отново да припомня на онези свои читатели, които като мен са склонни да робуват на чувствата и въображението си, че както тук, така и навсякъде аз превеждам всичко на нашия човешки език. Ограничените възможности на лингвистичния компютър с неговия опростен машинен словоред, с неумението му да изрази нещо описателно, с пропуските там, където в програмата му липсват нужните думи, са досадно известни. Така онзи странен диспут, на който станахме с Вейо свидетели, всъщност представляваше едно често и мъчително връщане за разяснения и уточнявания на новите понятия и мисли – черна работа, поглъщаща всичките ни сили и цялото ни внимание, която аз съзнателно изпускам от своя разказ. Разбира се, всичко това е регистрирано с фотографска документалност в научните протоколи на експедицията, а тука... тука то само е пречистено, допълнено и дооформено от моето човешко съучастие в него.

– Говори този, който търси вашата помощ – каза компютърът и аз целият се напрегнах.

Преди това беглецът се наведе, както при първата ни среща, и докосна с деветпръстите си ръце камъните пред себе си. Всичко в мене бе се устремило към него. Не, не ме биваше за съдия! А очевидно сега тия двамата щяха да ни призват да бъдем безпристрастни съдии в някакъв съдбовен техен конфликт. Всъщност не би ли постъпила и Земята така, ако ѝ се явеше една друга високоразвита цивилизация? Не затова ли сме пратени да я търсим, та гласно или негласно да разрешим нашия нескончаем спор със себе си и с Вселената?

– На нашата планета живеят умни и добри същества – започна беглецът веднага след като се изправи. – Но те са превърнати в роби от един бог, който е прекъснал тяхното естествено развитие. Вие ни покажете докъде може да стигне една цивилизация, когато се развива свободно. Щом взаимопомощта за вас е закон, вие сте длъжни да освободите планетата...

Бях покъртен, въпреки че въображението ми вече бе нарисувало някакво подобно положение. Та и какво друго да си съчини, когато всички земни приказки и фантастични умопостроения, които са го възпитавали, въздигат човека на най-високия нравствен пиедестал – пиедестала на освободителя! Най-масовите от тях, най-шаблонните, но и най-

въздействащи на детското въображение винаги са ми разказвали как човекът отива на другите планети, как заварва там разни чудати зверове или човекоподобни тирани, как самоотвержено се бие с тях и ги побеждава, за да освободи добрите, попаднали в техния плен. Много трудно е при това възпитание да се запиташ: ами ако няма какво да се освобождава? Или: ако те не искат да бъдат освобождавани? А като са толкова добри и заслужаващи нашето усилие, защо са се оставили изобщо да бъдат поробени? Не значи ли то, че са просто по-некадърни и по-непригодни от поробителите си? Не е ли все едно някой да дойде и да избие човечеството, за да освободи кравите, овцете и кокошките?... Но баща ми беше ми вгълпил някога: „По-силните не винаги са по-добрите, момчето ми, обикновено е дори обратното“ и тази негова истина все още държеше разума и чувствата ми в своето робство.

Докато аз се мъчех да се справя с въображението си, Вейо измъчваше компютъра-преводач с думата „бог“. Дълго трябваше да го измъчва, докато разберем, че назовавайки поробителя на планетата, беглецът има предвид нещо като нашето понятие бог. Сигурно това бяха ония по-висши същества на станцията, които не пожелаха да ни се покажат, господарска раса някаква навярно, но Вейо задаваше въпросите си така безизразно, сякаш ги задаваше Рони до мене.

– Ти си представител на жителите на планетата?

– Не, аз съм служител на бога.

– Така ли изглеждат жителите на планетата?

– Не. Те не могат да живеят извън планетата. Аз съм млад служител на бога. Този до мен е стар служител на бога.

Работата не излезе толкова проста, колкото бе се поискало на въображението ми, захранено някога с примитивните схеми на приказките. Вейо запита:

– Как изглеждат висшите същества на станцията?

– Не знам. Аз нямам право да ги виждам. Нека да ви отговори старият служител на бога.

„Старият служител на бога“ отвърна, без дори да помръдне мравоядския си хобот:

– На този въпрос не съм упълномощен да отговоря.

– А как изглежда богът? – намесих се най-после и аз.

– Само висшите същества общуват с него. Ние не сме в състояние да го виждаме.

Ах тия „висши същества“, да ми паднеше някое от тях!

– Богът какво...

– Стига с глупавите си въпроси! – прекъсна ме Вейо, а сам запита: – Богът на станцията ли се намира, или извън нея?

– На станцията.

– Извън нея.

– Кой кое твърди?

– Аз, младият служител на бога, казах, че той е на станцията.

– Той е ето там! И навсякъде! – каза старият му служител, като посочи най-напред слънцето, а после направи с деветпръстите си ръце кръг около себе си.

Погледнах към изригващата огън паст в черното небе над главите ни и потръпнах. Да, този бог беше твърде реален! Нали и човечеството цели хилядолетия е боготворило своето слънце, докато разбере, че то е повече негов враг, отколкото доброжелател, че то е оня тиранин родител, който не позволява на детето си да излезе извън къщи, заставяйки го да живурка послушно под двестакилометровия въздушен покрив на своя мъничък дом. Старият му служител имаше право – един бог не може да се намира в някаква станция, той е винаги „навсякъде“. Но религиозно невежество ли бе твърдението на младия, или прозрението, че богът съществува само чрез своите служители?

– Жителите на планетата вярват ли в него?

– Вярват – отговори ни единият от двамата; не разбрахме кой, защото не получихме контраотговор. Значи бяха на същото мнение.

– Щом вярват в него, те имат нужда от него – рече Вейо.

Възмутих се, но трябваше да го преглътна – в края на краищата не бяхме тука, за да водим спорове помежду си!

– Той ги принуждава да вярват. Ако те бяха свободни, щяха да го отрекат.

Моят хоботест приятел отново спечели симпатиите ми, а Вейо направо се заяждаше с него:

– Защо ти се наричаш служител на бога, щом го отричаш?

– Ние сме създадени като служители на бога.

– Как така създадени?

– Не знам – отвърнах му. – Ние сме създадени от самия бог, за да му служим.

Нещата съвсем се объркваха. Моят бунтуващ се приятел се отричаше от своя бог, а едновременно с това твърдеше, че бил създаден от него. Но това явно не беше простото въставане на сина против бащата, тук ставаше дума за същината на цяла цивилизация и Вейо – едва сега го разбрах – натам насочваше предпазливо разговора:

– На станцията ли сте създадени, или на планетата?

– На станцията. Повтарям, ние никак не приличаме на жителите на планетата.

Монида щеше май да излезе прав за двете цивилизации.

– Какви са ви отношенията с жителите на планетата?

– Ние управляваме живота на нея. Ние, младите служители, обслужваме само станцията. Старите служители...

– Той притежава знанията на млад служител и не може да ви каже онова, от което се интересувате – прекъсна го старият му колега.

В шлема ми леко изпука, Вейо се обаждаше по директната връзка, изключвайки компютъра.

– Слуша ли внимателно? – запита ме той. – Не ти ли се струва, че това са нещо като киборги? Създадени са на тази малка станция, там има някакви по-висши същества, вероятно техните създатели... виж им само и устройството!

Киборги! Стародавната земна мечта за кибернетичния организъм, за идеалното срастване на природното с машинното, за тая свръхчовешка раса, освободена от биологичните си несъвършенства, способна да живее безпрепятствено и неограничено дълго дори в условията на космоса?! Една мечта колкото стара, толкова и оспорвана! Защото срещу нея се възправяше вледеняващият въпрос, как биха се отнасяли нашите неизмеримо по-съвършени рожби към собствените си родители? Никой не би имал дързостта да даде предварителен отговор на този въпрос. Самите машинни мозъци, с които си служим толкова отдавна, достатъчно често ни изненадваха с решения за действия, чиито мотиви понякога и за месеци не успяхме да разгадаем. Спасяваше ни само това, че благодарно бяхме ограничили възможностите на тия мозъци да изпълняват решенията си без съгласието на човека. Да, твърде скоро бе настъпило времето, когато човекът се е видял принуден да издаде строги закони в роботехниката. Но един създаден вече кибернетичен организъм, един киборг, дори от най-примитивен тип, моментално би се изплъзнал от човешката власт, защото той ще бъде нещо повече от всяка машина и нещо повече от всеки човек. Наистина представата, че едно такова същество би било способно да осъществява решенията си със същата електронна бързина, с която ги взема, е в състояние да превърне в бял ужас всичките ни розови мечти по него! Моят млад партньор нагледно го доказваше, ако предположението на Вейо излезеше вярно. Но тогава – чия страна трябваше да вземем сега? На изкуствените или на естествените биоконструкции? На умната нравствена и духовна рожба на една висша

цивилизация, превърнала се вече в нещо самостоятелно? Или на ония неизвестни ни още планетни същества, които сигурно не надвишават кой знае колко животинския стадий, щом приемат още властта на някакъв бог?

Ето че отново опряхме до древния, но незагубил и на Земята още своята острота проблем, който инстинктивно противопоставяше природното на създаденото от човека! Но този път – откъм обратната му страна. Една изкуствено създадена биологично-кибернетична система внезапно заемаше страната на природното, което стои далеч, далеч пониско от него. А ние пак трябваше да решаваме кой има право – верният на себе си киборг или киборгът, решил внезапно, кой знае по какви причини, да се отрече от собствения си смисъл? Възможно ли бе изобщо това? А как ще вземем каквото и да е решение, преди да сме научили становището на техните пък създатели? Но нали е напълно мислимо тия по-висши същества съвсем да не са по-висши от своите създания? Даже тъкмо така би трябвало да бъде, както закономерно би се случило и с проектираните на Земята киборги. Защото киборгите автоматично се превръщат в една друга, самостоятелна цивилизация. Тогава?

Забележката на Вейо отприщи в мен толкова въпроси, че той загуби търпение да чака реакцията ми и отново се превключи в компютъра. Рече дипломатично:

– Щом си стар служител, сигурно ще знаеш повече, но нека после чуем твоите знания. Сега не се намесвай. Сега от него искаме да чуем по какъв начин богът принуждава планетните жители да вярват в него.

– Той периодически кара планините да се тресат и да изригват, а водите да излизат от бреговете си и да поглъщат труда и жилищата на населението. Праща им страшни зверове, убива непокорните жители...

– Не е такава истината – прекъсна го пак старият служител, но възмущението не пролича нито във външния му вид, нито в машинната интонация на компютъра. – Младият служител е неточен. През цялото друго време богът им изпраща щастие...

Тук поставям с лека ръка думата „щастие“, както бързо и лекомислено си се употребява и от човека, а тогава ни бяха потребни повече от двадесет минути, докато разберем, че старият киборг има пред вид същото неясно като представа нещо, което ние назоваваме щастие. След този колкото напрегат, толкова и безплоден труд Вейо призова сърдито:

– Не го прекъсвай, ти казах! После ще ни кажеш ти своята истина. Какво получават станцията и богът от планетата и нейните жители?

Каква изгода имат, за да ги държат в робство?

Дълго не получихме отговор, макар Вейо да повтори и потрети въпроса си. Имах чувството, че старият киборг сега злорадствува, и се безпокоях за младия, който ми ставаше все по-близък; ядосвах се над провокационния въпрос на шурмана.

– Нищо – проговори най-после той. – Нищо. Аз поне не знам. Аз живея със съзнанието, че ние служим на жителите на планетата.

– Тогава какво искаш от нас?

– Да завземете станцията. Да унищожите бога, за да се върнат жителите към своето естествено развитие. Те се нуждаят от свобода.

– Какво е свобода? – продължи Вейо да го провокира.

– Жителите на планетата се нуждаят от възможността да осъществяват волята и желанията си.

– Много ли служители на бога мислят като тебе?

– Не – отвърна веднага той; изглежда, не умееше да лъже също като нашите психороботи, или пък смяташе, че не бива да ни лъже, но бързо добави: – Слезте на планетата и ще се убедите, че казвам истината.

– Кое ти дава основание да мислиш, че истината е на твоя страна, щом тя има толкова малко застъпници?

– Вашето идване при нас – гласеше категоричният отговор. – Вие съществувате извън бога, значи, той не е навсякъде. Той се опита да ви унищожи и не успя, значи, не е всесилен. Това ме накара да видя истината.

Без малко щях да изръкопляскам, но Вейо побърза да каже:

– Всеки бог е всесилен за ония, които вярват в него; докато вярват, той им е нужен. Всеки сам се освобождава от ненужния му бог. Това е закон на развитието. Да говори другият!

– Вейо! – изкрещях му, без да съм превключил на директната връзка, така че и онези отгатък ме чува. – Нямах право да даваш оценки! Това е вземане на страна...

– Ти не вземаш ли страна? – отвърна ми той също така рязко, но бързо съобрази и рече през компютъра: – Моля за няколко минути пауза. – Изключи го и вече свободно се нахвърли върху ми: – Ти още отначало застана на страната на единия, преди да си изслушал другия. Не виждаш ли колко са му халтави позициите? Това, че неговата истина съвпада с някои наши разбирания, не означава, че тя е вярна за планетната цивилизация, която не познаваме. Ти сигурен ли си, че тия наши разбирания не са относителни?

Аз се канех вече да заругая, когато съзрях дясната си ръка да се

вдига в заканителен жест към космолета ни. Това ме сепна. Дано само оня стар хитрец не бе се досетил, че не Рони разговаря с тях! Рекох възмутително:

– Слушай, Вейо, та картината е вече доста ясна! Една върхушка или някакви „висши същества“ държат в плен цялата планета. Съответната йерархия на култа – бог, висшите му жреци, стари и млади служители... Богът им е примитивен до немай къде, доказват го със земетръсите и с наводненията. Значи, населението на планетата е твърде назад в развитието си, щом са му създали такава примитивна религия. На мен, да си призная, то вече не ми е интересно. По-интересни са ми тия двамата и особено техните господари. Затова дай да ги принудим да ни се покажат!

– Хайде да оставим ентузиазма си за после – не можа да не ме уязви моят приятел. – Имаш ли да ми кажеш още нещо, преди да дам думата на другия? Аз от своя страна бих те помолил да внимаваш с въпросите си и да не забравяш директната линия.

Вдигнах обидено рамене, но това никоой не забеляза, защото скафандърът ми не помръдна. „Старият служител на бога“ вече се навеждаше в отговор на Вейовата покана. Поклонът му бе оправен към Рони, на там засочи после и хоботът му.

– Аз се радвам – започна той, – че нашият могъщ гост от планетата Земя мисли правилно, мисли както подобава на едно висше същество, а не като нашите по-низши събратя...

– Честито! – засмя се Вейо по директната връзка.

Не съм лишен от чувство за хумор, но след като Вейо вече бе ме обидил, това не успя да ме развесели. Рони посрещна комплимента с невъзмутимостта на древноиндийски идол. Една дума да му кажех обаче и шестте ръце щяха да смачкат гумените кокали на тоя надменен стар богослужител. Страшно ми се прииска да изрека тая дума.

– Упълномощен съм да кажа цялата истина. Аз ще ви говоря с езика на Големия разум – продължи старият богослужител, но аз естествено вече не му вярвах; щеше да ни говори с езика на своя бог, макар че така бяхме установили в речника на компютъра названието на науката. – Моят млад събрат не може да говори на тоя език, защото не притежава нужните знания. Затова той си позволи и да произнесе тук две големи неистини. Първо, ние сме отнели на жителите на планетата една-единствена свобода, свободата да осъществяват насилие...

– Спрямо кого? – вметна Вейо, а все още обиденото ми съзнание улови нотка на приятелско благоразположение в бездушния тембър на

компютъра. Та не забеляза ли Вейо, че той се изгърва, че той не каза „бог е отнел...“, а „ние сме отнели“?

– Да осъществяват насилие спрямо себе си и спрямо природата – отвърна старият богослужител. – И, второ, ние самите не можем да си служим с насилието. Бог не си служи с него, не е дал това право и на нас. Не е вярно, че той се е опитвал да ви унищожи.

– Нашите впечатления са други – рекох аз с цялата язвителност, на която съм способен.

– Аз говоря истината. Бог само ви показва истинския образ на насилието, което лежи в самите вас, като във всички живи същества; то е ужасно и винаги безсмислено в своята жестокост. Това той прави от време на време и при жителите на планетата... Образът на насилието, заложен в тях от самата природа, и образът на безсмислието, това са единствените наши средства да поддържаме реда на планетата. Ние сме създадени, за да служим на тази планета, да поддържаме нейния живот, да ѝ осигуряваме щастие. Ние нямаме личен живот, а този млад служител се показва недостоеен за мисията си. Вие видяхте, че той се стреми да прояви себе си, че търси осъществяване на някаква своя си истина, която да донесе само на него някакво друго щастие. На това ние нямаме право. Нашето щастие е щастието на планетата...

Страшно високопарни ми се сториха думите му и неприязънта ми към него се засилваше – знаем ги тия стоманени, самоотrekli се уж служители на култове и религии, неведнъж човечеството е пшкало под ярема на тяхното безогледно, фанатично „безкористие“! Но изведнъж той заговори по съвсем друг начин и ме обърка. Сякаш не говореше някакъв богослужител, колкото и просветен да е, дори думата „бог“ вече не спомена.

– Големият разум е установил, че средно погледнато Вселената е една и съща във всички точки и всички свои посоки. Той твърди още, че еднообразието е основен принцип за неживата природа – започна старият киборг втората част на своята дълга реч. – Големият разум познава и други цивилизации, той е обобщил опита на много цивилизации. Всички те си приличат в общия принцип, защото тази част на Вселената е загубила отдавна своята продуктивност. Тя само развива и натрупва онава, което е създадено. За да го погуби в определен момент, без да създава нещо принципно ново на негово място. Големият разум е открил причините за развитието и гибелта на цивилизациите. Вие също навярно ги познавате, щом сте се доближили до истината за ненамеса в развитието им. Но чрез нас може би ще стигнете до цялата истина. Ето как

изглеждат тези причини! Имаме определена винаги затворена природна среда, в която се заражда и развива животът – (Земните учени я наричаха екологическа ниша или сфера!) – Когато един органичен вид пренасели и поради това изчерпи подхранващите го запаси на своята сфера, той е обречен на гибел. Но органичните видове са много и те водят борбата не сами помежду си, а и вътре в себе си. В тая борба те се изстребват взаимно и взаимно се нагаждат, докато се получи онзи вид, който е годен да продължи развитието си. – (Земните учени наричаха това нагаждане „конвергенция“) – Развитието върви винаги по една стесняваща се към върха спирала, но върховете на две спирали са несъвместими един с друг, защото са съперници в своята природна среда. За това борбата и нагаждането продължават. Така е не само при низшите същества, така е и при висшите цивилизации. Но докато при низшите организми движещият механизъм на развитието търси най-приспособения към затворената природна среда вид, при мислещите същества този механизъм ражда стремеж към независимост, към откъсване от средата, в която са се родили. Но на върха на спиралата ги очаква гибел, защото откъсването е невъзможно. Влязат ли две цивилизации във връзка помежду си, те веднага стават съперници в екологическата сфера и или ще се унищожат една друга, или по принципа на конвергенцията ще се превърнат отново в един само вид, който пак ще поеме пътя към върха на своята спирала, където пак го очаква гибелта. Големият разум твърди, че този биологичен двигател на развитието по спиралата е остатък от някогашното състояние на Вселената. Някога той е бил част от нейния продуктивен механизъм, изпълнявайки определени регулиращи задачи. Но след като тя е загубила творческите си способности, той е замръзнал в своя механичен кръговрат. Останал сам, без уравновесяващото противодействие на някогашните творчески двигатели, сега той предизвиква само намаляване на разнообразието и води към унищожение онова, което природата вече е създала. Тая обезсмислила се и вече пагубна роля на еволюционния двигател обаче не може да бъде осъзната от никоя цивилизация като цяло, защото цивилизацията си остава подчинена на природата. Осъзнават го само служителите на Големия разум. Ето защо те искат да предотвратят или поне да отложат гибелта на тази планетна цивилизация. Това те правят, като задържат процеса на откъсване от природната зависимост, като потискат този рудиментарен двигател на еволюцията, като поощряват развитието на вътрешните нравствени сили, за да могат те да противостоят на сляпата жестокост на природния антисмисъл...

Стана ми страшно от могъществото на логиката му и аз го

прекъснах с остатъците от предишната си озлобеност:

– Говори по-конкретно, изводите ние сами ще си направим!

Ето че най-после се обади и Вейо, който иначе не умееше да мълчи толкова дълго. Обади се по директната връзка:

– Какво ще кажеш, мой по-низш брате? Кому да вярваме сега?

Какво можех да му отговоря? Всичко в мен въставаше против такова смесване на действителни научни истини с религиозно-нравствени конструкции. Събирах трескаво някакви противодоводи, търсейки аналогии в историята на човечеството. Спомнях си бегло древните проповеди за ненасилие, за мистично сливане с природата. Спомнях си откъслечи от научни дискусии, ровех се в онова, което бях заучил като последно познание за произхода и структурата на психиката. Но в тая трескавост всичко това продължаваше да се оформя пак като въпроси, а не като ясна контрапозиция. Глупав си бях и толкоз, млад и глупав, и незнаещ! Защо аз трябваше да дойда тук, защо не пратиха Монида?

Реех поглед над запалената в червено каменна пустиня, по която някога, преди катастрофическото ѝ сближение с планетата, навярно е цъфтял живот, и чувствавах, че едва ли има по-подходящ декор за природното безсмислие или еволюционния антисмисъл, както бе го нарекъл „оня“, по-убедително доказателство за действието на античовешките, антинравствени сили. А няма, няма изход от това извечно противоречие. Наистина като че ли само зависимостта е способна да премахва безсмислието. Защото тогава поставяш смисъла над себе си и извън себе си. Оня търсен смисъл, който така и не можеш да намериш в себе си. Глупости! Ето че още малко и сам ще стигнеш до религията! Дяволски подло нещо е това религията! Клечи край теб и те дебне, непрекъснато, неотстъпно... почувствуваш ли се минутка слаб, объркаш ли се за минутка и... хоп, скача в душата ти. Странното тук е, че тия „висши същества“ и техните изумителни киборги са стигнали до нея тъкмо от обратната посока. Подреждайки своите научни знания, конструирайки своята космогония, стигат до твърдия извод за нейната необходимост. Това пък как се е случило? И защо? Защо, защо! – можеш ли да отговориш защо една цивилизация е стигнала тъкмо до този или онзи вид религия, без да познаваш в подробности целия ѝ път на развитие? Важното е, че и тук факторът на зависимост се олицетворява в едно божество. Един бог, който обаче праща като най-тежко наказание не в ада с дяволите и казаните, както е било някога на Земята, защото в това все пак се съдържа простият смисъл на телесното страдание, а... в казана на осъзнатото безсмислие. Дяволски хитро намерено! И остроумно! Очевидно

такава религия не може да бъде рожба на едно низше познание. Явно тя е съчинена от твърде могъщ разум, но за какво? Като средство за самоосъществяване е негодна, нима само като средство за потискане на тия бедни планетни жители? Интересно е как го постигат, как успяват да внушат на планетата своя научно конструиран бог?

През това време старият му служител разказваше вече по-конкретно, подчинявайки се на грубата ми заповед. Екологическата сфера на тази планета била особено, тясна по чисто природни причини. Близостта на луната предизвиквала постоянно движение в кората на планетата, оставяла твърде малко годна за живеене площ... (Аха, а къде се дяна богът, който праща земетресението и наводненията, стари хитрецо?) Екологическата сфера щяла да се изчерпи много бързо поради пренаселването. Когато започнала намесата на Големия разум...

– А бог? – вметнах аз.

– Бог е Големият разум – отвърна ми той мимоходом и аз бях готов да се закълна, че в този миг той ми е намигнал.

Когато започнала намесата на Големия разум, на планетата бушувала естествената за природната еволюция антинравствена вътрешновидова борба, чиято сляпа цел е създаването само на един вид. Кръвопролитни сражения, грабежи, насилия, разрушаване на създаденото, глад. Ние – каза той, – ние, служителите на Големия разум, бързо и резултатно съкратихме процеса на конвергенцията. Ние ги принудихме към единно общество, с единна вяра, дадохме на населението храна чрез справедливо разпределение на природните ресурси, дадохме му мир и спокойствие...

– Вземайки му свободата – вметна Вейо така, че аз престанах да му се сърдя.

– Отнемайки свободата на действие на сляпата еволюция, водеща цивилизацията към гибел.

– А бог? – вметнах и аз, както одева.

– Бог – това са нравствените сили. Техният двигател и тяхната самоцел. Богът е още търсеното единство между живото и неживото в природата, той е още липсващият смисъл на Вселената.

Умен беше той черен дявол! По-оправдателно и същевременно по-антирелигиозно определение на религията едва ли можеше да се даде. Но изумителното бе, че този колосален ум сам бе решил да открие и постави граници за себе си. Или може би те и нему са поставени, за да бъде все пак държан в подчинение? И аз сега се запитах напълно закономерно: Ако това са киборги, то киборгите действително ли са

мислещи същества, или са неспособни да отидат отвъд дадените им знания и определеното им поведение? Но тогава ще бъдат роботи, а не киборги. Защото да бъдеш мислещ, не означава само да стигаш до верни умозаклучения. То предполага и способността в даден момент да отречеш достигнатото знание, да се хвърлиш презглава пряко повелите на разума в новото незнание, за да търсиш там нещо друго. Земните диктатори и свещеници винаги са били умни и красноречиви като този киборг, земните гении винаги са били безумци.

– Служим си още със силите на страха – отговаряше старият киборг сега на въпроса на Вейо как стимулират развитието на нравствените двигатели. – Страхът от нейните тайни е единствената бариера пред неразумния стремеж към откъсване от природата. От време на време, когато у населението се натрупа критичен заряд еволюционна енергия, след което тя се превръща в разрушителна, ние я отслабваме чрез разреждането ѝ. Големият разум отдавна е открил в зародиша на високоразвитите организми фактора на злото. Наречен е така, защото той диктува инстинктите на конвергенцията във вътрешновидовата и междувидовата борба у живите същества...

Аз още веднъж потръпнах от действителната реалност на техните знания, от пресметливата жестокост, с която ги прилагаша. Критичният заряд еволюционна енергия бе всъщност революцията и те бяха открили начин да я убиват още в самия организъм на индивида.

– Големият разум – продължаваше равно и спокойно неговият говорител – е открил средства да разпознава фактора на злото, да му въздейства отдалеч. Пак повтарям: ние не убиваме, не сме способни да си служим с насилието. Ние само им показваме преждевременно пълния образ на безсмислието, към което са тръгнали, водени от инстинктите си. Тогава носителите на злото сами се убиват. А самоубийството е вече нравствен акт. Така на планетата остава само онова, което е годно за нравствено развитие...

– Не те разбрах – рече компютърът-преводач.

– Божиите кравички – рекох аз насмешливо, отърсил се окончателно от внушението на логическите му конструкции.

– Как го постигате в масов мащаб и от разстояния? – запита Вейо, който не забравяше плана на своя деликатен разпит.

– Това е една от висшите тайни на нашето битие. За нея нямате право да питате. Но ти преди това като че ли отново попита за бога. Ще ти кажа: богът е Големият разум. Но богът, това е още и тайната на битието. Една цивилизация може да бъде обединена само от една тайна и

може да бъде ръководена само от Големия разум. Ако вие поискате да ни унищожите, ще унищожите тайната и разума на тази цивилизация.

– Но ще ѝ върнем свободата да търси друга тайна и друг разум – казах аз вече с чувство за превъзходство. Но веднага се запитах:

Не правехме ли същата грешка като тия киборги? Не, не я правехме! Те се опитаха да ни спрат, изваждайки пред очите ни злото, което лежи в самите нас, а после поискаха и да ни накажат, показвайки ни безсмислието в неговия най-убийствен лик. И все пак не ни спряха. Но какво доказва това – нашето превъзходство? Или тъкмо обратното? Какво представляваха все пак киборгите? Не, безсмислено е да се връщам пак към изучаваната някога теория на психотехниката – щях да си припомня само проектите за наши човешки киборги. И все пак... кое бе накарало хората да се отрекат от тях? Не ли това, че те щяха да действуват прекалено разумно, пакостно стриктно в границите на достигнатите знания? Един абсолютно разумен човек действително ли е разумен?

Някъде сред бурната дискусия, която отново се развихри в мозъка ми, изплуваха нечии забравени гласове. „Принципа на надеждата! – крещяха те, надвивайки другите. – Принципа на надеждата, който хората не смогнаха да конструират в нравствения модел на киборга!“

Да, това като че ли беше; изплашил се е човекът от своето свръхчовешко дете! То щеше да бъде сто пъти по-умно и по-нравствено от него, но нямаше да притежава принципа на надеждата, защото не е възможно, изглежда, той принцип да бъде изолиран и програмиран отделно от общия принцип на обществото. Изплашило се е това странно и глупаво същество, че киборгът ще му отнеме свободата да действа против разума, против достигнатите вече истини, че ще го спре в неговия бяг подир химерите. Защото въпреки осъзнатото безсмислие той, безумният човек, иска да търси смисъла. Той може и да знае, че ще загуби състезанието; че не ще стигне пръв на финала, и въпреки това продължава да тича с всички сили по своята спираловидна, пък нека тя да е с гибелен връх писта, да тича и... да се надява, да се надява, да се надява! А на какво? На какво се надява бегачът, когато знае, че до него на старта е застанал абсолютният световен шампион? И надява ли се въобще, или ей тъй просто...

– Ще им върнете мъчителната свобода, която те отдавна вече не желаят – отговаряше киборгът с неумолимата си логика на моето импулсивно възражение. – Ще върнете свободата на злото, на братоубийствените войни, на глада и безнравствеността. Но аз ще ви кажа какво друго всъщност ще се случи. Вие няма да им върнете свободата, а ще заемете

нашето място. Щом сте тръгнали из Космоса, значи, вашата екологична сфера е пред изчерпване, тя вече не ви дава нужните импулси за развитие. Вие съзнателно или несъзнателно търсите сега други екологични сфери. Големият разум, който ви води, не може да съществува без широката почва на живата и нежива природа, без наличието на милиони и милиарди по-низши от него същества, чиито стремежи той осъзнава и осъществява. Ето защо вие не може да не заемете нашето място. Тази наша среща е допир на два спирални върха. От него сляпата еволюция ни сочи само два изхода: взаимното унищожение или уеднаквяване чрез нагаждане, тоест развитието пак към един вид, който да продължи сам по спиралата към нейния гибелен връх. Затова нашият Голям разум предлага третия, съзнателния изход – отказа от сближение, за да съхраним видовото разнообразие на цивилизациите, да отложим тяхната смърт. Това ми е позволено да ви кажа по повод неразумната постъпка на нашия низш служител. Сега да преминем към размяната на информация, драги гости от цивилизацията Земя!

– Позволете ми преди това да ви кажа една стара човешка истина – рекох аз внезапно и за себе си. – Изрекъл я е отдавна един наш поет. Много отдавна, но тя... Остави ме! – креснах аз на Вейо, който се опита да пресече моя инстинктивен и сигурно наивен бунт против ужасния машинен разум. – Тя... тя и сега ни води в нашите нравствени действия. Този поет е казал: „Открий пространствата за милионите хора, макар в несигурност, свободно трудейки се, да живеят.“ Ето основната разлика между нас и вас!

– Добре го каза – примири се шурманът по директната връзка. – Само че съвсем безсмислено. Разбира му хоботът нещо от поезия!

– Какво е това поет? – запита старият киборг и гласът на компютъра, чрез който той ни говореше, не позволи да се разбере докоснала ли го е с нещо тази мисъл.

– Видя ли? – ядоса се Вейо. – Върви му обяснявай сега какво е това поетът! Ти знаеш ли го?

Но ние бяхме длъжни да отговорим. И се забърка такава каша, че сред нея псувните на Вейо, отправени към мен, ми се струваха като стафидите в козуначеното тесто. След половин час нечовешки мъчения аз се убедих, че компютърът действително не е в състояние да обясни на ония отгатак същината на поезията и нейния създател. Всъщност това, което се мъчех да обясня чрез него, едва ли е било достатъчно ясно и на мен самия.

– Поезията е ваша религия, така ли? – запита ме на края старият

киборг и аз сега бях готов да се разпусвам, също като Вейо, над странния му извод.

– Не – рекох, насилвайки се към спокойствие. – Тя е един от пътищата, по които стигаме до тайните на живота.

– Но то е същото – отвърна ми компютърът след дълго мълчание, през което време навярно старият киборг бе асимилирвал думите ми.

– Не е същото! Религията приобщава към тайните, като поробва стремящите се към тях. А поезията ни приобщава към тайните, за да ни освободи от тяхната власт.

– Тогава това е вашият голям разум или науката, както го нарекохте вие.

Съвсем излязох от кожата си, макар не той да бе виновен, че не съм способен да му разясня същността на поезията.

– Религията поставя граници, тя закрива пространствата. Ето това правите вие! А поезията ги открива за духа. Тя е именно свободата и на разума, и на духа в пространството. Ясно ли ти е? – викнах му аз на края, вече съвсем забравил и ритуала, и техническата обусловеност на тоя наш разговор.

– Без вашата предварителна информация не ще ни е възможно да разберем тази ваша истина. Да почнем с нея – предложи кротко и равнодушно компютърът.

– Аз я разбрах – рече миг след това по същия начин той и аз, мъчейки се в този миг да преглътна огорчението от своето безсилие, едва не подскочих от мястото си, като чух лингвистичната машина да повтаря древните човешки слова: – „Открий пространствата за милионите същества, макар в несигурност, свободно трудейки се, да живеят.“

Настъпи отново мълчание, а в него аз ликувах безгласно, потискайки всеки звук в себе си, за да принудя Вейо да говори, да признае най-после моята победа. Но шурманът също мълчеше, навярно в еднаква степен развълнуван от тоя исторически миг, в който представител на чужда цивилизация бе съумял да се приобщи към една наша истина. И тогава старият киборг отново каза с равнодушието и търпението на компютъра:

– Не бива да придавате голяма тежест на думите на моя по-низш събрат. Едва ли е разбрал действително същината на мислите ви. Когато един малък ум като неговия се отрече така внезапно от собствените си знания, той е склонен лесно и безкритично да приема чуждите истини. А това, сигурно го знаете, е вредно за самия него. Ето защо нека не се отклоняваме от нашата мисия, драги гости от цивилизацията Земя!

Състезанието свършва, за да продължи

Като произнесе последните си думи, старият „богослужител“ отново се поклони и отново само към внушителната фигура на Рони. Твърде сложни бяха в момента усещанията ми, за да се прояви моето засегнато честолюбие. Колко много беше ми казал и колко малко все още знаехме за тях! Всъщност той бе отговорил вече по същество на много от въпросите, които следваха във взаимния обмен на научната информация, а ние не знаехме дори как те разговарят помежду си.

Откровеността му, предизвикана навярно от неочаквания бунт на неговия млад колега, даваше известна гаранция за успешното продължение на срещата. Тя би могла да бъде и признак на увереност, че е спечелил битката и се е освободил от безпокойството си. Държанието на Вейо сигурно бе му доказало, че наистина няма да се намесваме в техните работи и аз търсех начин да накарам Рони да им се поклони, преди Вейо да започне да говори, за да не разкрия нашата малка хитрост. Това не беше никак просто, защото Рони си имаше своето „достоинство“ – алогични за него нареждания той не изпълняваше. Не можех просто да му кажа: „Рони, поклони се на този човек“ или „Рони, наведи се“. Заповедта трябваше да сочи някаква полезна и разумна дейност-цел, а само за човека любезността, все едно истинска или фалшива, има някакъв смисъл. Мислех и за младия бунтовник. За тежката участ, която сигурно го очакваше в края на срещата ни. Искаше ми се да му кажа нещо насърчително, но това щеше да бъде вече намеса. За още много неща мислех, докато чаках Вейо да ми се обади по радиотелефона. Рони приемаше на същата вълна и аз най-после се реших да опитам:

– Рони – казах му, – измери температурата на двата големи камъка пред левия си крак.

Камъните бяха на половин метър встрани и аз го принуждавах да направи едно полуобръщане в посока на младия киборг, да се „поклони“ само на него. Вейо пак щеше да ме ругае, но не можах да си откажа това малко отмъщение. Психороботът пристъпи леко с единия крак за опора и се наведе „ребром“ да пипне камъните с третата си лява ръка, в която бяха различните термометри. Твърде малко приличаше движението му на поклон със своята машинна рязкост, но аз се надявах, че Вейо ще се досети и веднага ще започне да говори. Вниманието ми бе ангажирано в тия няколко секунди само от психоробота и от очакването ми как ще

изпълни моето отмъщение, та когато погледнах отново към нашите партньори, не веднага възприех какво е станало. Онзи, на когото Рони се „покланяше“, бе изчезнал. Изненадата парализира за миг съзнанието ми, а и самото ми зрение не бе достатъчно свикнало на безатмосферния, почти лишен от перспективата лунен простор, затова не веднага открих изпънатото като на рис черно тяло, легнало в безшумната скорост на стрела ниско над нажежената каменна пустиня. Старият богослужител навярно също бе гледал само в Рони и в неговия странен поклон. Едва сега, сигурно подсетен от импулсивната ми реакция, той се завъртя, политна като гмуркащ се плувец с късия си хобот към камъните и се понесе подире му.

– Хайде, наштеее! – провикна се в ушите ми нашият невъзможен шурман по най-невъможния си начин. – Ти за кого ще викаш?

Но за стария бе вече късно да се вика. Другият имаше голяма преднина по време. И това надбягване, чийто страшен смисъл още не проумявахме, завърши твърде скоро. Почти веднага след като младият бе изчезнал в „крушата“ през някакъв отвор, който дори не успяхме да забележим – толкова бързо стана всичко, – старият се спря напред път. Изправи се, отново от четирикрако животно се превърна в човекоподобна фигура, тази фигура размаха деветпръстите си ръце, сгърчи се, падна, търкулна се – черен въглен върху червена жарава.

– Рони, спасявай човека! – викнахме с Вейо едно временно и после аз се чудех, че бях извикал същите думи, макар в това надбягване да държах страната на другия.

– Не го убивай! Не го убивай! – молеше после шурманът през компютъра, докато тромавият на вид психоробот летеше с луномобилна скорост над пустинята, за да сграбчи в спасителната си шесторъка прегръдка чуждото същество.

– Не го убивам. Аз само го спирам – отвърна му компютърът с още по-нечовешкото си сега равнодушие. – Братя от цивилизацията Земя! Вие сте длъжни да спазите вашия закон за помощта...

– Ще се намесим в негова полза, ако не прекратиш въздействието си върху него! – заплаши Вейо.

Съществото, което Рони бе вече донесъл и положил в краката ни, се размърда и веднага скочи на задните си крайници. С какво бе го съборил по-младият? С видения ли както мен преди? Но това щеше да означава, че те също притежават подсъзнание, а нима един киборг би могъл да развие такива области в мозъка си? А тая станция не контролираше ли своя космолет или младият бунтовник бе успял да прекъсне

връзката, та говореше такива опасни неща?

– Братя – викаше може би той отчаяно. – Елате на станцията! Помогнете ни да победим висшите същества! Без вашата помощ не ще освободим планетата. Не вярвайте на стария служител, той е неразумен изпълнител на жестокостите им! Тръгнете след мен. Не съществува опасност за вас. Уговорил съм с моите съмишленици след определен сигнал да повредят оръжията на станцията. Ще ви съобщим за това. Но повече сами не можем да направим, твърде малко сме. У висшите същества има средства, с които ни държат в подчинение. Тия средства на вас не действуват. Елате, ние...

– Поели сме задължението да не се намесваме – отвърна му Вейо. – Срещата трябва да продължи според уговорената програма.

– Споразумението ви е само с висшите същества – крещеше навярно онзи в „крушата“. – Вие предварително сте взели страна, трябва да пререшите! Истината, която ни казахте...

Усилих дяла на кислорода във въздуха на шлема си, защото чувствах, че се задушавам – така бе се свила глътката ми.

– Дай възможност на другия да говори! – пресече го строго Вейо. – Настояваме за размяната на информация!

– Няма висши същества. Висшите същества сме ние!

Не осъзнах веднага кой го каза, толкова изненадващо и бързо дойде това. Изглежда, младият бунтовник веднага бе се подчинил на Вейовата заповед, за да спечели благоволения ни.

– Висшите същества сме ние – повтори старият служител на бога. – Към нас сте поели това задължение. Той сам призна, че не е виждал висшите същества. То е, защото те не съществуват. Те са част от тайната.

– А богът? – запитах аз за трети път.

– Богът – това е нашият разум, нашето оръжие против природата. Вие сте длъжни да останете на страната на Големия разум, защото той е наш общ разум и наш общ бог.

– Ние ще изпълним сключеното споразумение – прекъсна Вейо и него. – Да завършим срещата, после ще дискутираме, ако искате.

– Вейо – викнах му, изтръгнал се от вцепенението си. – Вейо, но този техен бог не е техен, не чу ли, той им е натрапен! Тук принципът за богоборчеството като самоосъществяване на духа... – Изключих бързо директната връзка и ревах в компютъра. – Кой ви е създал тогава, щом не принадлежите към жителите на планетата и не съществуват висшите същества? Откъде сте дошли! Стига си ни лъгал!

– От висшите същества – отвърна ми компютърът-преводач със

своето машинно спокойствие. – Те са дошли някога, създали са станцията и всичко на нея, за да направлява развитието на планетата в правилния път, а после са си отишли. Сега висшите същества сме ние, старите служители на Големия разум и неговите тайни.

– Убедихте ли се? – тържествуваше младият бунтовник. – Ето и аз едва сега научих на каква голяма измама сме служили! Едва сега го научих и разбрах: вие сте прави! Всеки сам трябва да се бори против самоизмамите. Сега вече знам и как. Благодаря ви, братя от цивилизацията Земя, че ни донесохте вашите истини!

Едновременно с неговия тържествен и отчаян вик крушовидният космолет се вдигна от мястото си. Дори да бе произвел някакъв шум, нямаше да го чуем поради липсата на атмосфера. И това почти мистично техническо съвършенство, с което той само за няколко мига, без да оставя каквито и да е следи, се стопи в черната бездна на Космоса, ни накара да изтръпнем. Предстоеше нещо страшно, а ние и в него няхаме нито правото, нито възможността да се намесим.

– Докторе, докторе, това се казва космолет – изплака Вейо в ухото ми своята астронавтска съкрушеност. – Добре, че ни се размина надбягването с него!

Старият служител на бога стоеше с вдигнати към небето ръце, заприличал на черен идол на отчаянието и изоставеността – идол, в който вече не вярваха.

– Дай му възможност да говори още веднъж! – молеше Вейо подир миналия вече отвъд осветената половина на луната космолет. – Дай му възможност...

– Добре! – отзова се Космосът с великодушието на победителя.

– Братя от цивилизацията Земя – заекна мъчително компютърът. – Ако той... той разруши станцията... слезте на планетата и ще се убедите в истината на Големия разум! Ние бяхме определени да извършим велик опит, но ето че загубихме състезанието със силите на сляпата еволюция, която намери начин да проникне дори в самата станция. Аз не искам от вас помощ. Ние загиваме чрез самоунищожение, значи е трябвало да загинем. И все пак сега аз ви призовавам: Нарушете принципа, слезте на планетата и предотвратете свободата на злото! Заемете нашето място! Заемете мястото на разума! Сбогом, братя от цивилизацията Земя! Желая ви повече успех в самоубийственото състезание с природата!...

Как внезапно бяха се сменили ролите! Преди младият искаше намесата ни, сега този... Но защо той така изведнъж сложи оръжие? Та

станцията си беше жива и могъща, както и преди! Сигурно щеше да съумее да се пребори със собствените си бунтовници.

Много въпроси останаха без отговор, безброй наши въпроси и все пак поне тази част от картината като че ли се поизясни. Навярно някаква цивилизация, стигайки до определена космогония, е решила някога в естествената си битка с природата да извърши един гигантски експеримент с цяла друга цивилизация, стояща на по-нисък етап в развитието си. Трябва да е била много отчаяна от прозренията си тая висша цивилизация, за да се реши на такъв експеримент. Конструирала е тази станция. Конструирала е най-важното: подходящи същества да осъществяват идеята ѝ и се е отгеглила да изчака резултата. Защото такъв експеримент трае много-много векове. Всъщност, ако те са се съобразили със закона за свиване на времето, за тях, експериментаторите, сигурно това не би траяло толкова дълго. Нали и ние се съгласихме на сто и петдесетгодишната раздяла с киборгите, благодарно премълчавайки, че тия сто и петдесет години щяха да бъдат сто и петдесет само за земните и планетните жители. Ние, астронавтите, щяхме да пошетаме със звездолета си още някоя и друга година из Галактиката и ето че договорният срок ще е изтекъл. Киборгите поради своето устройство, машинното си дълголетие и вероятната си способност към самовъзстановяване не усещаха пространството – време като нас, чисто биологичните единици. За това и бяха пропуснали да се съобразят с този факт.

А къде ли се намираха техните създатели? Не са ли помислили, че като са толкова далеч, ще загубят контрола и над самия експеримент? Но каза ли ни действителната истина старият киборг? Не е ли възможно да няма никакъв експеримент, а киборгите, освободили се от своите родители, или дори унищожили ги, просто неизбежно е трябвало да потърсят една нова основа за себе си, подчинявайки тази планета, самообявявайки се за нейни богове? и после... после обвинили веднъж природата в слепота, те са затворили собствените си очи за нейните истини. Системата от знания, заложена в тях, с течение на времето, както всяка система, е почнала да остарява, превърнала се е в схема, несъответстваща на новото развитие на нещата. А това, че дори по-низшите киборги, или именно те, в които не е била заложена ръководната схема на знания, са почнали да се развиват, след като един критичен заряд от възприятия на действителността внезапно и революционно ги е превърнал в самостоятелно мислещи същества, само още веднъж доказва несъстоятелността на теорията, че материята била загубила своите продуктивни сили. Доказва го по един великолепен начин и колкото по-скоро го научаха ония

земни философи, привърженици на тази теория, толкова по-добре щеше да бъде...

Да, ето как дори в едно изкуствено създадено същество биологичното е способно да направи своя революционен пробив в схемата на предварителната програмираност. И то трябва да се каже на някои, да го знаят... Много още неща трябва да се видят, да се премислят, да се кажат на Земята, а това чудовищно време, което ни отделя от нея, ще ги занесе там вече закъснели или просто ненужни, или просто няма вече да има кому да бъдат казани – и това е възможно. Но ние ще се върнем тук. Все пак сигурно ще се върнем, скоро ще се върнем, едва ли ще съм остарял с повече от десетина години тогава, дано да съм поне поумнял... И дано злокобното пророчество на стария киборг тогава не се сбъдне! Не, не вярвам, макар и ние, на звездолета, да сме станали вече една такава малка, без своя почва цивилизация. Но ако намерим тука братя, все пак ще бъде хубаво... Всъщност... всъщност пак започват въпросите, безкрайните като времето и пространството въпроси...

– Връщане! – гръмна директната връзка с гласа на Вейо в ушите ми, така че едва не подскочих в унеса си. – Заповядаха незабавно връщане.

Направих жест на покана към отворения шлюз на космолета. Не зная дали ме разбра този стар и изоставен киборг. Нямахме вече начин да разговаряме с него. Той се наведе два пъти, два пъти докосвайки червената земя пред себе си – веднъж към Рони, после към мене. Обърна се и бавно тръгна към своя луноход-буболечка.

– Не разрешават да го откънем – въздъхна Вейо и ми стана още по-неприятен, че бе могъл в този миг да се сети за това.

Защо не позволиха наистина? Нима не биваше да изучим с малко принуда един екземпляр от някакъв навярно изчезващ вид? Та сигурно той сам би ни се предоставил, ако бяхме го запитали. Но сега беше вече късно. Пък и аз не си зададох такива въпроси тогава. Тогава, в тия трагични минути, просто бях възмутен от трезвеността на нашия шурман. Гледах тъжно подир малкия луноход, който се превръщаше в пълзяща по далечните червени възвишения черна буболечка и не бях способен да мисля за каквото и да било.

Гарирах въздехода в шлюзовата камера, а когато влязохме заедно с Рони в пилотската кабина, Вейо ми направи един бърз знак и космолетът излетя, преди още да бях седнал както трябва в креслото. Очаквах внезапната атака на ускорението и вяло понапрегнах мускулите си, но нищо – не последва. Принудих се да запитам, макар че никак не ми се

говореше с моя приятел. Още ми беше неприятен, като че ли той бе виновен за изненадващия и преждевременен край на срещата.

– Да видим какво ще прави – отвърна ми той, настройвайки със свободната си ръка екрана за пряко наблюдение.

Държеше космолета на няколко стотин метра над лунната повърхност и аз имах чувството, че ако се протегна, ще мога да взема в шепата си черната буболечка, която пълзеше все натам, където зад черната бездна отвъд хоризонта кротко сияеше гълбововобялото лице на планетата. Сякаш се готвеше да прескочи бездната между луната и нея. Закъде ли се бе упътил? Къде можеше да отиде на тази пустинна луна?

Вейо поиска разрешение от координатора да го проследим. Засега той се движеше по права линия и не правеше никакви опити да се скрие от нас. Но щеше ли да се остави да открием тайната им база, ако имаше такава? Изминаха три скучни часа и щурманът почна да ругае – горивото в двигателите за нисък полет намаляваше. Космолетът ни не бе предназначен за такива полети, трябваше или да кацнем и да продължим преследването с въсхода, или да се вдигнем в Космоса, с една скорост, при която лесно можеше да изтървем „буболечката“ от очите си. Слънцето изведнъж се скри. Бяхме минали в зоната на лунната нощ, но тя се оказа достатъчно светла от мощната отразена светлина на планетата, за да виждаме в подробности лунната повърхност. Въпреки това Вейо включи инфрачервения екран и синкаворозовото очарование на нощта изчезна, заменено от студеното светене на преобразувателите.

– Там са вулканите! – спомни си Вейо местността от предишните проучвания. – Къде е тръгнал тоя приятел?

В двайсет и един часа трийсет и осем минути и седемнайсет секунди бордово време тайнствената станция престана да съществува, взривена от блъсналия се в нея крушовиден космолет. Нашите уреди записаха само лъчението и степента на ядрения взрив, но на кораба бяха заснели целия полет на младия бунтовник. Той бе погубил не само себе си във фанатичния си устрем към свободата, не само враговете си, а и ония свои съмишленици, на които бе наредил да извадят от строя отбранителните съоръжения – малко преди експлозията корабът уловил и тяхното радостно съобщение за готовността да ни приемат.

На филма всичко това изглежда обидно незначително. Лети някаква светлива точица в Космоса, лети сред големите звезди, а те даже не трепват пред странната постъпка на едно родено от тях същество. Даже с един лъч не примигват, за да не нарушат своето извечно спокойствие. После – един безшумен взрив! Една звезда от милиардите е

припламнала кой знае защо („Нейна си работа!“), казват навярно другите), една звезда угадва безследно. И сякаш никога нищо не е имало на нейното място, защото... Къде ли е нейното място? Там? Но това „там“ тръгва от погледа ни и отива, отива, отива в безкрая. Това „там“ е толкова празно, както всичко, което се простира около кораба ни, около това слънце, около нашето Слънце, около Галактиката, около... собствения му Безкрай.

Няколко минути по-късно черният луноход се гмурна в оранжевото гърло на първия кратер, изпречил се отпреде му. Не направи опит да го заобиколи; отиваше право нататък и спокойно скочи в него. Вейо вдигна космолета, защото се боеше, че това може да предизвика изригването на вулкана. Но не последва нищо. Просто черният мъдрец бе скочил в гърлото на оная природа, която бе искал да победи. А тя го прие в себе си, без дори да го усети. Какво беше ни казал той накрая? Че били загубили състезанието?... Горкият, та имало ли е изобщо състезание! Той бе сбъркал навярно битката със себе си с някакво измислено състезание с природата. За да загине естествено под напора на онова борческо начало на живата материя, което не се вкарва в никакви умозрителни конструкции. Защото то е вечният стремеж да се освободим от мъртвото, независимо от това, че не знаем за какво ни е тая свобода. Трябва ти наистина много голямо въображение, едно нечовешки човешко въображение, за да си помислиш, че се състезаваш с безчислената армия от звезди, която ни обсажда отвсякъде, и с черната пустота сред нея! Но нали в края на краищата нашето въображение е единственото безкрайно нещо, което си имаме, за да го противопоставим на този безсмислен безкрай?...

Не ни пуснаха на кораба. Не ни пуснаха да влезем дори в шлюзовите му камери. Наредиха ни да прикрепим космолета за корпуса на кораба и той веднага потегли. Общият звездолетен съвет бе решил, че не бива да слизаме сега на планетата. В този преломен за нея момент нашата поява, макар и само на небосклона ѝ, би надушила естествения ход на нещата там. Щяхме да се върнем по-късно, когато тя може би ще е намерила вече своя нов път.

Налагаше се да изседим с Вейо сами дългия карантинен срок. Предстоеше ни мъчителна скука и още по-мъчителни размишления върху изминалите събития и върху „естествения ход на нещата там“, където сигурно вече се създаваха първите легенди за гибелта на един бог. Но аз се чувствувах ужасно изморен от цялата тая история и най-вече от собственото си въображение. Затова предпочитях да прекарам тия месеци в анабиоза, в онова остроумно изобретение, което почти ни изравнява с

нашия извечен враг – мъртвата материя. Неуморимият шурман волю-неволю трябваше да избира между пълната самота и чудесния изкуствен сън на мъртвите, съня без съновидения. И той го „предпочете“.

На космолета останаха да будуват двата психоробота. За тях случилото се не означаваше повече от една привична всекидневна работа. Както и за всички ония уреди, които през цялото време обективно и хладнокръвно записваха, заснимаха и съхраняваха историята на нашата експедиция. Който се интересува от тяхната обективност, може да я получи в архива на Института за галактически проучвания. Моята работа свършва дотук и аз се надявам читателите да проявят малко великодушие към възможностите на един млад лекар, имал щастието или нещастieto да попадне за пръв път в центъра на подобни събития.

Благодаря за вниманието!

КРАЙ

© 1969 Любен Дилов

Сканиране, разпознаване и редакция: goblin, 2007
Редакция: Mandor, 2008 (#)

Издание:

Издателство „Георги Бакалов“, Варна, 1983
Поредица „Библиотека Галактика“ №43

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2685>]